

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstad Mesajı .....Demir SAVAŞÇIN
7. Message from the Grand Master .....Demir SAVAŞÇIN
9. Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti
(1920 - 1925) ..... Tamer AYAN - Uğur ÖZCAN
36. Ortaçağ Aydınlanmasını Tetikleyen Olgular:
Arap Müelliflerin Eserlerinin Çevrilmesi ve
Üniversitenin Kuruluşu ..... Celil LAYİKTEZ
48. Türkiye Büyük Locası'nda 1909 - 1970
Dönemi Loca Görevlileri ve Görevleri ..... Ergin KOPARAN
82. Mitolojik Açıdan Üç Sütun ve Beş Köşeli Yıldız ..... Ahmet GİRGIN
89. Kendini Arayan Akıl ve Hakikat..... Oğuz TANRIDAĞ
94. Tarih Öncesi İnisiyatik Efsaneler ve
Masonik Öğretilere Yansımaları..... Leon HAKİM
105. Localardan Haberler ..... Mimar SİNAN
127. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

***Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.***

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTŐU
YENİLİK BASIMEVİ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 2002

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : DEMİR SAVAŞÇIN

Yazı İşlerini fiilen idare eden : TAMER AYAN

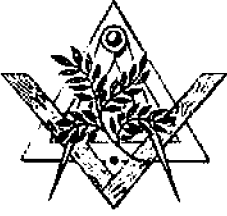
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 123 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 MART 2002

4. **Büyük Üstad Mesajı** ..... Demir SAVAŞÇIN
7. **Message from the Grand Master** ..... Demir SAVAŞÇIN
9. **Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti**
(1920 - 1925) ..... Tamer AYAN - Uğur ÖZCAN
36. **Ortaçağ Aydınlanmasını Tetikleyen Olgular:**
Arap Müelliflerin Eserlerinin Çevrilmesi ve
Üniversitenin Kuruluşu ..... Celil LAYİKTEZ
48. **Türkiye Büyük Locası'nda 1909 - 1970**
Dönemi Loca Görevlileri ve Görevleri ..... Ergin KOPARAN
82. **Mitolojik Açıdan Üç Sütun ve Beş Köşeli Yıldız** ..... Ahmet GİRGIN
89. **Kendini Arayan Akıl ve Hakikat**..... Oğuz TANRIDAĞ
94. **Tarih Öncesi İnisiyatik Efsaneler ve**
Masonik Öğretiye Yansımaları..... Leon HAKİM
105. **Localardan Haberler** ..... Mimar SİNAN
127. **Aramızdan Ayrılanlar** ..... Mimar SİNAN

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

SİGMUND FREUD'un görüşüne göre, insan hayatında gelişim; fizikî ve ruhsal olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan ruhsal gelişimde, üç aşama vardır.

Birinci aşama olan "**İLKEL BENLİK DÖNEMİ**" çocukluk dönemidir ve bu dönemde duygu daha gelişmemiştir.

İkinci aşama olan "**EGO DÖNEMİNDE**" ise çocuk büyümüş ve ruhsal gelişimine başlaması ile kişilik kazanmıştır. Ancak bu dönemde, olaylar ve davranışlarda **EGOİZM** olduğundan, kişi davranışlarında, kendini hep ön plânda görür ve bu şekilde hareket eder.

Üçüncü aşama olan "**SÜPER EGO DÖNEMİNDE**" ise insan ruhsal gelişimini tamamlama aşamasına gelmiş ve kendi benliğini aşmıştır. Bu aşamada kişi, kendi benliğini aşarak olayları değerlendirir ve bu yorumlara göre davranır.

Masonik eğitim de aynı paraleldedir.

Tekris anımızı hatırlarsak, Hatip Kardeşimiz: "Bizleri sadece adımızın Loca matrikülüne yazılması için değil, asıl amacın, mükemmel bir insan ve kelimenin tam anlamıyla Mason olduğumuza görmek için..." sözleriyle; Masonluğu temessül⁽¹⁾ ve temsil için bizleri aralarına aldıklarını belirtir.

Masonluğu temessül'ün en önemli koşullarından biri de, payelerden, mevkilerden, zenginliklerden arınmaktır. Nitekim Tekris Töreni sırasında Nazır Kardeşimizin "Bizim dışımızdaki dünyada, karanlıkta kaldığını anlamak için" ve "Bizim dışımızda kalan dünyadaki zenginlikler ve payeler bizi etkilemez. İnsan çıplak ve güçsüz doğar. Mason olacak kimse de bunu bilmeli ve alçakgönüllü olmalıdır...." ifadesindeki "ARINMA" koşulunun önemini kesin olarak ifade etmektedir.

Harici âlem için öngörülen arınmanın, matrikül defterine kaydımızı takiben, eğitimimizde ve çalışmalarımızda çok daha önemli olduğu; benliğimize hakimiyetin, ancak arınma koşulu ile mümkün olabileceği, bilinmesi gereken bir durumdur. Tekâmül yolunda mesafe kazanmak, eğitimi, eğitimde çalışmayı ve verilecek görevleri yapmayı gerektirdiğinden; Mason olarak davranışlarımızda, çalışmalarımızda ve görevlerimizde, bu gibi hırslardan kesin olarak arınmış olmalıyız.

Masonlukta verilmek istenilen Nur ve Sevgiyi, hem alabilmemiz ve hem de yansıtabilmemiz için; hırslardan arınmamız ve özellikle "yeni bir hırs yaratma çabasına girmememiz" gereklidir. Çıkarak Derecesi Ritüelindeki, "Nur'un kendimizi bilmekten doğan Hakikat severlikten" alınabileceği kavramı, eğitim ve görev anlayışımızın ilkelerinden en önemlisidir.

---

(1) temessül: özümseme (yaklaşık anlamı ile)

Evrensel boyuttaki davranışlarımızın bir ölçüsü olan aslî GÖREV kavramını, Masonlukta da düşünce ve fikir yönünden dar çerçevede düşünmemeliyiz. Bu bakımdan, aslî görev anlayışımız, aslî görevimiz olan Masonluğu temsil ve temessül görevimizle birlikte yetkililer tarafından bize verilen her türlü görevi kapsamaktadır. Bu anlayışımıza göre, aslî ve verilen her görevin yerine getirilmesi, tekrisle başlayan inisiyasyon sürecinin bir devamıdır. Görev anlayışı ile verilen her ödev inisiyelerimiz için bir eğitim fırsatıdır.

Masonik olarak verilen görevler, hiçbir kimseye bir mevki ve bir paye kazandırmaz. Hiçbir çalışmamızın, hiçbir davranışımızın ve verilen hiçbir görevin, Masonluğa alınışımız amacının dışında değerlendirilmemesi gerekir.

Hepimiz, Masonluğa hizmet için buradayız!...

Kemal Kaplançalı Kardeşimizin⁽²⁾ YUNUS EMRE'nin "Sen Derviş Olamazsın" deyişinden esinlenerek.

**Gönlün ihtiras dolu
Kim dedi seç bu yolu
Bakışların korkulu
Sen Mason olamazsın**

dörtlüğü belki de konumuzun güzel ve anlamlı bir özeti olsa gerektir.

İhtiraslarımızdan arınmak için yapacağımız çalışmalarında, Evrenin Ulu Mimarı'ndan bizlere güç vermesini dilerim.

Kardeş sevgi ve selamlarımla.

**Demir SAVAŞÇIN
Büyük Üstat**

---

(2) Kemal Kaplançalı, Mimar Sinan Dergisi; Yıl: 2, Aralık 1968, Sayı: 8, Sahife: 26

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

My dear Brethren,

According to Freud, progress in life is of two types; physical and spiritual. Spiritual progress has three phases.

The first phase, the " PRIMARY SELF PERIOD" is the childhood and in this phase feeling is not yet developed.

In the second phase, the "EGO PERIOD", the child has grown and his personality has developed. However, in this period egotism rules the actions and the incidents. In other words, he interprets and evaluates the incidents and reactions by giving them the main importance. In his actions he is the main figure and acts accordingly.

In the third phase, the "SUPER EGO PERIOD", the man has reached the level of completing his spiritual development and has surpassed himself. In this phase man interprets and evaluates the incidents by transcending himself and acts according to these evaluations and interpretations.

Masonic teaching follows the same rules.

When we recall our initiation, we remember Bro. Orator telling us in his charge that " we have been accepted not to have our names to be included in the lodge roll, but to see that we become a perfect man and a "MASON" with the full meaning of the word. In other words they accept us among them to see that we can represent and digest Masonry.

One of the most important conditions of absorbing Masonic Teaching is to get rid off all titles, status and material values. The following words of the Senior Warden "In order to understand that, he has been in darkness of the outside world..." and " The richness and titles of the outside world do not affect us. A man is born naked and helpless. A person to become a mason should know this and be humble.."reflect the importance of this absolute condition.

This condition will have a greater importance during our education and labour, which follow our registration into

the roll of the lodge. It must be known that to master ourselves will only be possible by this rule. To make progress on the road to perfection necessitates education. To work for this education we must be absolutely cleansed from greed in our actions, work and duties.

In order to receive the Light and Love on the road of Light and Love, and reflect them, is only possible by not to be involved in any effort to create new greed. The words in our Entered Apprentice ritual, which say that we can receive Light from knowing ourselves. This Light emanates from "Truth love" is the most important principle of education and duty.

The word "DUTY", the educating factor of our actions in the universal dimension from idea and thought point of view, cannot be understood by us in a very narrow meaning in Masonry. "Concept of Duty", together with our duty of representing and digesting Masonry, covers all the duties given us by the authorities. From this point of view, to accomplish all the duties given us is the continuation of the initiation; an initiation by itself. Every duty given together with the concept of duty is an opportunity and education for the initiate.

It is never a title or a position. None of our actions and none of our duties should be evaluated outside of the aims of acceptance into Masonry.

We all are here to serve Masonry.

The quatrain of our Bro. Kemal Kaplançali, which appeared in page 26 of the 8th issue of the Mimar Sinan magazine, dated December 1968, was inspired from Yunus Emre's "You cannot be a Dervish":

**Your heart is full of greed.
Who told you to choose this road?
Your looks are full of fright.
You cannot be a Mason.**

may be a nice and meaningful summary of our topic.

All I ask from T.G.A.O.T.U. is to give us strength for our endeavours to get rid off greed.

With my fraternal greetings and love,

Demir SAVAŞÇIN
Grand Master

TARİKÂT-I SALÂHIYE CEMİYETİ (1920 - 1925)

Tamer AYAN - Uğur ÖZCAN

ORDER OF IMPROVEMENT

Order of Improvement is a secret organisation established on September 19, 1920 under the presidency of Kiraz Hamdi Pasha, by the members of İllâ-yı Vatan Cemiyeti which is an extension of Hürriyet ve İtilaf Fırkası. The main purpose of this Order was to work against the Republic to bring back the Caliphate. The body of the Order was most probably adopted from the information gathered from the British Masonry and was established in the structure of Lodges, Valley, Grand Lodge and Authorised Committees. Order of Improvement acts very similar to an as if Islamic Masonry with its Nine Degrees, Office Bearers, Ceremonies, Symbolism, Words and Signs, Batches, Investigation Certificates and Regalia. In fact, this Order was not able to proceed further than an organisation using Masonry and Islam for its mysterious and filthy political benefits and because of such actions and purposes, has gone under legal investigations. Thus, the life of this Order has terminated on August 15, 1925 by the death penalty and imprisonment of the officers and the members upon being tried on Supreme Court (Ankara) with the accusation of treachery.

Giriş

Masonik bakımdan oluşumu, yapısı ve amaçları oldukça ilginç olan *Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti*, diğer adıyla *Tarik-ı Salâh Cemiyeti*'ne(*) ait sadece birkaç belge ve basında çıkan haberler olayın ana kaynağıdır. Kurucularının bir kısmı yurt dışına kaçmış, bir kısmı idam edilmiştir. Kuruluş tarihi 19 Eylül 1920 olarak verilmektedir, Ancak bazı belgelerde ilk toplantısını 15 Kasım 1920 de yaptığı belirtilmektedir. Kuruluş yeri İstanbul ve merkezi *Îlâ-yı Vatan Cemiyeti*(**) lokalidir. Bu nedenle; *Îlâ-yı Vatan Cemiyeti*'ne, gerilere gidersek *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*'na, biraz daha gerilere uzanırsak *İttihat ve Terâkki Cemiyeti*'ne, bu arada Osmanlı Devleti ve Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve masonik yapısına kısaca bir göz atmamız gerekmektedir.

Osmanlı Devleti ve Genç Türkiye Cumhuriyeti'nde Siyasal Durum

Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861); 1839'da Gülhane Hatt-ı Hümayunu, 1856 yılında ise Islahat Fermanı ile liberal fikirlerin ülkeye taşınmasına olanak sağlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde Abdülmecid'den sonra tahta geçen *Sultan Abdülaziz* (1861-1876), mutlakiyetçi yönetimi altında modernleşme hareketine devam etmiş, ancak içte ve dışta yaşanan isyanlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Daha sonra padişah ilan edilen *V. Murat* (1876) sadece 93 gün tahtta kalabilmiştir. *V. Murad*'tan sonra padişah olan *II. Abdülhamit* (1876-1909), başlangıçta meşrutiyetin gereklerini yerine getirmeye özen göstermiş, ancak kısa bir süre sonra 14 Şubat 1878 de Meclisi feshederek baskıcı bir tutum izlemeye başlamıştır. *II. Abdülhamit*, aydınların ve İttihat Terakki'nin baskısı sonucu 23 Temmuz 1908 de tekrar Meşrutiyeti ilan etmiş ve Kanunu Esasi yeniden yürürlüğe konulmuş, yapılan seçimleri İttihat Terakki kazanmış, kurulan Kamil Paşa Kabinesinde İttihat Terakki'nin temsilcileri olarak, Manyasizade Refik Bey (Adliye) ve Abdurrahman Şeref Bey (Maarif) yer almışlardır. 31 Mart olayının (13 Nisan 1909) ardından *II. Abdülhamit* tahttan indirilerek, yerine *V. Mehmet Reşat* (1909-1918) geçirilmiş, kurulan Hilmi Paşa kabinesinde; İttihat Terakki, Cavit Bey (Maliye) ve Talat Bey (Dahiliye) ile yer alırken diğer bazı nazırlıklara da İttihat Terakki sempatisanları getirilmiştir. Bu dönemde 1911-1912 Trablusgarb Sa-

(*) *Tarik-ı Salâh Cemiyeti*: *İyilik, Barış ve Dine Bağlılık Yolu Cemiyeti*

(**) *Îlâ-yı Vatan Cemiyeti* : *Yurdu Yüceltme Cemiyeti*

vaşı, 1912-1913 Balkan Harbi, 1914-1918 I. Dünya Savaşı yaşanmış ve bu savaşların etkileriyle ülkenin geriye gidişi hızlanmış. V. *Mehmed* Reşat'ın ölümü üzerine VI. *Mehmed* Vahdettin (1918-1922) padişah olmuş, savaş yitirilmiştir. Talat Paşa istifa etmiş, iktidar Hürriyet ve İtilafçıların eline geçmiş, Enver, Cemal ve Talât paşalar yurt dışına kaçmıştır. 30 Ekim 1918 de imzalanan *Mondros Mütarekesi* ile sıra 1800'lü yıllardan beri kurtlar sofrasında olan Osmanlı topraklarının paylaşımına gelmiştir. 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması ile ülke batılı devletler arasında paylaşılmıştır. Bilindiği gibi, **Mustafa Kemal**'in 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıkması ile başlayan Milli Mücadele, 23 Nisan 1920 de TBMM'nin oluşumunu, arkasından kazanılan zaferi ve 29 Ekim 1923'de de ilan edilen Cumhuriyet'le, yeni Türk Devleti'nin kuruluşunu getirmiştir.

Ülkenin ekonomik durumu ise; Osmanlı Devleti'nin 1838 yılında İngiltere ile imzaladığı Ticaret antlaşması (Baltalimanı Antlaşması) ile ticaret tekelleri kaldırılmış, dış ticaret kapsamına giren mallar gümrüklerden muaf tutulmuştur. Ülkede sanayii yoktur, ticaret azınlıkların elindedir. Yeni Osmanlılar ekonomik çözümün *yerli tüccar, yerli banka, yerli sanayii* zümresinin yaratılmasında olduğunu öne sürmüştür. 19. Yüzyılın ortalarına doğru, önceleri İstanbul Bankerlerinden 'bütçe açıklarını' kapatmak için borçlanan Osmanlı, yüzyılın sonuna doğru emperyalist konsorsiyumun vesayeti altına girmiştir. İlk resmi borçlanma 1854 yılı Kırım Savaşı esnasında gerçekleştirilmiş ve borçlanma 1875 yılına kadar devam etmiştir. Osmanlı'nın faizleri ödeyemeyeceğini 1875 yılında ilan etmesi ile Devletin Maliyesi, Avrupa'lı tahvil sahiplerinin haklarının korunmasını teminen **Düyun-ı Umumiye**'nin denetimine verilmiş, zamanla Düyun-ı Umumiye, bazı vergileri doğrudan toplar hale gelerek kamu gelirlerinin üçte birini kontrolü altına almıştır.

II. Abdülhamit döneminde liberal görüş oldukça kuvvet kazanmış, Rıza Tevfik, Ahmet Şuayip ve Cavit Bey tarafından çıkarılan *Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye* mecmuasında liberal iktisadi görüş ortaya atılmış ve oldukça destek görmüştür. *Türk Yurdu*'nda ise Milli İktisat kavramlarını içeren yazılar yayınlanmıştır. İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra **İktisadi Milliyetçilik** planı ile kapitülasyonlar kaldırılmaya çalışılmış, iktisadi meslek eğitimine ve sanayii tipi atölyeleri olan idadilere önem verilmiştir. 1909 yılında *Tevhik-i Sanayii Kanunu* çıkarılmış; 1915 de bu kanunun kapsamı genişletilmiş, *Esnaf cemiyeti* kurulmuş ve 1917 de *Zirai Hizmet Kanunu* yayınlanmıştır.

Osmanlı'da Masonluk

Osmanlı Devleti'nde Yüksek Şûra 1861 de kurulmuştur. 1900 lü yıllara gelindiğinde; başta Selanik, İstanbul ve İzmir olmak üzere yurdun çeşitli bölgelerinde Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, İskoç ve Almanya Büyük Localarına bağlı onlarca Loca faaliyet göstermektedir. Bu dönemde baskıcı rejimini Masonlar üzerinde ancak İstanbul'da hissettirebilen Abdülhamit'in, ülkedeki huzursuzluğun önüne geçebilmek için tüm azınlıkların da temsil edileceği bir Büyük Loca kurma ve Büyük Üstad olma düşüncesinde olduğu da not edilmektedir.

İttihat ve Terakki, II. Meşrutiyet'in ilanıyla iktidar olur. Cemiyetin Mason üyeleri, Ulusal Masonluğun kurumsallaşması istemiyle 1909 yılında Yüksek Şûrayı, yeniden reorganize ederek faaliyete geçirirler. Şûra 24 Haziran 1909 da aldığı bir kararla Osmanlı topraklarında bulunan Locaların delegelerini bir Büyük Loca kurulması amacı ile toplantıya çağırır. 13 Temmuz 1909 günü yapılan ilk toplantıda Büyük Loca kurulması kararlaştırılır ve 1 Ağustos 1909 Pazar günü yapılan toplantısında Büyük Üstad'lığa Meclis Başkan Vekili Mehmet Talat Sait Paşa seçilir.

II. Meşrutiyetle iktidar olup, İstanbul'a yerleşen İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin Mason olması; Masonluğun, iktidardan beklentisi olan pek çok kişiye cazip gelmesine neden olmuştur. Bu gibi kişiler, bir dönem Localarda boy göstermişlerse de 1911 yılında savaşın başlamasıyla büyük bir kısmının beklentilerinin oluşmaması ve bir çok Masonun görevle İstanbul dışına çıkması gibi nedenlerle zaman içerisinde elenip gitmişlerdir. Bu arada bazı kaynaklar Ulusal Loca üyeleri ile yabancı Obediyanslara bağlı Loca üyelerinin birbirlerini ziyaret ettiklerini, ancak her nedense İngiliz Obediyansına bağlı Loca üyelerinin I. Dünya Savaşı sonrası Ulusal Localara olan ziyaretlerini kestikleri ve hatta kendi localarına bile devam etmediklerinin gözlendiğini de belirtmektedirler.

Bu dönem Osmanlı Devleti ve Genç Türkiye Cumhuriyeti'nde ülkenin mücadele ile geçen yoktan var olma savaşı verilen 15 yıllık bir dönemine tekabül etmektedir. Dönem içerisinde; Yüksek Şûra'da Hâkim Büyük Amir olarak 1909-1913 Aziz Hasan Paşa, 1913-1914 Jozef Sakanini, 1914-1915 Mithat Şükrü Bleda, 1915-1926 Dr. Mehmet Ali Erel Baba, Büyük Loca'da ise Büyük Üstad olarak; Mehmet Talat Sai (1909), Faik Süleyman Paşa (1910), Dr.Mehmet Ali Erel Baba(1912), Faik Süleyman Paşa (1915), Mehmet Cavit Bey (1917), Rıza Tefvik Bölükbaşı (1918), Fuat Hulusı Demirelli (1919), Doktor Besim

Ömer Akalın Paşa (1921), Servet Yesari (1924), Dr.Fikret Takiyettin Onuralp (1925) görev yapmışlardır.

Yukardaki genel açıklamaların ışığı altında tekrar gerilere dönersek:

Bilindiği gibi 1889'da askeri tıbbiyeliler (İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, İshâk Sükuti, Mehmet Reşit) tarafından *İttihad- ı Osmanî* adıyla, amacı Osmanlı'nın çöküşünü durdurmak, istibdadı ortadan kaldırmak olan bir Cemiyet kurulmuş, daha sonra bu Cemiyet Paris'çeki Jön Türklerle ilişki kurarak *Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti* adını almış, ancak iç çekişmeler nedeni ile Paris'te düzenlenen 1902 kongresinde ikiye bölünerek Prens Sabahattin Bey ve grubu tarafından *Teşebbüs-ü Şahsi ve Âdemi Merkeziyet Cemiyeti*, Ahmet Rıza Bey ve grubu tarafından ise *Terâkki ve İttihad Cemiyeti* kurulmuştur. Terâkki ve İttihad Cemiyeti, Selânik'te 1906 yılında kurulan ve çoğunluğu 3. Ordu mensubu, ayrıca büyük bir kısmı Mason olan *Osmanlı Hürriyet Cemiyeti* ile Eylül 1907 de birleşerek *Osmanlı Terâkki ve İttihad Cemiyeti* adını almıştır.

Cemiyette iki tür üye mevcuttur. Birincisi "*liebeveyn kardeş* "olarak anılan ve aynı zamanda Mason Locasına kayıtlı üyeler, ikincisi ise "*lieb kardeş*" olarak adlandırılan Mason olmayan üyelerdir.

Osmanlı Hürriyet Cemiyeti kurucu üyeleri:

Bursalı Tahir Bey: Selânik Askeri Rüştiyesi Müdürü

Naki Bey (Yücekök): Selânik Askeri Rüştiyesi Fransızca öğretmeni-
Macedonia Risorta üyesi

Edip Servet (Tör): İtalyan Generali Degergis'in yaveri - Macedonia
Risorta üyesi - Büyük Üstad

Mehmet Talât Bey: Posta idaresinde başkatip - Macedonia Risorta
üyesi - İlk Büyük Üstad

Kâzım Nâmi (Duru): Öğretmen - Macedonia Risorta üyesi

Ömer Naci Bey: Teğmen - Macedonia Risorta üyesi

İsmail Canbolat Bey: Asker 1908 de yüzbaşı olmuştur. - Macedonia
Risorta Üyesi

Hakkı Baha Bey: Teğmen - Macedonia Risorta üyesi

Mithat Şükrü Bey: Hastane ve okul müdürü - Macedonia Risorta
üyesi

Rahmi Bey: Selânik'li bir genç - Macedonia Risorta üyesi

İttihat ve Terâkki adı, 1908 de Meşrutiyetin ilanı ile meşrutiyetle bütünleşip onunla anılır olmuştur.

1911 yılında Trablusgarb'ın İtalyanlar tarafından işgali, Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa'nın istifası gibi nedenlerle oluşan muhalefet sonucu, 21 Kasım 1911 yılında İstanbul - Şehzadebaşı'da İttihat ve Terâkki'ye tepki olarak *Hürriyet ve İtilaf Fırkası* kurulmuştur.

Kurucuları: İsmail Hakkı Paşa, Dr.Dagavaryan, Mustafa Sabri Efendi, Abdülhamit Zöhravi Efendi, Volçetrinli Hasan Bey, Dr.Rıza Nur Bey, Damat Ferit, Müşir Fuat Paşa, Süleyman Paşa (Ferik), Sadık Bey (Miralây), Tahir Hayrettin Beydir (Gazeteci) 'dir

İlk Yöneticileri : Damat Ferit Paşa, Miralây Sadık Bey, İsmail Bey (Gümülcine Meb'usu), Dr.Rıza Nur Bey, Şükrü El Aseli Bey, Basri Bey, Mahir Sait Bey, Rıza Tevfik Bey (Filozof-Damat Ferit Kabinesinde Bakan), Sıtkı Bey, Hamdi Efendi, Hüseyin Siret Bey (Yazar-Şair), Kemal Mithat Bey (Yazar), Mithat Fraşeri Bey (Arnavut yazarlardan) den oluşmaktadır.

Bu isimlerden adı *Yüzellilikler listesinde* de yer alan Filozof *Rıza Tevfik Bey* 1918 yılında Dördüncü Büyük Üstadlık görevinde bulunmuştur. İttihat ve Terâkkiye karşı savaş açan Rıza Tevfik, bu partiye bağlı Mason üyelerin listelerini, başta Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi olmak üzere açıklamış, basına ve polise vermiş, sonraki yıllarda ise Sevr antlaşmasını imzalayan heyette yer almıştır.

Mahmut Şevket Paşa suikastinden sonra (bu suikasti düzenleyenler dava esnasında amaçlarının iktidarı Masonların elinden almak olduğunu açıkça ifade etmişlerdir.) Fırka'nın bazı üyeleri Sinop'a sürülmüş, bazıları idam edilmiş, bir kısmı ise ülke dışına kaçmıştır. Ancak Fırka ile ilgili hükümetçe alınmış bir fesih kararı veya kendini feshettiğine dair herhangi bir karara rastlanmamış; nitekim, İttihat ve Terâkki'nin 1913 de yaptığı çalışmalara göre Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın, faaliyetinin görülmediği belirtilmiştir. Suskunluk, 14 Ocak 1919' a kadar devam etmiştir. Bu tarihte İttihat ve Terâkki'nin iktidardan çekilmesiyle oluşan boşluğu doldurmak üzere Hürriyet ve İtilaf yeniden harekete geçerek merkez (İstanbul-Şehzadebaşı) ve taşra teşkilatlarını kurmaya başlamıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası ikinci oluşumunun kurucu ve yöneticileri : Müşir Nuri Paşa, Zeki Paşa, Seyyit Abdülkadir Efendi (Âyan azası ve Kürdistan Teâli Cemiyeti üyesi) Mustafa Sabri Efendi (Şeyhülislâm), Vasfi Efendi, Süleyman Paşa (Emekli Asker), Ferit Pa-

şazade, Celâlettin Paşa, Ali Kemâl Bey (Müderris Peyam-ı Sabah başyazarı), Refik Halit Bey (Yazar), Nurettin Bey (İkdam gazetesi eski idare memuru), Hasip Bey (Sâbık Tahran Sefiri), Rıza Tevfik Bey (Ayan azası-Müderris), Hacı Osman Efendi, Mehmet Ali Bey (Nazır) dir.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, bu dönemde de (ilk kuruluşunda olduğu gibi) iç çekişmeler nedeniyle bir bütünlük gösterememiş, gerçek bir siyasal parti konumuna gelmemiş ve Kurtuluş Savaşı'nın başlaması ile İngilizlerle birlikte hareket eden fırka, zaferin kazanılmasıyla da yok olmuştur.

Osmanlı İlä-yi Vatan Cemiyeti 19 Kasım 1919 da, İstanbul, Taşkasap, Selçuk Sultan Mahallesi No: 190 adresinde kurulmuştur, Hürriyet ve İtilaf Fırkası içindeki post kavgasından doğan fırkanın başında resmen *Yahya Adnan Paşa* görünmekte ise de, yönetim 5.Kolordu komutanlığı da yapan *Kiraz Hamdi Paşa*'nın elindedir.

Osmanlı İlä-yi Cemiyeti'nin kurucu ve yöneticileri :

Yahya Adnan Paşa, Rasih Efendi, Hüseyin Efendizade (Şeyhülislâm), İbrahim Rüştü Molla, Halil Refik Efendi (Kadı), Ahmet Muhtar Efendi (Şair Ziya Paşa'nın torunu), Vamık Fasih Bey (İleri gazetesi yazarı), Yusuf Ziya Efendi (Ulemadan), Bekir Fahri Bey, Çopur Hakkı Bey (Topçu Binbaşı), Asım Bey (Suvari Binbaşı), Şerif Hüseyin Bey, Muhittin Efendi, Damat Kemâlettin Paşa, Mustafa Bey (Binbaşı), Zeynel Bey (Serkomser) gibi isimlerdir.

Yurdu Yüceltme anlamına gelen *İlä-yi Vatan Cemiyeti*, Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nda olduğu gibi Müdafaa-i Hukuk'un karşısında yer alarak İngiliz politikalarını desteklemiş ve barışın ancak İngilizler aracılığı ile gerçekleşebileceğine inanmıştır. Bu inançladır ki, İngiliz Muhipler Cemiyeti'nin Sait Molla'yı düşürme toplantısını, kendi lokallerinde yaptırmış ve bu toplantıda İngiliz Bayrağı ayakta selamlanmıştır. Diğer taraftan Cemiyet; Fransa ve İtalya'yı Ankara'yla olan ilişkileri nedeniyle kınamış, Yunanlılarla işbirliğine gitmiş, söz konusu işbirliği TBMM'e karşı Yunanlılar tarafından Anadolu'da kurulmak istenen bir kukla meclisin hazırlık çalışmalarına kadar ilerlemiştir.

Bu arada, İngilizler İlä-yi Vatana kayıtlı *Gözlüklü Sami Bey* gibi bazı isimleri İngiliz Mason Cemiyeti'nde aktif üyeliklere ve muhtelif görevlere getirmişlerdir.

Tarikat-ı Salâhiye 'nin Kuruluşu

19 Eylül 1920 de kurulan *Târikat-ı Salâhiye Cemiyeti*, İlä-yı Vatan'ın oluşturduğu gizli ve ihtilâlcı bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Merkezi İstanbul'daki, İlä-yı Vatan Cemiyeti lokalidir.

Yöneticileri :

Kiraz Hamdi Paşa (Cemiyetin ilk reisi), Arap Asım Bey, İsmet Bey (Kiraz Hamdi Paşa'nın eski yaveri), Kemal Bey (Yeniköy Belediye Müdürü), Ahmet Râsim, Avni Hoca, Osman Dâver (Distolcu), Nuri Bey, Zambaoğlu Hiristaki, Ertuğrul Şâkir, Tevfik Hamdi Bey, Nihat Bey (Yüzbaşı), Romanyalı Halil Bey, Hacı Ali Nâkil Bey' dir.

Ahmet Bedevi Kuran, Tarik-i Salâh Cemiyeti'nin 1921 Eylül'ünde kurulduğunu ve kurucularının *Mehmet Tevfik Baba, Yahya Adnan Paşa, Elif Rıfkı, Celâl Bafravi, Ahmet Refik, Yusuf Zahir, Hafız İsmail Bey* olduğunu belirtmekte, bu cemiyetin dini bir gaye güden gizli bir teşkilat olduğunu ve Milli Mücadeleye muhalif grupları desteklediğini yazmaktadır. Konumuza kaynak olan Tarık Zafer Tunaya ise, Cemiyetin ilk reisinin Kiraz Hamdi Paşa olduğu ve ilk yöneticilerinin, yukarıda Kiraz Hamdi Paşa'dan sonra belirtilen kişilerden oluştuğu yazılmakta, Ahmet Bedevi Kuran'ın (*) belirttiği isimlerin ise "Mim Mim" grubu ajanlarının bir belgesine istinaden *Sulâha-ı Ümmet*'in ilk tabakasını teşkil eden kırklar içerisinde göstermektedir. Ayrıca Cemiyetin kuruluş tarihinde de aralarında anlaşmazlık bulunmaktadır. Ancak Tarık Zafer Tunaya'nın(**) açıklamalarının belgelere dayandığı dikkate alınır, Cemiyet'in kuruluş tarihi 19 Eylül 1920 dir. Cemiyetin yönetimi ile ilgili önemli bir noktaya Ergün Aybars(***) dikkat çekmektedir. Aybars'a göre Vahdettin İstanbul'dan kaçıp San Remo'ya yerleştikten sonra Cemiyet'in yönetimini fiilen ele almıştır.

Cemiyet'in amacı sanıkların, İstiklal Mahkemesi ifadelerinde de belirttikleri gibi İslâm dünyasının kurtuluşuna çalışacak ***Siyasi İslâm Farmasonluğu*** nun tesisidir. İttihat ve Terakki'nin Mason Localarında gizlendiği ve geliştiği dikkate alınarak ve büyük bir ihtimalle Kiraz Hamdi Paşa'nın İngilizlerden temin ettiği Masonik bilgilerden yararlanarak kurulan bu Cemiyet, Masonik örgütlenme biçimi ile ama Masonlara karşı kurulmuştur. Nitekim yüzellikler listesinde de yer alan Kiraz Hamdi ile ilgili bir istihbarat raporunda şu ifadeler

(*) *Ahmet Bedevi Kuran, İnkılap Hareketleri ve Milli Mücadele 1959*

(**) *Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler 1999*

(***) *Ergün Aybars, İstiklâl Mahkemeleri 1998*

yer almaktadır. *"Tarikat-i Salâhiye'nin reisi sıfatıyla hareket etmektedir. Tarikatın esası Masonluktan alınmış ve tamamı ile taklit olunmuş bir İslâm Masonluğundan başka bir şey değildir. Meşrutiyetin ilanını takiben, Masonlukla mücadele için teşkil edilen bu tarikat İslâm'ın birleşmesine ve hilafete taraftardır."* diyerek; Hamdi'nin, bir taraftan bu tarikâte taraftar kazandırmaya çalıştığını, diğer taraftan mensupları ile de memleket ve bugünkü rejim aleyhinde faaliyet gösterdiğini belirtip, devamla, Bükreş'te Vehip vasıtası ile ve muhtemelen ajan olan bir İngilizle temas ettiğini, muhalefetin bir baş altında toplanması halinde yardım alacağı talimatı ile seyahatlere başladığı anlaşılmaktadır. Bu seyahatlerin amacı ise raporda dört madde halinde açıklanmıştır.

- 1- Muhalefet reisleri ve erkânı ile temas etmek, aralarında mevcut kırgınlıkları izale etmek
- 2- Faşlıca muhalifleri ve bunların gruplarının kendi başkanlığı altında toplanmasını temin etmek
- 3- Haricîte yayınlanmakta olan gazetelerin birbirleri aleyhine olan neşriyatına mani olmak ve bu yayınları, memleketin halihazırındaki idaresi aleyhine sistemli bir yayın yapacak şekilde yönlendirmek. (Dönem Cumhuriyetimizin ilk yıllarıdır.)
- 4- Yapılacak bir kongre ile halife seçmek.

Bu tarihsel girişi ve isimleri noktalıyarak, kısaca Masonluk ve İslâmiyet'e dip notlar olarak bakalım:

Masonlukta başlangıçta Hristiyanî olan inanç, yani Tanrı ve din ilkelere, temelindeki teist yapısını bozmadan muhtelif evrelerden geçerek günümüze gelmiştir. Masonluk, üyelerinin bir **Yüce Varlığa** inanmalarını şart koşar, ancak dinsel bir tercih baskısı yoktur ve Masonun Tanrısı inandığı dinin Tanrısı olup, Masonlukta yüce bir varlığa inanç birliği vardır. Masonun yükümlülükleri kutsal saydığı kitaba el basarak yemin etmesi ile başlar ve masonik toplantılarda kutsal kitaplar daima açık bulundurulur. Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'na bağlı olarak çalışan Loca üyelerinde Allah'ın Varlığına, Birliğine, Vahiy yolu ile gelmiş kutsal kitaplara itikat ile tek Tanrılı ve kitablı olma şartı aranmaktadır. Zaten Masonluğun üçüncü yasa kitabında da (1815) bir Masonun dinsel ve Tanrısal yükümlülüğü *Yerin ve Göğün Şanlı Mimarına inanması ve ahlâki kutsal görevlerini yerine getirmesi* olarak belirtilmiştir. Bu betimleme İslâm dinindeki *Lâ ilâhe illallah (Tanrıdan başka Tanrı yoktur)* ilkesinin evrenselleşmesinin kanıtından başka bir şey değildir. Bunun bir örneği 1726

tarihli bir el yazmasında görülen ve Masonluğun kutsal kelimesi olarak geçen Tevhid'dir. Bir başka örnek ise, 1864 yılında tekris olan *Cezayir Milli kahramanı Emir Abdülkadir*'in,^(*) Fransa Grand Orient'ine bağlı IV. Henri Locası ile olan yazışmalarında gösterilebilir, Emir Abdülkadir'in Locaya kabul edilmek üzere kendisine sorulan ve düşünceleri istenen konulara ait görüşleri, Masonluğun dinle ilişkileri konusuna ve İslâmıla bağdaşıp bağdaşamayacağı gibi soru işaretlerine en güzel cevaptır.

Tarikât-ı Salâhiye'ye gelince, kısaca İslâmı ve Masonluğu kullanarak karanlığa yol döşemeye çalıştığını, ama aydınlığa yenilerek tarihin karanlık sayfalarında yok olduğunu belirtip, Cemiyet'in ilginç olan nizamnamesine bakalım:

Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti'nin Nizamnamesi

Tarikât- Salâhiyenin Nizamnamesi, fasit olmayıp iyi olmaya salâh denir diyerek başlar.

Tarikât-ı Salâhiye'de Dereceler

Salâh^(**) târikinde üç sınıf vardır; bunlar:

Salâh-ı hâl - Salâh-ı nefis - Salâh-ı tam sınıfıdır ve bu sınıflar da kendi içerisinde üç mertebeye ayrılmıştır.

1-Salâh-ı hâl sınıfı

- 1-Hâdim
- 2-Mürid
- 3-Sâi

2-Salâh-ı nefis sınıfı

- 4-Kâşif
- 5-Vâkıf
- 6-Ârif

3-Salâh-ı tam sınıfı

- 7-Muâllim
- 8-Muhakkik
- 9-Mürşid yahut (Şeyh)'dir

Sınıflamalardan önce nizamnamede, **Salâh** tarikine girenler; "gelişmeyi teşkil eden bu sınıf ve mertebeleri katetmekle tekâmül ederek insanlığın gayesine ulaşır." denmektedir.

(*) *Emir Abdülkadir, Tamer Ayan Mimar Sinan sayı 121*

(**) *Salâh : İyilik, barış ve dine bağlılık*

Salâh-ı hâl : Hizmet edecek (Hâdim), Doğru yola girecek (Mürîd) ve Çalışmaya başlayacak (Sâi)

Salâh-ı nefis : Araştıracak (Kâşif), Bulduklarını değerlendirecek (Vâkîf), Bilgi sahibi olacak (Ârif)

Salâh-ı tâm : Öğretecek (Muallim), gerçeği arayacak (Muhakkik) ve Doğru yolu gösterecek Kılavuz olacaktır. (Mürşit yahut Şeyh)

Masonik bilgilerle bu sınıfları değerlendirdiğimizde, Salâh-ı hâl , Salâh-ı nefis ve Salâh-ı tam' la çakışmaktadır.

Şeyh mertebesinden sonra

-Şeyh-i kâmil

-Üstâd

-Üstâd-ı azâm mertebeleri vardır. Ayrıca üst yönetimde "*Üçler, Yediler, Kırklar*" olarak adlandırılan derecelendirmeler de bulunmaktadır.

Tarîk-i salâha mensup olanlara ferdan **ferdâ(*) sâlih(**)**, cümlesine **sulehâ-yı ümmet** denir. Sülehânın toplantı mahallinin en büyüğüne **âsitâne(***)**, ikinci derece olana **dergâh**, üçüncü derecedekilere **zâviye** adı verilmektedir. İslâmdan olup Tarîk-i Salâha katılmamış olanlara **hâric-i muvakkat**, toplantının ve dini merasimlerin yapıldığı mekâna ise **mahfel-i mukaddes** denmektedir. Tekris, geçiş ve yükseliş törenlerinin buradaki adı **muâmeliy-i teslîmiye'**dir.

Tarîk-i salâhın remzi 441 rakamıdır. Bunda 'DÂD' kelimesi zuhur etmektedir (dâd, Adalet demektir.). Diğer işaretlere gelince; bunlar:

As : Âsitâne (Esas manasına kullanılmıştır.) - (Büyük Loca)

Dr : Dergâh (Güzel eser manasına gelmektedir.) - (Vadi)

Z : Zâviye (Zevallahu feyzuhu anlamındadır) - (Loca)

(*) *Ferdâ* : *Gelecek Zaman*

(**) *Sâlih* : *Din buyruklarına uygun davranan*

(***) *Âsitâne* : *İstanbul'un eski adlarından*

Mertebelerin Vazifeleri

1- Hâdim: Zâviyeyi koruyabilmek için kuvvetli olmak zorundadır. Bunun için spor yapmaya, iyi silah kullanmaya, ata binmeye, uçak ve derizaltı ile gezmeye gayret göstermeli, sağlık kurallarına fevkalâde riayet etmeli, haramdan uzak durmalıdır. Kuvvetli, faâl, cevval, akıllı ve vakur bir Müslüman olmalıdır. Anlamsız şeylerle vakit geçirmeyecek para kazanmaya çalışması gerektir. Hayatını bir program içinde yürütmeye mecburdur. Kahvehâne, gazino gibi tembelhânelerden uzak durmalıdır. 17 yaşına giren her Müslüman bu mertebeye Tarik-i salâha girebilir. Üç sene sonra hal ve tavırları dikkate alınarak Mürid derecesine geçer. Ancak bu geçişde sâlih'in bir iş ve güç sahibi olması gerekmektedir.

2- Mürid : Zaviyelerin yetkileri dahilinde Şeyh'in verdiği emirleri ve dinin gelişmesine yönelik bütün faaliyetleri ifâ etmek ve hâdim sınıfında olanlara ağabeylik etmekle görevlidir. Bir sene bu görev ifâ edildikten sonra Sâi derecesine geçilir.

3- Sâi : Memâlik-i İslâmiyenin tayin edilecek mahallerinde dolaşarak mensup olduğu zâviye ve dergâh vasıtası ile Âsitâneye rapor hazırlar. Bu arada köy mekteplerinde öğretmenlik yapmak bölge halkını aydınlatmak görevidir. Hizmet süresi beş yıldır.

4- Kâşif : Tarikat-ı celile-i salâhiye'nin irşâd, ikâz, istihbârâtında kullanılır. Kâşifler tarikâte fayda temin edecek zevâtı inceleyerek uygun bulduklarına tarikâtin özelliklerinden bahsederek teklifte bulunur. Teklif edilecek zevât, refâh içinde yaşayan ve memleketin siyasi hayatına, ilmi ve edebi yaşamına etkisi olabilecek kişilerden oluşur. Kâşiflerin her türlü şekle girmelerine müsaade edilmiştir. Üç sene bu görevi ifâ eden kâşifler Vâkif mertebesine geçerler.

5- Vâkif: Kâşiflerin verdikleri malumâtın sıhhatini takibe memur edilirler. Bir sene bu vazifeyi ifâ edenler Ârif derecesine terfi eder.

6- Ârif : Kâtib ve vâkıfların verdikleri malûmatı tahkik eder. Âriflerin kabul ettiği içerik Heyet-i Meşihatçe yani Şeyhler heyetince aynen kabul olunur. Üç sene kusursuz bu görevi ifâ eden zât Muâllim mertebesine geçer.

7- Muâllim : Muâllim misyonere muâdildir, yani eşdeğerdir. Misyonerler nasıl çalışıyorlarsa, aynen onlar gibi çalışmak mecburiyetindedirler. Din-i mübin-i Muhammedi'yi neşre, diğer dinlerin mensuplarını iknaya ve mektepler açmaya memurdurlar. Beş sene Muâllimlik eden zât Muhakkik olur.

8- Muhakkik : Misyon reisine muâdildir. Devlet memuru olmaz. Memuriyette ise çekilir. İslâm âleminin yükselmesi ve gelişmesi için ne yapmak lazımsa bunları âsitâneye bildirmeye ve o yolda çalışmaya memurdur. Muhakkikler irşâdâtta büyük nüfûz ve gayret gösterirler ve bankalardan faaliyette bulunanlara avanslar verilir. Üç sene bu derecede çalışan Muhakkikler, tarîk-i salâha girişinin 28. senesinde Mürşid veya Şeyh olur. Mürşit veya Şeyh olup tarîk-i salâh da 40 senesini dolduran, ilim ve faziletle, iffet ile hizmet eden, hal ve tavırları ile bütün mertebeleri geçen zât, Şeyh-i Kâmil olur.

9- Mürşid (yahut Şeyh) : Şeyhler zâviyelerin reis ve âmiridir. Şeyhler tarîke hizmetleriyle yükselirler. Dini yayarlar. Bu nedenle âlim ve fâzıl, âkil ve zeki olmaları varlıklarının sebebidir. Şeyh-i kâmiller Hicaz ve memâlik-i İslâmiye merkezlerinde verilecek vazifeleri ifâ ederler. Âsitânede reis şeyh-i kâmidir.

Salâhta en büyük paye *Hilafet-i İslâmiye*'dir. Halifeye **Üstâd-ı azam** ve **Halife Mufahham** denilir. Ehl-i beyt-i Resulden olanlara ve şurefa'ya (Peygamber sülâlesinden gelenlere); doğrudan Muâllim paye ve mertebesi verilir. Avamdan olup ilimden nasibini almamışlar en fazla Mürîd payesine kadar ilerleyebilirler. Ulemâ, mürşit, düşünür, tarihçi, yazar ve öğretmenlere yine doğrudan **Ârif** veya **Muâllim** mertebesi verilir. Ancak bu dereceler heyeti zâviyenin uygun görmesi ve âsitânenin kabul ve tasdiki ile geçerli olur.

Görevliler:

Zâviye yöneticileri ise şu görevlilerden teşekkül etmektedir:

1- Mürşid yahut Şeyh	6- Emin-i hasenât
2- Ser-tarik	7- Meydancı
3- Nakib	8- Mubassır
4- Hatip	9- Rehber-Delil
5- Kâtip	

Zâviyelerde yukarıda belirtildiği gibi dokuz görevli bulunmaktadır.

Cemiyet'in nizamnamesinde görevlilerin sorumlulukları belirtilmiş olup parantez içlerinde günümüz Masonluğu ile çakışan görevler de not edilmiştir.

Mürşit-Şeyh : Âmir-i Muhteremdir, zâviyenin maddi ve manevi reisi olup görevleri oturumları açmak, iş ve işlemler ile sulehânın müzakerelerini idare etmek, merasim ve kutlamaları ifâ etmek, şikayetleri tahkik eylemektir. Zâviyenin bütün ahvâline sorumludur. (**Üstadı Muhterem ??**)

Ser-tarik : Kapı girişinin sağında, Şeyhin karşısında olacak şekilde, salâh-ı nefis sınıfına ait sulehânın gerisinde yer almaktadır. Bu derecedeki sulehânın, yani Salâh-ı Nefs sınıfının durumu, disiplini ve konuşmasından sorumludur. Bu sınıfa mensup sulehâ, müzakereler esnasında konuşmak isterse şeyhten Ser-tarik vasıtası ile müsaade alabilir. (**I. Nazır ??**)

Nakib : Kapı girişinin solunda, salâh-ı hal sınıfının arkasında yer almaktadır. Görevi ise salâh-ı hâl sınıfının nizam ve intizamına nezaret etmek ve bu sınıfa ait sulehânın maruzatını Şeyhe tebliğ etmektir. (**II. Nazır ??**)

Hatip : Selâh-ı nefis ve emin-i hasenâtın önünde yer almaktadır. Müzakerelerde doğacak sorunlar hakkında beyanda bulunur ve görüş bildirir. Ayrıca sulehâyı aydınlatacak konuşmalar yapar. Önemli olayları özetleyerek genel durum hakkında malumat verir. Cuma günü okunacak hutbeleri zaman ve duruma göre hazırlar. Hatipler ilim sahibi, üstün ve olgun kişilerden seçilir. (**Hatip ??**)

Kâtib : Şeyhin önünde yer alır. Salâh-ı tam sınıfına mensup sulehâyâ nezaret eder. Zâviyenin bütün görüşmelerini zapta geçirir. Bir önceki celse zaptını okuyarak Şeyhe tasdik ettirir. Ayrıca zâviyenin bütün muhaberatını şeyhin emri ile yerine getirir. (**Sekreter ??**)

Emin-i Hasenât : Zâviye erkânının tasdiki ile "gelir ve masrafları" deftere kaydetmek. Her ay bilanço ve münderecatını sulehâyâ kabul ve şeyhe tasdik ettirmekle mükelleftir. Mevki ise Hatiple sulehânın arasındadır. (**Hazine Emni - Hasenat Emni ??**)

Meydancı : Kapının iç tarafında oturur. Mahfel-i mukaddes'de işâret-i salâhiyeyi vermeyen haricilerin bulunmamasına dikkat eder. (**Koruyucu ??**)

Mubassır : Mahveli Mukaddesin haricinde, zâviye'nin dış kapısının iç tarafında muhafızlıkla görevlidir. Salâh-ı hâl sınıfına kumanda eder, işâretleri alır, haricilerin içeriye girişlerini önler. (**Gözcü ??**)

Rehber-Delil : Belirgin bir yeri yoktur. Daima zâviyeyi dolaşır, zâviye içinde ziyaret ve kabullere ve törenlerde yapılacak işlere nezaret eder. Adaylara kabul merasiminde yardım eder, tören usulü hakkında verilmesi gereken bilgileri verir. Hasenât, rey ve teklif kesesini gezdirir. Zâviyenin ilgili olan sulehâ derecelerine göre *Merâsim-i lâzıma-i selâhiye* yi yani ilgili töreni ifâ ettirir. (**Muhakkik ?? - Tören Üstadı ??**)

Yerleşim Düzeni

Mahfel-i Mukaddesde; Salâh-ı Tam sınıfı, kapıdaki Meydancı'nın önünde, solunda Salâh-ı hal sınıfı, sağında ise Salâh-ı Nefs sınıfı olmak üzere Kibleye doğru otururlar. Şeyhin oturduğu mahallin arkasında levhalar bulunur, bunlardan aşağı kısımda olanları değiştirilebilir niteliktedir. Diğer üç duvarda da resimler, haritalar, hâdisler, güzel sözler yer alır. Kiblede bulunan duvarda en yükseğe *Lâilâhe illallah Muhammedün Resulullah* yazılı levha bulunmaktadır. Bu levhaların altında 1- *Kâsım*, 2- *Tâhir*, 3- *Tayyip*, 4- *Abdullah*, 5- *İbrahim*, 6- *Zeynep*, 7- *Emine*, 8- *Ümmügülsüm*, 9- *Fatmatüz - Zehrâ* (Hz. Muhammed'in çocuklarının adları) isimlerini hâvi levha bulunmaktadır. Bu dokuz isim sulehânın dokuz derecesinin her birine mahsustur.

Sembolizma

Dikkat edilirse "9" Tarikât-ı Salâhiye'nin sembollerinden biridir. Dokuz derece, Dokuz görevli, Dokuz İsim, Dokuz kere tekbir getirmek, işareti olan 441 rakamı (4+4+1=9), kuruluşunun 9. ayın ondokuzunda gerçekleşmesi gibi. İran ve Türk geleneklerinde Dokuz Gökten bahsedilir. Önde gelen Türk kabilelerinden biri Dokuz Oğuzlar olarak bilinir. Masonik açıdan irdelediğimizde ise dokuz üçün karesidir, olgunlaşmayı ve yükselmeyi temsil etmektedir.

Hiyerarşik Düzen

Osmanlı dahilindeki zâviyeler vilayetlerdeki dergâhlara, *dergâhlar* da pâyitaht-ı hilâfedeki âsitâneye bağlıdır. Ancak, âsitâneye yakın olan zâviyeler doğrudan âsitâneye bağlanır. Her zâviyenin bir *irşad heyeti* vardır. Her zâviye mühim sorunlarla ilgili kararları ve muhasebe durumunu âsitâneye her ay sonunda muntazaman bildirmek zorundadır. Zâviyeler âsitânedan veya bağlı oldukları dergâhtan gelecek her türlü emirlerin yerine getirilmesine son derece gayret gösterirler.

Osmanlı haricindeki zâviyeler ancak 9 pâyeli sülehâdan müteşekkil bir dergâha tabi olabilirler. Böyle bir dergâha malik olmayan zâviyeler âsitâneye tabidir. Âsitâne erkânı dokuz payeyi de kazanmış, yani Şeyh derecesini liyâkat ve fazîletle elde etmiş kişilerden teşekkül etmektedir. Teşkilatlanma dergâh ve zâviyelerdeki gibidir. Âsitâne'de bir *heyet-i irşâdiye*, bir *heyet-i faale* ve bir de *heyet-i murahhasa* bulunur.

1-Heyet-i irşâdiye : Âlim ve fâzilet sahibi ulemâdan, siyasilerden, yazarlardan ve tarihçilerden oluşan 12 üyeli bir heyettir ve Salâh-ı tâm sınıfına terâkki etmişlerden seçilir.(Yol gösterici kuruldur.)

2-Heyet-i faale : Kırklardan ve salâh ikinci sınıfından oluşur. Tarikât ve İslâmiyet için gece gündüz çalışırlar. (Yönetici ve ey-lemleri saptayıcı kuruldur.)

3-Heyet-i murahhasa : Bütün önemli İslâm âlemi ve dergâhlara mensup üyelerden oluşur. (Temsilciler kuruldur.)

Üst yönetici kadroda bu kurullardan başka daha önce de belirtildiği gibi **Üçler, Yediler, Kırklar** olarak adlandırılmış **Ricâl-il Gâip** veya **Süeda** denilen **Gavs-ı Âzam**'a yardımcı, emirleri tebliğ ve icraatı teftiş etmek üzere tesis edilmiş '*teftiş kurulu*' olarak nitelenen hiyerarşik kademe ve dereceler de bulunmaktadır.

Her köy camii o köydeki tarikât-ı salâhiyenin zaviyesidir. Karyedeki (Köydeki) imamlar mürid derecesine sahip olup her Cuma, köy halkını camiye getirmeye ve Cuma namazını kılmaya zorlar. *Köy ağası, muhtar ve mekteb hocası* köyün heyet-i salâhiyesidir. Cuma namazından sonra camide merâsim-i tarikat icra olunur.

Merasimden sonra köy hakkında görüşülür. Muhtar hasenât emini, hoca kâtiptir. Her köylü tarikâte giriş için bir mecdiye, her ay sonunda da beş kuruş öder. Bu paralar köy sandığında saklanarak köylünün menfaatine harcanır. Köy imamları mensup oldukları nahiyedeki zâviyeye bağlıdır.

Tarikat-ı Salâhiye'de Toplantı

Şeyh (Mürşid), her sene kuruluş günü olan 19 Eylül de âsitâne, dergâh ve zâviyelerdeki tüm sulehâyı toplayarak bir yıl içersinde yapılan çalışmaların, uygulamaların ve başarılarının sonucunu özet olarak

sulehâya tebliğ eder. Âsitâne ayda bir kere özel olarak toplanır. Bunun haricinde altı ayda bir defa dergâh ve zâviyelerin Şeyh ve Mürşit payelerine sahip üyeleri ile toplanarak altı aylık zaman içerisindeki gelişmeyi, dul ve yetimlere yapılacak yardımı, genel mâli durumu, hasenât sandığının bilançosunu âsitâne heyetinin dikkatine arz eder. Bunların onaylanması ile durumu dergâh ve zâviyelere neşreder. Üstadı Muhteremler Kurulu veya Konvan'a eşdeğer bu toplantılara kısaca değindikten sonra tekrar zâviyelerin çalışmalarına dönersek; Zâviyelerde **yeşil renkli hasenât kesesi** bulunmaktadır. İâne, sadaka, zekât, adak paraları bu kese ile toplanır. Oy toplamak için **kırmızı renkli kese** kullanılır. **Teklif Kesesi** olarak ise **beyaz kese** dolaştırılır. Târik-i Salâh mensupları toplantıları, müzakere ve kararları haricilere açıklayamazlar; ketumiyet farzdır.

Zâviyelerde toplantı

Zâviyelerde her hafta, ihtiyaç doğduğunda ise fevkalâde toplantılar icra edilir. *Mahfel-i mukaddes*'de *sulehây-ı ümmet* toplandıktan sonra Şeyh ayağa kalkar ve **Allahü ekber** diyerek orada bulunanların dikkatlerini çeker ve sonra Ser-tarik'ten *sulehânın emniyette olup olmadığını* ifhâm maksadıyla sorduğu **Her şey yolundadır?** sualine ser-tarik yüksek sesle **Selâmet** cevabını verir. Bunun üzerine Şeyh *sulehânın oturmalarını ve kâtibe geçen toplantı zaptının okunmasını* emreder. Kabul edildikten sonra gelen evrak hakkında *sulehânın fikir ve mütâlaası* istenir. Daha sonra *hatibin malumatı* sorulur. Hatip *tarikinin genişleme ve gelişmesini, İslâm hakkında ne gibi bilgiler edindiğini* gayet açık bir lisanla anlatır. Diğer *tarikât erkânının* diyeceği varsa onlar da dinlenir. Şeyh *sulehâya üç defa hakkı kelâm* bahşeder. Bundan sonra *teklif kesesi*, daha sonra *rey kesesi*, en son olarak *hasenât kesesi* dolaştırılır. Şeyh önce *teklif* sonra *rey kesesini kâtibe* açtırır. *Teklifi söyleyerek ekseriyet kararını deftere yazdırır*. Bu işlemlerden sonra *hasenât kesesini emin-i hasenâta* açtırarak saydırıp *yekûnunu* *sulehâya* bildirdikten sonra *para kasaya* konur.

Kelime ve İşaret

Sâlih birbirine tanışma işaretini verdikten sonra şüpheye düşülürse birincisi **Ak** der ikincisi **"L"**(*lam*) diye devam eder. Bunun üzerine birinci **"S"** (*sin*) deyince ikinci **"M"** (*mim*) diyerek kelimeyi tamamlar. **"Ak"**, **A** (*elif*) olarak dikate alınırsa **"lam"**, **"sin"** ve **"mim"** in Ebced hesabındaki karşılıkları **elif 1, lam 30, sin 500 ve mim 40** olarak değerlendirildiğinden bu rakamların toplamları bize Hz. Muhammed'in doğum tarihi olan 571 yılını vermektedir.

Birinci salâh sınıfının Hâdim derecesi bu ismi bilir. İkinci mertebeye geçen Tâhiri öğrenir (Hz. Peygamberin çocuklarından ikincisi). İşaret "**ser**" dir. Şifahen öğretilir, yazılmaz. En küçük mertebeden en büyük mertebeye kadar tüm sülehânın bileceği işaret selâm işaretidir. Büyük derecede olanlar, mertebesine ait işaret ve sırlarını alt derecede olanlara katiyen söylemeyeceklerdir. Söylerse ceza verilir. Yardım işareti veren sâlih, o mahalde bulunan sulehânın, mâlen, beden ve nüfûzen imdâdına mashâr olur. Tarikatın sırrı işaret gibi şifahen telkin olunur, kat'iyen yazılmaz son derece gizli tutulur. Tarikate hiyanet eden, kendine verilmiş görevleri yerine getirmeyen tard olunur ve lânetlenir, sırrı ifşa eden imha olunur.

Biju

Salâh-ı hâl sınıfına mensup olanlara **demir**'den, Salâh-ı nefis sınıfına **bakır**'dan ve Salâh-ı tâm sınıfına **nikel**'den bijular verilir. Bu bijular asker veya sivil elbiseler üzerinde ve tam kalbin üstünde muallâk bulunur. Salâh-ı tam sınıfı tarikât ayini esnasında ve merasim anında renkli kordelayı omuzdan çapraz asar.

Zâviyenin Gelir ve Giderleri

Zâviyenin gelirleri Tarikat-ı Salâhiye nizamnamesinde sıralanmıştır. Bunlar tarikata girerken kabul törenini müteakip alınan giriş hediyesi, sulehânın teberruları, her celse sonunda gezdirilen hasenât kesesinden hasil olan meblağ ve mensup zenginlerin adak, zekât, sadakaları ve düğün masraflarından ayrılacak ihtiyaç hediyelelerinden oluşmaktadır. Ayrıca yazarların, kitap hâsılâtı safiyesinin %5 i nisbetinde teberru kabul edilmektedir.

Zaviyenin giderleri ise, sulehânın felâket zamanlarında imdâdına yetişmek, biçare, hasta, sakat olanlara güç vermek, onları tedavi ettirmek, yetim ve dul kadınlara bakmaktır. Kâşif ve seyahat eden mürşitlerin masraflarını karşılamaktır. Bilanço tasdikinden sonra kalan paranın Âsitâneye veya dergâha takdim edilmesinden oluşmaktadır.

Tahkikat varakası

- İsminiz nedir, pederinizin ve validenizin isimleri nelerdir?
- Ailenizin ünvanı nedir?
- Mahâl ve tarih-i velâdetinizi (Doğum yeri ve tarihini) bildiriniz?
- Nerede sâkinsiniz?
- Hangi mezheptensiniz?

- Hangi ırka mensupsunuz?
- Mükeyyefiyattan (*keyif vericilerden*) hangisine meyyâlsiniz?
- Hangi mekteb veya medresede okuyorsunuz, yahut ikmâl-i tahsil ettiniz?
- İslâmı sever misiniz ve ilâ-i kelimetullah (*İslâmı yüceltmek*) için çalışabilir misiniz?
- Ne gibi bir maksatla tarik'e girmek istiyorsunuz?
- Borcunuz var mıdır?
- Hasta mısınız ve hiç hasta oldunuz mu?
- Cesur musunuz?
- Seyahatı sever misiniz?
- Mütalâa ve tetebbudan (*inceleme yapmaktan*) hazzeder misiniz?
- Sözüñüze sabit misiniz?
- Sır saklayabilir misiniz?
- Hangi meslekte iyi çalışabilirsiniz?
- Makulâtı (*akla uygunluğu*) kabul eder misiniz?
- Menfaat-i şahsiyenizi (*şahsi menfaatinizi*) menfaat-i umûmiyeye (*toplum menfaatine*) feda edebilir misiniz?
- İnsanlara muavenetten (*yarımdan*) zevk alır mısınız?
- Cevaplarınızın doğru olduğunu imza eder misiniz?

Muamele-i tesidiye (Tekris Töreni)

Tarikâte kabul olacak kişi **Rehber** (*Delil*) vasıtası ile gözleri kapalı olarak kefilî ile beraber zâviyeye getirilir. Bir odada bilcümle müzeyyenattan tecrit edilerek; yani üzerindeki fazlalıklar alınarak, abdest aldırılır. Elbisesi üzerine bir ahram sarılır ki, buna **Ehrama girmek** denilir. Başu açık olarak zâviye heyetinin bulunduğu **Mahfel-i Mukaddes**'in kapısı önüne getirilir, kapıya bir kere vurulur. Meydancı "**Kimdir o?**" diye seslenir. Rehber de yanındaki harici ile beraber "**Ben geldim**" der. Meydancı bunun üzerine "**Harici ne istiyor?**" diye sorar. Tarikâte girecek kişiye daha önce bazı belirli bilgiler verildiğinden "**Selâmet isterim**" cevabını verir. Meydancı "**O halde buyurunuz**" der, kapıyı açar ve harici bir tarafında rehber, diğer tarafında kefilî ile birlikte **Mahfel-i Mukaddes**'e girer. Harici **Esselâm-ı Aleyküm ya ehl-İslâm** diyerek rehber ve kefilî ile birlikte Şeyh'in önüne gider. Ayakta dururlar. Şeyh, bu hariciden tarikâte giriş için bir baskı görüp görmediğini sorar. Hayır, cevabını aldı-

tan sonra tahkikat varakasındaki soruları tekrar sorarak cevaplarını bir de sulehânın önünde alır. Aynı cevapları aldıktan sonra, bu kez din-i İslâm ve ehl-i iman hakkındaki fikirlerini, düşüncelerini, arzularını, bu dine mensup olanlar için ne gibi fedakârlıkta bulunabileceğini, iman ve İslâmın şartlarını sorarak **Selâmet İsterim** cümlesinin ne anlam ifade ettiği konusunda bilgi edinmek istediğini belirtir. Uygun cevapları aldıktan sonra haricinin ellerini önünde bulunan masa üzerinde ve içine yeter miktarda toprak ve su konmuş olan kaplardan sağ elini toprak kabına, sol elini ise su kabının içine koydurarak ;

Topraktan hasıl oldunuz, yine şüphesiz toprak olacaksınız. Kur'an-ı azimüş - şanda âyeti kerîmeleri vardır. Ve emr-i rabbâniyesi ile, maddiyâtımız itibârı ile topraktan ve sudan vücûd bulduk, yine asla rücû edeceğiz. İşte şu toprak ile su arasında ahz-ı mevki eden bu kitâb-ı mübîn, bu Kur'anı Kerîm'dir ki, insanları dünya ve âhiretde mes'ud ve müreffeh kılacağını ve ebediyete kavuşturacağını vaad ve temin etmektedir. Bu münci-i hakikiye, bu nasîh-i emîne dört el ile sarılmalıyız. Çünkü Cenâb-ı Hak bu kitâb-ı mübîn için fermân-ı ilâhîsi ile Kitab-ı Kerîmin reyb ve keratdan beri hak ve sevâb ile müncel olduğundan beyan buyuruyor.

Özetle, "topraktan gelip, toprağa gidileceğini, bu konuda Kur'an da âyetler bulunduğunu, maddi varlığımızın su ve topraktan oluştuğunu, su ve toprak arasında ise Kur'an'ın yer aldığı, Kur'an'ın insanları dünyada ve âhirette mesut kılıp ebediyete kavuşturulacağını vadettiğini, bu hakikate bu öğütlerle dört elle sarınılması gerektiğini anlatmaktadır"; diyerek haricinin gözleri açılır ve yemin ettirilir bu esnada huzurda bulunanlar da ayakta dururlar.

Tarikât-ı Salâhiye de yemin *Suret-i Tahlife (Vasiyetname)* adı altında hariciye metin olarak gösterilir ve Şeyhin "**Bu vasiyetnameyi imza eder misiniz?"** sorusuna haricinin tereddütsüz "**evet imza ederim**" deyip imzalaması veya mühürlemesi üzerine, Şeyh vasiyetnâmeyi huzura okuyarak "**Şahid misiniz?"** der. Huzurdakilerin hepsi birden "**Şahidiz**" dedikten sonra Şeyh "**Bir mümin ve muvahhid ve Müslim sözünde sebât eder. İslâmın te'âlîsi için say-ü amelde bulunur. Ahdında vefa gösterir Tarik'ini muhafazada azîm ve irâde sahibi olur. O halde bu vasiyetnâmeyi saklamaya lüzum ve bu tehellüfe ihtiyaç yoktur..... Vasiyetna-**

mevi yakıyorum." diyerek vasiyet kağıdını yakar ve "**hazır-ı bi'i meclis .....nın hâdim-i tarik olarak kabulünü teklif ediyorum, kabul eder misiniz?"** diye sorar huzurdakilerin hepsi birden kabul ettik dedikten sonra Şeyh "**O halde ben de kabul ettim"** der ve âyin-i tarikat icra olunur.

Âyin-i Tarikata geçmeden önce, yemin metni aşağıda verilmiştir.

Suret-i Tahlife Vasiyetname (Yemin metni)

Hayyu kayyum olan Cenâb-ı Rabbü'l-âlemîn'in ism-i celâline ve nâm-ı ilâhisi ile kasem ederim ki, müslim, mümin ve muvahhidim. İslâmiyetin bi'l-cümle evâmîr-i esâsiyesine mutî ve munkadim ve ol vechile katılacağım. Dîn-i İslâmın neşri ve ehl-i imânın teâlisi ve kuvvetlenmesi ve istiklâl ve hürriyeti ve saâdet ve refâhı uğrunda isâr-ı mal ve hayat eyleyeceğim. İslâm'ın muktesit ve çalışkan ve fedâkâr bir uzvu olacağım. Zâlimin, hainin, sefîhin, mürtekip ve menfaat perestin..... sahâbe-i ilm ü fazl ve kemâlin ve erbâb-ı say ve hüner .....ve bi-hassa mazlumların mu'ini ve dostu olacağım. Eğer Tarik'in mukaddesini fâşedersem, ketm-i esrâr eylemesem yeminimde hânîs olursam kanım ehl-i İslâm'a helâl olsun, her nevî mücâzat ve ukûbata razıyım. Şahsımca tûlî emelim yoktur. Bu andan itibaren (eliyle ehramı tutarak) sağ oldukça libasım, budur ölsem kefenim. Bütün emellerim İslâmın te'alisi, terakkîsi, salâh eylesidir. Hatta bu maksada mebnîdir ki, Tarik-i Salâh'a intisab ediyorum. Tarikime sâdık kalacağım yemin ederim.

Vallâhi Billahi

Yani, yaklaşık manâda: (Tanrı sıfatları olan Cenâb-ı Rabbü'l-âlemîn'in tanrısal ve ilahi adına yemin ederim ki, Müslüman, mümin ve Tanrı'nın birliğine inananım. İslâmiyetin bütün emir ve esaslarına itaat edeceğim. İslâm dininin yayılması, iman sahiplerinin yükselmesi hürriyet ve refahı uğruna, mal ve hayatımdan vazgeçeceğim. İslâm'ın tutumlu, çalışkan fedâkâr bir uzvu olacağım. Zâlimin, hainin, rüşvetçinin, menfaatperestin..... İlim, fazilet sahibi insanların emekçilerin .....ve bihassa mazlumların yardımcısı olacağım. Eğer tarikatın sırlarını açıklarsam, ketum olmazsam, yeminimi bozarsam, kanım İslâm âlemine helâl olsun. Her türlü cezaya ve azaba razıyım, tamahım yoktur. Elbisem ehramımdır, ölürsem kefenim olacaktır. Bütün arzum İslâm'ın gelişmesi yükselmesi iyilik ve barış içe-

risinde olmasıdır. Bu amaca dayanmış olması nedeniyle Târik-i Salâh'a katılıyorum. Tarîkata sadık kalacağıma yemin ederim.)

Âyin-i Tarîk (Tarîkat Âyini)

Şeyh'in "*Allahü ekber*" diyerek ayağa kalkması ile bütün sulehâ ayağa kalkarak Kibleye dönerler. Hep bir ağızdan dokuz kere tekbir getirilir. Üstâd-ı azamın etrafında bulunulması hakkında verilen yemin tekrarlanır.

Eğer birden fazla haricinin muâmele-i tes'idiyesi yapılacaksa önce her biri ayrı ayrı mahfel-i mukaddese alınarak yemin işlemi tamamlanır. Daha sonra âyin hep birlikte yapılır. Âyinden sonra adaylara bilmesi gereken tarîkat sırları ve işaretler öğretilir. İşaretler üç türdür.

1-Selâm işareti

2-Muârefe işareti (Tanışma işareti, Dokunuş)

3-İmdat işareti

Biju verildikten sonra tebrik merasimine geçilerek uhuvetnâme verilir.

Uhuvvet-nâme veya **Alâmeti'l ahd, Kardeşlik** veya yemin belgesi de diyebileceğimiz bir belge olup üzerinde "**Kur'anı mübînin muntika-i tecvizi dâhilinde âlem-i İslâma hâdim ve sükkân-ı arza nâfi olan Tarîk-i Salâha intisâb eden.. 'e verilen işbu uhuvvet-nâme ahdında vâfi olduğuna alâmettir.**" yazılı bir bağlılık belgesidir.

Geçiş ve Yükseliş

Geçiş Töreni

Salâh-ı hâl sınıfının derecelerini geçerek, yani Hâdim, Mürid, Sâi mertebelerini kazanan sâlih, Salâh-ı Nefs sınıfının Kâşif mertebesine terfi etmesi, yine mu'amele-i tes'idiye ile yapılır. Ancak bu tören tarîkate giriş töreninden farklıdır. Kâşif mertebesine geçecek kişi rehber vasıtası ile ihrama bürünür, mahfel-i mukaddes kapısına getirilir ve kapıya vurulur. Meydancı "**Ne istiyorsunuz?**" diye sorar, cevap "**Feyz istiyorum**" dur. Bu konuşmayı takiben Meydancı ve gözleri açık olarak sâlih, Şeyhin önüne giderler. Sâlih masa üzerindeki Kur'an'a elini koyarak Hâdim, Mürid ve Sâi mertebelerindeki kâşif olmuş söylemleri tekrarlar. İslâm dinine bağlılığını ve Târik-i

salâha olan sadakatımı tekrar teyid ederek Tanrıyı şahid gösterir. Tören sonucu Âyin-i tarîk icra olunur ve Kâşiflere mahsus sır verilir, işaret öğretilir. Tören esnasında Mahfel-i Mukaddes'de Salâh-ı Hâl sınıfından hiç kimse bulunamaz, bulundurulamaz. Merasim yalnız sınıf terfilerinde ifâ edilir, mertebelerin terfi ise zâviye heyeti önünde işaret ve sır verilip, görevlerinin anlatılması şeklinde yapılmaktadır.

Yükseliş Töreni

Salâh-ı Nefs sınıfındaki Kâşif, Vâkîf, Ârif mertebelerini kazanmış salih e ait, üçüncü Salâh-ı tam sınıfına geçmek için hazırlanan muâmele-i tesidiye, âsitânededen gönderilen görevliler huzurunda ve zâviye heyeti önünde yapılır. Terfi edecek kişi mücevher ve süsleri alınıp kırmızı bir cübbe giydirilerek Rehber vasıtasıyla Mahfel-i Mukaddes'de bulunan heyet karşısına çıkarak Şeyhin önüne gider ve "**Teâlî isterim**" (Yükselmek isterim) der. Şeyh adı geçenin durumu, gelişmesini ve terfi sebebini anlattıktan sonra salâh-ı tam sınıfının vazifesini öğreterek bu vazifeyi tam olarak yerine getireceğine dair tekrar yemin alıp, tarikat âyinine geçer. Âyinden sonra Cenâb-ı Allah'ın **Esmâ-i Hüsnâsı** zikir olunur. Zikir bitiminde Şeyh dua eder. İşaretler öğretilerek icâzetname ve biju verilir, böylece tören sona erer.

Şeyhlerin Muamele-i Tesidiyesi (İs'ad)

Şeyhlerin muâmele-i tesidiyesi ise Âsitâne de yapılır. Hilafet merkezindeki bütün zâviyelerin şeyhleri Âsitâneye davet edilir ve şeyh-i kâmilin başkanlığı altında toplanır. Âsitânenin görevlileri ile Şeyh veya Mürşit derecesinde bulunan herkes, Şeyh olacak zat'a eşlik ederek ve saygıyla tekbir getirerek mahfel-i mukaddese gelinir. Şeyh olacak kişi Şeyh-i kâmilin karşısında masa önünde, diğer zevât ise onun iki tarafında yer alır. Şeyh-i kâmil yönünden Şeyhlik vazifesi hakkında bilgiler telkin edilir, işaret öğretilerek sır tevdi edilir. Bu işlemi takiben tüm sülehâ içeri alınarak tarikat âyini yapılır, icâzetnâme biju ve kordela verilir.

Tarikat-ı Salâhiyenin İç Tüzüğü

Tarikat-ı Salâhiye'nin iç tüzüğü maddeler halinde verilmiştir. Bunlar;

– *Lâilâhe İllallah Muhammeden Resullullah* diyen her Müslümanın hangi ırk cins ve mezhepten olursa olsun tarik'a katılabileceğini,

- Katılacak zât'ın iyi ahlaklı olması, boş konuşmaması, yalan söylememesi, müstehzi ve müsrif olmaması gerektiğini belirtip, amacın tarik'a lâıyk görülmeınenlerin de ıslahı olduğu dikkate alınarak, bu gibi insanların da tarik'a kabul edilebileceği, ancak daima kontrol altında tutularak kendilerine işaret ve sırların verilemeyeceği ve müzakerelere katılamayıp sadece ayinlere iştirak edeceği,
- İslâm dinini seven, hürmet edip, yayılmasına ve kuvvetlenip gelişmesine çalışan salih'in Tarikat-ı salâhiye'nin en şerefli evladı olduğu, bu nedenle sâir turuk'a mensup olan sulehâ'nın kendi yol'larına da devam etmek üzere Tarik-i Salahâ katılabilecekleri,
- Haricilerle önemli gizli görüşmeler yapanlar ve casusluk yapımları muhtemel olanların kesin teminat alınmadan tarik'e kabul edilemeyeceği,
- Tarik-i Salah'â rehbersiz, kefilsiz girilemeyeceği, girildikten sonra çıkılamayacağı ve yukarıda nizamnamenin muhtelif yerlerde açıklanan amaçları da belirtilmektedir.

SONUÇ

Tarikat-ı Salâhiye'nin İstiklal Mahkemeleri kanalıyla açığa çıkması-na, yani deşifre olmasına dönersek;

Olay, Şeyh Sait isyanı sırasında 1924 yılı sonlarında Distol adı verilen bir hayvan ilacını pazarlamak üzere Anadolu'da dolaşan Nihat ve Nuri beylerin, daha sonra yine aynı ilacın satıcısı rolündeki suvari yüzbaşılığından atılma Osman Davut'un Konya çevresinde yakalanması ve 27 Mayıs 1925 de yargılanmaya başlaması ile ortaya çıkar. Yakalanan kişiler üzerinde bulunan mektuplar bu kişilerin gizli bir örgüte üye olduğunu göstermektedir. Söz konusu örgüt Tarikat-ı Salâhiye'dir. Duruma Ankara İstiklâl Mahkemesi el koyar ve 6 Haziran 1925 de verdiği kararla;

Askerlikten çıkartılmış Binbaşı Asım, Çerkes Hacı Nazmi Paşa, Vahdettin'in yaverlerinden Yüzbaşı Ahmet, Yüzellilikler listesinde iken gizlice İstanbul'a gelen Ertuğrul Şakir, Gözlüklü Ömer Mesut, Eski Trabzon valisi Ali Galip, Belediye memuru Tahsin, Beyoğlu merkez memuru yardımcısı Şemseddin, Kahveci Şeyh Şerafettin, Mülkiye mektebi eski müfettişi Radi, yüzbaşılıktan atılma İsmail Hakkı Bey tutuklanır.

Yargılama sırasında Cemiyetin, İzmir, Antalya ve Şark vilayetlerinde şubeleri bulunduğu; bunlardan başka Köstence, İskeçe, Selânik, Ati-

na, San Remo, İskenderiye, Halep, Bağdat ve Hindistan'a temsilciler gönderdiği ve şubeler açtığı belirlenmiştir.

Ayrıca, Kiraz Hamdi'nin bir taraftan Kutbülazam payesi verdiği Vahdettin ve Şehzade Selim Efendi ile ilişkilerini sürdürürken, diğer taraftan **Hilâfet Ordusu** kurulması ile ilgili olarak Dağistan Gürcülerinden oluşacak bir tümenin hazırlanması amacıyla General Halilof'a başvurduğu ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bir diğer konu ise, Cemiyet'in eylemlerini Anadolu'ya yaymak ve halkı padişahın dönüşüne hazırlamak üzere Şark İsyanının genişlemesi yönünde bir harekât haritası hazırlamasıdır. Bu haritaya göre iki cephe oluşturulacaktır. Birincisi Kemali, İzoli, Siverek ve Fırat nehrinin doğusu; ikinci cephe ise Yozgat, Kayseri ve Kızılıрмаğın doğusunda açılacaktır. Kuvvetler bu cephelerde toparlanıp Ankara'ya yürüyeceklerdir. Karargâh Halep'tir.

Cemiyet, yazının başlangıcında da kısaca değinildiği gibi Kurtuluş Savaşı esnasında bu savaşa karşı politikalar izlemiştir. Çerkez Ethem ve kardeşi yönetiminde, Yunanistan himayesindeki bir Cemiyet'le eylem birliğine girilmiş ve Midilli adasında **Anadolu İhtilâl Komitesi** adlı bir dernek kurularak Anadolu'ya çıkarmalar düzenlenmiştir. Hatta bu çıkarmaların birinde komite üyesi Kuşçubaşı Hacı Sami Bey ölmüştür. İstihbarat raporlarına göre Kiraz Hamdi, Atina'da Çerkes Tevfik ve Doktor Arif'le görüşmüş; bu arada küçük Ethem ile de temas kurarak Tarikât-ı Selâhiye'ye katılmasını sağlamıştır.

Konu ile ilgili, ilgisiz bir çok insan; Kiraz Hamdi'nin, kendilerine haber vermeden bir deftere kaydedilerek Cemiyet'e üye yapılması nedeniyle yargılanmıştır. Örneğin yargılanan gazetecilerden Velid Ebuzziya (Tevhid-i Efkâr), Eşref Edip (Sebilurreşad), Fevzi Lütfi (Son Telgraf), Abdülkadir Kemali (Tok Söz), Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü Esmer (Vatan), Suphi Nuri (İleri), İsmail Müştak (Sayha) be-
raat etmişlerdir. Dava esnasında Mustafa Kemal; sanıklardan Birinci Dönem Dersim mebusu ve bir ara İstanbul Barosu başkanlığı da yapmış olan Lütfi Fikri Bey'le ilgili olarak mahkemeye bir yazı göndermiştir. İstiklal Mahkemesi'nin bu yazı üzerine Lütfi Fikri Bey'e ait kararı ilginçtir. Mahkeme kararını 15 Ağustos 1925 de açıklamıştır. Karar :

Milli Mücadele yıllarında halkın dinî duygularını istismar ve dinî politikaya alet etmek için, Tarikât-ı Salâhiye adıyla gizli bir örgüt kurulmuştur. İslâm siyaseti ister gibi görünmelerine rağmen

men bazı yabancı istihbarat örgütleriyle çalıştıkları ve çalışmalarını milli zafere kadar sıkı bir şekilde sürdürdükleri görülmüştür. Bunların, Anadolu'daki milli direnişi kırarak yabancılara hizmet etmek için çalıştıkları ele geçen belgelerden anlaşılmıştır. Esas amaçları Vahdettin'in taht ve tacını korumak olduğu General Halilof'un ifadeleriyle de sabit olmuştur.

Gizli örgüt durumunu korumayı başarmış olan bu kuruluş, barış yıllarında da Vahdettin'in idaresinde ve İngiltere himayesinde çalışmalarını sürdürmüştür. Örgütün insan öldürmeye kadar varan programı bulunmaktadır. San Remo'da Vahdettin'in yanındaki Dr.Reşit Paşa'yı öldürttüğü belgelerle sabittir.....

açıklaması ile başlayarak Cemiyet'in eylemleri hakkında bilgi vermekte, daha sonra beraat edenlerin isimleri sıralanarak, devamla, Lütfü Fikri bey için;

"Lütfi Fikri Bey'in örgütle ilişkisi olmadığı anlaşılmış, ancak ele geçen mektuplarında suç unsuru bulunması dolayısıyla ayrıca yargılanması gerekirken, Cumhurbaşkanı'nın Mahkeme'ye gönderdiği yazıyla hukuk-u şahsiyeleriyle ilgili olan dava için feragat ettiğini bildirmiş olduklarından Lütfi Beyin beraatina....."

ifadesine yer vermiştir.

Dava sonucu; Revandizli Emin Paşa'nın oğlu Muzaffer Emin Bey'in evrakı ile birlikte Şark İstiklâl Mahkemesine gönderilmesine, Reşit Paşa'nın katli suretiyle Tarikât-ı Salâhiye namına yapılan cinayetten dolayı Vahdettin ile şürekayı cürmü hakkındaki davanın berayı takib tefrikine ve ayrıca takibat-ı icraasına, Yemen Mebusu sabık Mustafa Bey'in ta'biyetten çıkarılmasına ve hudut harici edilmesine, İskender Sadettin, Saffet Hoca, İstinyeli Rıza 'nın beşer yıl küreğe mahkumiyetlerine, Fotoğrafçı Reşit, Mülazım Rüstü, Yüzbaşı İsmail Hakkı, Süleyman Radi, Gürcü Süleyman, Yozgatlı Nuri, Vehbizade Fuat Onan, Eski Merkez Komutanı Saffet, Rasim Avni, Veznedar Mehmet, İhsan, Eski Harbiye Müsteşarı Behzat ve Kemal'in ve Cinci Hamdi'nin onbeş sene küreğe mahkumiyetlerine, firarda bulunan Lütfü Kaptanın gıyaben onbeş sene küreğe konmasına;

Sabık yüzbaşı Nihat, Arap Asım, sabık yaver Darendeli İsmet, Distolcu Osman Daver, Zambaoğlu Hiristaki, Ertuğrul Şakir, Tevfik Hamdi, Romanyalı Halil, Hacı Ali Nakil, Sabık Yeniköy belediye müdürü Kemal Bey 'lerin idamlarına karar verilmiştir.

İdama mahkûm olanlar 16 Ağustos 1925 Pazartesi günü sabaha karşı Taşhan önündeki meydanda asılmışlardır.

Derleme, konu üzerinde masonik açıdan yapılan ilk çalışma olup; Tanzimat dönemi ile şartların gereği siyasete bulaşmış, yıpranmış ama daha sonra siyasetten arınarak kendi çizgisine çekilmiş olan Türk Masonluğunun, 1920-1925 yılları arasında Masonluk adı kullanılarak kurulan Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti'nin, diğer bir ifade ile, Politika- Din-Masonluk üçgeninin Masonluk tarihindeki yerini alması amacıyla hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

- **Mete Tuncay**, *Tarikât-ı Salâhiye Cemiyeti -Tarih Toplum Dergisi, Sayı 73, Sayfa 40, 1990*
- **Tarık Zafer Tunaya**, *Türkiyede Siyasi Partiler, 1999*
- **Prof Dr. Ergün Aybars**, *İstiklal Mahkemeleri, 1998*
- **Celil Layikteş**, *Türkiye'de Masonluk Tarihi, cilt 1, 1999*
- **Ahmet Bedevi Kuran**, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele, 1959*
- **İlhami Soysal**, *Dünyada ve Türkiye'de Masonluk, 1968*
- *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*
- **Paul Dumont**, *Osmanlıcılık, Uluscu Akımlar ve Masonluk, 2000*
- **Thierry Zarcone**, *Mystiques, Philosophes et Francs -Macons en Islam, 1993*
- **Tamer Ayan**, *Ham Taşın Evrimi Cilt I-IV, 2000-2001*
- **Tamer Ayan**, *Tevhid Kelimesi "Lâ İlähe İllalah" üzerine Masonik Tesbitler, 1995*
- **Tamer Ayan**, *Atatürk ve Masonluk (II.Baskı çalışmaları), 2002*
- **Tamer Ayan**, *Emir Abdülkadir Kardeş - Bir Masonun Biyografisi - Mimar Sinan, sayı 121, Sayfa 11, 2001*
- **Tarikât-ı Salâhiye ile ilgili Gazete Haberleri:** *Cumhuriyet Gazetesinin, 07 Temmuz 1925, 08 Temmuz 1925, 11 Temmuz 1925, 13 Temmuz 1925, 15 Temmuz 1925, 16 Temmuz 1925, 17 Temmuz 1925, 20 Temmuz 1925, 22 Temmuz 1925, 26 Temmuz 1925, 30 Temmuz 1925, 1 Ağustos 1925, 07 Ağustos 1925, 08 Ağustos 1925, 09 Ağustos 1925, 10 Ağustos 1925, 11 Ağustos 1925, 15 Ağustos 1925, 16 Ağustos 1925, 17 Ağustos 1925, 18 Ağustos 1925, 30 Ağustos 1925, 01 Eylül 1925 tarihli gazeteleri.*

ORTAÇAĞ AYDINLANMASINI TETİKLEYEN OLGU: ARAP MÜELLİFLERİN ESERLERİNİN ÇEVİRİLMESİ VE ÜNİVERSİTENİN KURULUŞU

Celil LAYİKTEZ

THE TRANSLATION OF ARABIC TEXTS AND THE FOUNDATION OF THE UNIVERSITY TRIGGERED THE ENLIGHTENMENT OF THE MIDDLE AGES

The Middle Ages have been the cradle of the Renaissance. There were fanatics like St. Bernard, but on the other side there were politicians like Suger, logicians like Abélard and philosophers like St. Thomas Aquinas. The first universities started in the second half of the 11th century. Christian myths were at the source of fine arts revival, chivalry at the source of horse breeding and armor manufacturing, with endless wars civil engineering and new weapons were developed, the challenge of open seas started the sciences of cartography and astronomy. Anatomy, medicine, even reconstructing surgery developed, the first mechanical clocks challenged Church time, eye glasses permitted masters in their arts to continue their work in their finest ages, water energy boosted manufacturing industries, mined coal replaced wood, the invention of paper made books more affordable even before Gutenberg.

Contacts with Arabic philosophers, the ancient Greek themes translated first into Arabic than to Latin, the development of translating and copying into an industry and the smuggling of all of this intellectual material mainly from Toledo (Spain) into Western Europe started what is called the Philosophical Renaissance. The synthesis of Aristo's logic and of Christian belief had to be the basis of a new philosophy. Belief had to accommodate with logic, philosophy and fine arts with theology.

Ortaçağ'da tutarlı ve entegre bir uygarlık görüyoruz. Zulm edilen asosyal heretikler⁽¹⁾ vardı; dogmalara karşı çıkan veya cadılıkla suçlananlar, Engizisyon⁽²⁾ tarafından yakılarak idam ediliyordu; politik ve ekonomik nedenlerle zaman zaman hoş görülen veya zulmedilen Yahudiler vardı. Yalnız bu olgulara bakarak Ortaçağı, gerçekten karanlık bir çağmış gibi nitelemek büyük haksızlık olur. Rönesans'ın, hatta günümüzün iktisadî ve sınaî teknolojilerinin kökleri Ortaçağ'dadır. Bir Leonardo'nun hesapları ve çizimleri Ortaçağ'ın birikiminden gelmektedir. Ortak paydaları Hıristiyanlık olan Aziz Bernard gibi fanatiklerin yanında politikacı Suger'i, mantıkçı Abélard'ı, filozof Thomas Aquinas'ı görüyoruz. İlk üniversiteler 12. yüzyılın sonlarında faaliyete geçiyor, kiliselerde çok sesli müzik denemeleri yapıyor, Hıristiyanlığın doğuşunun mitleri resim ve heykel sanatlarını hare-

kete geçiriyordu. Gelişen şövalyeliğin zırh ve silâh ihtiyacının karşılanması için demircilik, kaleleri muhasara etmek için istihkâmcılık, sömürgecilikle birlikte haritacılık ve gemicilik geliyordu. Tıpta, anatomi bilminde ileri adımlar atılıyor, protezler, çerçeveli gözlükler geliştiriliyor, manastırlarda, yaşlı keşişlerin kitap okuyabilmeleri için geliştirilen gözlük camlarının yaygınlaşması ile orta yaşlarına gelerek yakın görüş imkânlarını kaybeden ustaların, bu en verimli çağlarında tekrar zanaatlarını icra etmelerine ve çirak yetiştirebilmelerine yol açıyordu; katarakt ve rekonstrüktif cerrahi ile doku nakli ameliyatları yapıyordu; ilk mekanik saatler şehir meydanlarına kuruluyor ve böylece Kilise'nin ibadet vakitlerini ayarlayan tanrısal saati yerine, ticaretle sanayiye yasalarını verecek Kralın saati devreye giriyordu; üzeninin icadı süvari sınıfına önem kazandı-

(1) Heretik: Dinî düşünceleri aykırı olan kimse, kâfir.

(2) Engizisyon vahşetinin 1492'de Endülüs'ün düşmesinden sonra ve özellikle 16. yüzyıldan itibaren yaygınlaştığını, Ortaçağ'da henüz güçlenmediğini burada belirtmekte fayda var.

riyor; geliştirilen koşum takımları sayesinde ziraatte öküz yerine at kullanılmaya başlanarak randıman katlanıyor; su enerjisi basit değirmenden yola çıkarak şarjmerdanları, mekanik testereleleri, kumaş terbiye ve kâğıt preslerini çalıştırıyor; parşömenin yerini alan ve hızla gelişen kâğıt sanayii matbaanın yolunu açıyor; rüzgâr enerjisinden istifade edilmeye başlanıyordu; azalan odunluk ağaç yerine maden kömürü devreye giriyor, yüksek ağaçlar tükendiğinden, boyları kısa kerestelerin kullanımı mimaride yeni geometrik çözümleri zorluyor, kemerin icadı ile kutsal mekânların genişleyip yükselmeleri mümkün olabiliyor ve Gotik stili devreye giriyor. Yeni mimarî imkânları değerlendiren kentler birbirlerinden daha yüksek katedraller inşa etme yarışına giriyorlar. Edebiyatta, azizlerin biyografilerini yazmak moda oluyor ve bu arada bir gün azizlik mertebesine ulaşmayı ümit edenler otobiyografi denemeleri yapıyorlardı.

Sosyal açıdan loncalar örgütleniyor, çıraklarla kalfaların eğitimini, ustalık mertebesine ulaşma yollarını düzenleyerek çırak - kalfa - usta hiyerarşisini kuruyor ve üyelerine bir tür sosyal sigorta sistemini getirirken tüketicilere de kalite garantisini veriyordu.

Ortaçağ'da hijyen mevhumu gelişmişti. Halk hamamlarda yıkanıyordu, manastırlarda ve bazı kentlerde gelişmiş su şebekeleri vardı. Ortaçağ'dan sonra bu hijyen anlayışı kaybolmuş, Versailles Sarayı tuvaletsiz ve hamamsız inşa edilebilmişti.

Ortaçağ erkeklerin dünyası olmakla birlikte Haçlı Seferleri döneminde uzaklarda olan erkeklerin yerine kadınlar, müstahkem mevkileri silâhlarıyla korumaya varıncaya kadar, erkeklerin yaptıkları tüm işleri becerebildiklerini gösteriyorlardı. Hildegard de Bingen ve Héloïse gibi kadın düşünürler kadınların da düşünce dünyasında yer almalarını sağlıyorlardı.

Peki, bütün bu oluşumlar nereden kaynaklandı? Ortaçağ'ın aydınlanmasını tetikleyen oluşum neydi? Bu sorunun yanıtı Yunan filozoflarının yeniden keşfi ile kazanılan bilimsel şüphecilik ve toplu eğitim, başka bir ifadeyle, Üniversite'nin kuruluşudur.

Arap müellifler Yunan düşünürlerin eserlerini Arapça'ya çeviriyor ve bu arada kendi bilimsel görüşlerini ilâve ediyorlardı. Bu eserlerin Lâtince'ye çevrilmeleri ile dogmatik Hıristiyan düşüncesi, gelişmenin şartı olan bilimsel şüphecilikle tanıştı.

12. Yüzyılda Felsefede Rönesans:

12. ve 13. Yüzyıl düşünürleri mantıkla inancı bağdaştırmaya çalışıyorlardı. 1277 yılında Kili-se katı dogmalarını dikte edince-ye kadar geçen bu olağan üstü aydın yıllarda insanlar mantık yürütmeyi ve entelektüel tartışmayı öğrendiler. Bu entelektüel özgürlük modern bilimin temelini atılmasına izin vermiştir.

Gerbert d'Aurillac, II. Sylvester adı ile Papa seçilince (999 - 1003), Avrupa'yı bilim yoluna soktu. Unutulmuş olan antik çağların hesap makinesi olan abakus'un kullanımını yeniden yaygınlaştırdı, aritmetik, astronomi ve tek telli bir saz kullanarak, müzik üzerinde teorik çalışmalar yaptı.

11. yüzyılda, her ikisi de Canterbury Başpiskoposu olmuş, Lanfranc ve müridi Saint Anselm, mantığın inanca uygulanmasının şart olduğunu savunan akımın başında geliyorlardı. Saint Anselm, "*vaftizle dinsel inanca takdim edildikten sonra, inandıklarımızı anlamaya çalışmamak en büyük ihmaldir*" demişti. Oysa, 300 yıl sonra, aydın Padişah Fatih Sultan Mehmet bile, inançla mantığın çatıştığı yerde, inanç kazanır diyebilmişti.

Özellikle Sicilya ve İspanya'dan gelen Yunanca ve Arapça'dan

tercüme eserlerin çokluğu, matbaanın buluşundan sonraki kitap ve okuma patlaması ile kıyas kabul etmemesine rağmen, 12.yüzyıl Rönesans'ı tâbir edilen ilk Rönesans'ı oluşturmuştur. Avrupa düşünce akımları etkileneilmiş, öğrenci sayısı yüksek oranda artmış, ilk üniversiteler kurulmuştur.

Bu ilk Rönesans'ta, Batı Avrupa Ortaçağı Klasik Dünyanın sihri-ne kendini kaptırdı. Bu oluşuma "*Felsefe ve Bilim Rönesans'ı*" adı da verilebilir; 13.yüzyılın sonlarında başlayarak 14 ve 15. yüzyılları kapsayan esas Rönesans ise daha çok edebiyat ve sanat ile ilgiliydi.

Kitap sayısının artması

Hıristiyanlık putperest Avrupa'da ilerlerken, beraberinde okuma ve yazma becerilerini de geliştirdi. Aziz Benedict'in yasa-sı rahip ve rahibeleri kitap kullanmaya teşvik ediyordu ve manastırların kütüphanelere ihtiyacı vardı. Kilisenin yerel görevlerinden biri çocuklara okuma ve yazmayı öğretmektir. 11. yüzyıla kadar kitapların en büyük çoğunluğu manastırlarda rahipler tarafından yazılıyordu. Kişiler kitap sahibi değildi, yazılı özgün metin sayısı kısıtlıydı ve bir manastırın kütüphanesinde bir kaç yüz adet kitabın bulunması yeterliydi.

12. yüzyılın başına gelindiğinde yazılan özgün kitap sayısında hızlı bir çoğalma görüldü, kütüphaneler koleksiyonlarını güncel seviyede tutmakta zorlanmaya başladılar ve manastırın dışında, laik yazıcılarla süslemecilere kitap sipariş etmeye başladılar.

Avrupa bilim adamları tercüme meleri mevcut olan tüm bilimsel ve teknik kitaplara sahip olmak istiyorlardı. Kitap çok kıymetliydi, kopyacılar iyi para kazanıyorlardı, parşömen fiyatı yükseliyordu.

Yunan bilimsel edebiyatı Arapça'ya tercüme edilmiş ve Arap bilim adamlarının güncel mütalâaları bu kitapların sayfa diplerine ilâve edilmiş olduğundan, Arapça önemli bir dil olmuştu. Bath'lı Adelard gibi bir İngiliz veya Cremona'lı Gerard gibi bir İtalyan bilim adamı, Avrupalılara Lu geniş bilgi hazinesini aktarmaya yardımcı olmak için, Arapça'yı öğrenmişlerdi. İspanya'nın Toledo kentinde, Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman tercümanlar takım halinde çalışıyorlardı. Bunlar Yunan klasiklerine ek olarak, Arap bilim adamlarının tıp, astronomi, aritmetik, cebir ve trigonometri dallarındaki orijinal eserlerini de Latince'ye çeviriyorlardı.

Bu arı gibi çalışan tercüman ordusu sayesinde 12. ve 13. yüzyılın okul ve üniversitelerinde, Ba-

tı Avrupa hümanistleri insanlığın bu bilgi hazinesine ulaşabildiler.

Paris ve Bolonya'da filizlenen üniversitelerin çevresinde, manastırların dışında yazılan, eğitime yönelik kitaplarla yazarların sayısında bir patlama yaşanmaya başlandı. Kişiler artık okudukları kitaplara sahip olmak istiyorlardı. 13.yüzyılda laik atölyelerde profesyonel kitap kopyacıları ve süslemecileri çoğaldı, 1250'de artık, parşömenin kalitesi ve süslemelerin miktarı üzerinden pazarlık edilerek kitapçı dükkânlarında kitap sipariş edilebilirdi. Bu dükkânlarda eski kitaplar da raftan satılırdı. 1300 yılında manastırlarda artık kitap yazılmıyordu; rahipler de, herkes gibi, kitapçılardan alışveriş yapıyorlardı.

11. yüzyılın rahip yazıcısı, manastırdaki diğer görevlerinin yanında ve acele etmeden kitap kopyaladığından, yılda, ortalama 3 - 4 kitap kopyalıyordu. Oysa, 15. yüzyılda bir ticarî işletmede çalışan profesyonel kitap kopyacısı siparişleri götürü usulde kabul ediyor, bir kaç gün içinde aldığı işi bitiriyordu. Rönesans döneminde Napoli'li yazıcı Giovanni Marco Cinico (1458 - 98) 52 - 53 saatte kitap kopyalayabilmekle ün salmıştı. Yazıcılar ve süslemeciler meslekî loncalar oluşturmuşlardı.

1450 yılında matbaa icat edildi ve el yazısı ile kitap kopyalama mesleği kısa zamanda tarihe karıştı.

Daha önce var olan önemli buluşlar ve uygulamalar matbaanın icadını hazırlamıştır. İspanya'daki Araplar yoluyla Avrupa'ya geçen kâğıt üretimi 15. yüzyılda hızla artı. Vidalı pres ve ağaç bloklarla baskı sanatı, kâğıt üreticileri, ciltçiler ve baskılı tekstillerde kullanılıyordu. Metal harflerin hazırlanması, mevcut döküm ve mücevhercilik sanatlarının uygulanması ile mümkün olmuştu.

Üzerinde baskı tarihi bulunan ilk kitap 1454 yılında Gutenberg'in presinden çıktı.

Ağaç bloklarla baskı sanatı 8. yüzyıldan beri Çin'de bilinmekle beraber, bu tekniğin Avrupa'ya gelmesi 15. yüzyılın ilk çeyreğinde olabilmıştır. Tekrar kullanılabilen metal harflerle kitap baskısı Almanya'nın Mainz bölgesinde, c. 1450'de olmuştur. Matbaayı ilk kullanan kişinin Johann Gutenberg (c.1397 - 1468) olduğu kanaati yaygın olsa da, bu şeref aslında Hollanda'nın Haarlem kentinde yaşayan Laurens Janszoon Coster'e (c.1370 - 1450) aittir.

Tolerans⁽³⁾ içinde Eski Yunanca ve Arapça'dan tercümeleler

Bilgiye aç ve tercümeleri beklemeye sabırları olmayan bilim adamları, kitap tercüme merkezi, Toledo'ya gidiyorlardı. Toledo; Quadrivium sanatlarının, yani aritmetik, müzik, geometri ve astronominin, Avrupa'daki öğrenim merkezi haline gelmişti. Tolerans hakimdi. Hıristiyan bilim adamlarının Müslüman olmalarından veya düşüncelerini tetkik ettikleri antik dönem filozoflarının putperest olmalarından hiç rahatsızlık duymuyorlardı. Pierre de Blois şöyle yazabiliyordu:

"Eskilerin eserleri okunduğca cehaletin karanlığından bilimin aydınlığına geçiliyor. Bırakın köpekler havlasın, domuzlar homurdansın ! Her şeye rağmen eskilerin müridi olacağım. Tüm dikkatimi ve vaktimi onlara hasredeceğim, her sabah doğan güneş, beni onları tetkik ederken bulacak !"

Hümanizma

Antik kültüre karşı var olan bu hayranlık, hümanistlerde bilginin sonsuz gelişeceğine dair inancı beraberinde getirdi.

(3) Felsefi tolerans hoş görü değildir. Hoş görün, hoş görülen yoktur. Düşünceler karışıklı saygı ve eşitlik esasları içinde uygarcaya tartışılır.

En önemli hümanizm bilgi merkezi Chartres Katedrali okuluydu. Bu okulda yedi liberal sanatın eğitimi yapılırken; öncelik "trivium", yani gramer, belâgat ve diyalektik üzerinde durulurken; "quadrivium", yani aritmetik, müzik, geometri ve astronomi de ihmal edilmezdi. Bu derslere ek olarak doğal bilimlerde öğretilirdi. Chartres okulunun en çok etkisi altında kaldığı Yunanlı filozoflar ve düşünceleri, Demokritus ve Epikürçülerin atom teorisi ve Plato'nun "Timaeus"u idi.

Evrenin yaratılışını doğal nedenlere bağlamanın ilk denemesi Chartres okuluna bağlanır. c.1155'de ölen Chartres'li Thierry, Yaradılış'a bir rasyonel neden bulmaya çalışıyordu. Thierry, Tekvin'in hikâyesini, quadrivium'un, yani matematiklerin verdiği bilgiyi kullanılmadan, rasyonel bir tarzda çözmenin mümkün olamayacağını söylüyordu. Zira, "Evrenin tüm rasyonel izahı matematiğe dayanır" diyordu.

Doğal bilimlere karşı olanlara mantığın kullanılmasını savunan William of Conches, tutucular hakkında şöyle diyordu:

"Kendileri doğa güçlerini hiç tetkik etmediklerinden, tüm insanların cehaletlerine ortak olmalarını, hiç bir şeyi araştırmamalarını ve köylüler gibi inan-

malarını isterler. Oysa, bizler, her zaman mantığa baş vurmamızın gerekli olduğunu düşünüyoruz."

Toprak ve ateş elementlerini Tanrı'nın barıştılabileceğini söyleyenlere, William'ın cevabı şöyle olmuştur:

"Tanrısal güce bir limit koymak aklımızdan geçmez, ancak Doğada mevcut olan şeylerin hiç biri bunu başaramaz."

Bir keresinde de, "bunun nasıl olduğunu bilmiyoruz, ancak Tanrı'nın bunu yapabileceğini biliyoruz" diyenlere karşı içerleyerek,:

"Zavallular; Tanrı'nın isterse bir ağacı ineğe çevirebileceğine inanıyoruz, fakat böyle bir şeyi hiç yapmış mıdır? Bir şeyin neden böyle olduğunu anlamak için biraz mantığınızı çalıştırın veya böyle olduğunun iddiasından vazgeçin."

12. yüzyıl hümanistlerinin bu düşünceleri, antik devirlerden kalma, doğada her bitkinin, her taşın içinde bir ruhun, bir Tanrı'nın var olduğuna dair animist düşünce kalıntılarının silinmesine neden olmuştur.

Chartres Katedralinin girişi kapısına Hıristiyan azizler yerine yedi liberal sanatı temsil eden ünlü Yunanlı, dolayısıyla putperest bilim adamlarının heykelleri konmuştu: Gramer için Prisci-

an, Diyalektik için Aristo, Belâgat için Çiçero, Aritmetik için Boethius, Astronomi için Ptolemaios, Geometri için Öklid, Müzik için Pitagoras.

Mantık ve bilimde varılan aşamalar Chartres'dan Paris'e, oradan da Oxford'a sıçradı. William of Conches'in ve de Pierre Abélard'ın öğrencilerinden, John of Salisbury⁽⁴⁾, otuz yıl önce eğitim için gittiği Paris'e döndüğünde, çok şey değişmişti. Hızla büyümekte olan bu kentte dünyanın her tarafından gelen binlerce öğrenci ve hocaları eğitimde patlama yaratmışlardı. Filozof rahip, 1164 yılında dostu Thomas Becket'e yazdığı mektubunda, heyecanla Paris kentinin entelektüel atmosferini tasvir ediyordu:

"Paris'ten geçmek üzere yolumu uzattım. Malların zenginliğini, halkın neşesini, memurların gördüğü hürmeti, Kilisenin ihtişamı ile şanını, filozoflarının ilgilendikleri konuları görünce, hayranlığımdan, gök yüzüne değen Yakup'un merdiveninden inip çıkan melekleri gördüğümü sandım. Bu mutlu hac yolculuğumun sihri kendimi kaptırarak, «Tanrı burada imiş, ve ben bunu bilmiyordum» diye itiraf

etmek zorunda kaldım. Ve bir şairin kullandığı cümle aklıma geldi: «"Bu şehirde sürgün yaşamak büyük mutluluktur.»"⁽⁵⁾

Özellikle İbni Sina ile İbni Rüşd gibi Arap düşünürlerinin de mütalâalarının eklenmiş olduğu Aristo'nun eserlerinin tanıtılması, Paris Üniversitesine komple bir bilimsel düşünce sistemini kazandırmış, Aristo'nun diyalektiği bilim ve mantığın temeli olarak kabul edilmişti.

PARİS ÜNİVERSİTESİNİN KURULUŞU

Paris Üniversitesinin kuruluşu Ortaçağ'ın en önemli fenomenlerinden biridir.

XI. yüzyılda Fransa'nın eğitim sistemi vücut bulmaya başlamıştı. Bu çağda, Fleury ve Le Bec manastırlarının dışında katedral okullarında da eğitim başlamıştı. Bu eğitim münferit hocaların inisiyativedeydi. Genelinde eğitimin düzeyi çok basitti: gramer, müzik ve takvim. Katedralin genç papaz adayları öğrencilerin çoğunluğunu oluşturuyordu. Yalnızca Chartres, Laon, Reims ve Angers katedral okullarında edebiyat ve Kutsal Kitap eğitimi veriliyordu.

(4) John of Salisbury 1176'da Chartres Katedralinde Baş Piskopos oldu.

(5) Bodrum'da sürgün yaşayan Halikarnas Balıkcısı, Cevat Şakir Kabaağaçlı, 20. yüzyılın başında Bodrum için aynı ifadeyi kullanmıştır.

Aynı dönemde Güney Fransa'da, Provence ve Languedoc bölgelerinde, İtalyan etkisi ile, laik hukuk ve tıp okulları açılıyordu.

Paris'te, katedral ve manastır okullarının dışında, özgür veya özel diyebileceğimiz, hiç bir otoriteye bağımlı olmayan hocaların yönettiği özel okullar da peyda olmuştu. Bu hocalar genelde kiliselerde görevli memur statüsünde olduklarından, sonunda baş piskoposa hesap vermeye mecburdular, hattâ, XII. yüzyılın ortalarında, baş piskoposluğun laik hocalara doçentlik lisansı (*licentia docendi*) vermeye başladığını görüyoruz.

Pratikte bu özel hocalar öğrencilerinden tahsil ettikleri eğitim ücretleri ile geçinirler ve eğitim programlarını diledikleri gibi düzenlerlerdi. Bu hocaların belki de Hicaz ile yazışmaları nedeniyle en çok tanınmış olanı Abélard'dır. Karizmatik bir kişiliğe sahip olan Abélard (1079 - 1142), rakipleri olan hocaların kıskançlığından, entrikalarından çok çekmişti. Abélard, bir taraftan çalışmalarına zaman zaman gelen yasaklamalarla mücadele ederken, diğer taraftan Paris ve çevresinde açmış olduğu san'at, diyalektik ve teoloji okullarında laik mantık dersleri veriyor, ilk defa Aristo'nun öğretilerini tanıtıyordu. Böylece başlayan Helenistik devrin düşündür-

lerinin ve felsefelerinin tanıtılması, Rönesans'a yolu açan Felsefi Rönesans dediğimiz uzun süreci başlatmıştır.

Paris'te, çoğunluk sanat ve teoloji okullarında idi, ancak, bunların yanında sivil hukuk, dinsel hukuk ve tıp okulları da kurulmaya başlanmıştı. Bu hızlı büyüme beraberinde sınıfsal problemler de getiriyordu. Hoca ve öğrenci sayısının fazlalığı Paris'te ayrı bir halk katmanı yaratmıştı. Bu kişiler niteliklerinin farkında olarak kendilerini avamdan, burjuvalardan ve rahiplerden farklı görüyor, artık kent yönetiminde ağırlıklarını hissettiriyorlardı. Devlet yönetimi ve Papalık, kolektif olarak Paris hocalarına seslenmeye başlamışlardı.

1200 yılında kral Philippe Auguste, üniversite sözcüğünü kullanmadan, Parisli mekteplilere (*scolares Parisienses*) berat vermişti. 1205 ve 1210 yıllarında yazılmış Papalık dokümanlarında bu berattan söz edilerek Paris'teki bu yeni oluşum yer yer *universitas, communitas, societas, consortium* tâbirleri ile ifade edilmişti.

1212 - 1213 yıllarında, Kiliseye karşı ilk savaşını veren bu topluluk, bünyesindeki çelişkilere rağmen bütünleşerek, birlikte hareket edebilmişti. Bu çabaların sonucunda, 1215 yılında, Pa-

pa'nın elçisi (*légat*) Robert de Courçon, Üniversiteye ilk tüzüğünü vermiştir. 1221 yılında Üniversitenin ilk resmî mührünün parçalanarak iptalini Papa istemişti. Bu nedenle, 1221 öncesinde Üniversiteyi temsil eden bir mührün varlığını biliyoruz.

Üniversite; rektör, milletler ve fakülteler üçlüsüne dayanan yapısını, 1250 - 1260 yıllarında yerine oturtmuş ve bu yapıyı Ortaçağ'ın sonuna kadar koruyabilmişti.

Üniversitenin ilk tüzükleri hoca ve öğrencilerin yardımlaşmalarını, birbirlerini korumalarını, hastalara yardımı ve cenazelerin kaldırılması için dayanışmayı öngörüyordu. Bu tüzükler üniversite mensuplarına hukukî garantiler veriyor; yabancı öğrencileri, yabancı düşmanı olan halka ve devlete karşı korumaya alıyordu.

Tüzüklerin önemli bir maddesi, gerektiğinde Papa'ya doğrudan başvuru yetkisinin Üniversiteye verilmiş olmasıydı; ayrıca, yerel idarenin baskılarına karşı greve gitme hakkı da kazanılmıştı.

Paris Üniversitesinin kuruluşunu, önüne geçilemez doğal bir eğitim dalgası olarak görebiliriz. Kilise bu gelişime zaman zaman karşı çıkmış, ancak kapatma teşebbüsleri sonuçta hep akim kalmıştır.

Öğrencilerin Paris'te toplanmış olmaları beraberinde gençlik sorunlarını da getirmişti. Gençler bazen taşkınlıklarda bulunarak, kavga ederek, düzensiz hareketlerde bulunarak yerel halkın şikâyetlerine neden oluyor; vaizler pazar sabahları bazen çok sert vaizlerde bulunuyorlardı. Yalnız kitap satın alıp onları okumayan öğrenciler için bir vaiz şöyle diyordu: "*Bu ne biçim bilgidir ki hırsızlar çalabilir, fareler yiyebilir, ateş ya da su yok edebilir?*". Bir başka vaiz Paris Üniversitesi öğrencileri için "*gece silâhlanmış, sokaklarda dolaşır, zina yapar, irza geçer ve hırsızlık yaparlar*" diyordu. Bir keşiş üniversiteli gençler için şöyle yazıyordu: "*Bunlar, dünyada dolaşmaya alışmışlardır; Paris'te liberal sanatları, Orléans'ta klasikleri, Salerno'da tıbbî ararlar ama, terbiye ile ahlâkî hiç bir yerde aramazlar*".

Aristo mantığı ile Hıristiyan inancını bütünleştirme çabası

Yunan filozoflarının eğitimi sindirildikten sonraki doğal adım Aristo mantığı ile Hıristiyanlığın sentezini yaparak, beşerî ve tanrısal tüm gerçeği kapsayabilecek bir felsefî bütün yaratmaktır. İnancın mantıkla; felsefenin ve güzel sanatların teoloji ile barışması gerekiyordu. Alexander of

Hales, Albertus Magnus, Thomas Aquinas gibi ünlü Ortaçağ düşünürleri bu sentezi gerçekleştirmeye çalıştılar; ancak bu çabalarında başarılı olamadılar. Kilise 1210 ve 1215'de Paris'te, 1245'de Toulouse'da Aristo'nun öğretilerini yasakladı. 1263 yılında Papa Urban, İbni Rüş'tü hedef alan yasaklamalar getirdi. Paris Baş Piskoposu Etienne Tempier, 1270'de, Güzel Sanatlar Akademisinde öğretilmekte olan 13 konuyu yasakladı.

Tecloglar ve Papa; Hıristiyanlıkla Aristoculuğun barıştırılma denemelerinin Hıristiyan inancına gerçek bir tehlike teşkil ettiğine inanarak daha zecri tedbirler istedik ve 7 Mart 1277'de Tempier, bu kez 13 yerine 219 konuyu yasakladı ve böylece, Paris Üniversitesinin bilim ve mantık dallarındaki gelişmesine ivme kaybettirdi. Düşüncenin merkezi Oxford'a kaydı.

ARİSTO'NUN İNGİLTERE'DE TANITILMASI ve YAKIN GÖRME GÖZLÜĞÜ

Eğitimini Oxford ve Paris'te tamamlayan Robert Grosseteste (1170 - 1253), Oxford Üniversitesinin ilk şansölyesi ve Oxford Franciscan Manastırının ilk resmî konferansçısı olmuştu. Yunanca'yı öğrenen Grosseteste Aristo'dan özgün tercümele-

yapmış; Yunanistan'dan dil ve gramer öğretmenlerini Oxford'a getirmişti. Aristo'nun Fizik anlayışı üzerinde mütalaalar yazmış, takvim reformunu hazırlamış, astronomiyi tetkik etmiş ve dünyanın diğer seyyareler gibi yuvarlak olduğunu iddia etmişti. Gökyüzünün, dünyanın değişik yerlerinden rasat edilmesinin sonucunda, yıldızların yerlerinin değişik gözükmesi, onu bu kanaata vardırmıştı. Grosseteste'nin asıl önemi ise, doğal felsefeyi matematığe ve deneysel bilimlere dayandırmak üzere yaptığı ısrarlı çalışmalarıdır. Işığın her şeyin başlangıcı olduğuna inandığından, optik bilimine özel önem veriyordu. Optik sahasındaki çalışmalarının sonucunda iç bükey ve dış bükey mercekleri geliştirmiş, özelliklerini araştırmıştı:

"Çok iyi tetkik edilmiş Perspektifin bu dalı, çok uzakta olan eşyanın yakın gösterilmesi ile yakında bulunan büyük objelerin küçültülmesini mümkün kılmaktadır. Uzaktaki objeleri istediğimiz kadar yakın gösterebiliriz; böylece inanılmaz bir mesafeden en küçük harfleri okumak, kum tanelerini, buğdayı, otları veya başka herhangi bir küçük şeyi saymak mümkün olabilmektedir."

Grosseteste için optik geometrisinin matematik kanunları, fiziksel gerçeğin temeliydi ve

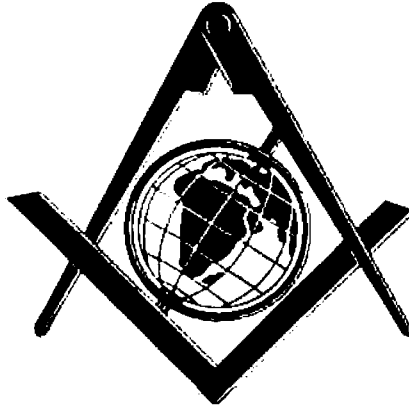
bunlar olmadan doğa anlaşıl-
mazdı.

1306 yılında, Floransa'nın Santa Novella Kilisesinde verdiği bir vaazda, Dominiken Papaz Pizalı Fra Giordano yeni bir buluş olarak yakın görüş gözlüklerini takdim etti. Fra Giordano şöyle di-yordu:

*"Tüm sanatlar henüz keşfe-
dilmiş değildir; buluşların so-
nunu hiç bir zaman göremeyece-
ğiz. Her gün yeni bir sanat keşfe-
dilmektedir... Gözlük yapma sa-
natının keşfedilmesinin üzerin-
den ancak 20 yıl geçti. Bu sanat*

*iyi görmeyi sağlamakla, belki de
insanlığın ihtiyacı olan en de-
ğerli bir sanat olmuştur. Bu
denli kısa bir süreden önce var
olmayan bir sanat, böylece ani-
den gelişmiştir.... Gözlüğün mu-
cidi ile tanışma mutluluğuna sa-
hibim."*

Yakın gözlüğünün icadı ile, yu-
karıda da ifade ettiğimiz gibi,
mesleklerinin zirvesine erişmiş
olgun çağdaki bilim adamları,
zanaatçılar, araştırmacılar, ya-
zarlar daha uzun yıllar verimli
olmayı sürdürdüler; böylece de
bilim, san'at ve zanaatın yaygın-
laşması hızlandı.

TÜRKİYE BÜYÜK LOCASI'NDA 1909 - 1970 DÖNEMİ LOCA GÖREVLİLERİ VE GÖREVLERİ

Ergin KOPARAN

LODGE OFFICERS IN THE GL OF TURKEY BEFORE THE 70'S

This article deals with the lodge officers, their duties and the working between 1909 and 1970.

Grand Lodge of Turkey (then of Ottomans) was established in 1909. The working was based on AASR rituals influenced by the French rite and Schröder rituals. The lodge officers were similar to the AASR officers. This working was carried on until the late 60's.

The first bye-laws were approved in 1909. The second bye-laws approved in 1950 were almost the same as the 1909 bye-laws. The 1955 and 1959 bye-laws had some different articles but the essence was the same.

Until the 70's the Installation Ceremony was simple. Speeches were exchanged then the Master Elect swears in and the gavel is presented to him. When he was absent, Senior Warden, Junior Warden, Senior Expert consequently would act on behalf of him. If none were present, a Past Master could act on behalf. There was no Immediate Past Master.

After the Consecration ceremony done by the Grand Lodge of Scotland in 1965, Grand Lodge of Turkey started to adapt the bye-laws and the rituals (working). The new bye-laws were approved in 1972.

The new rituals, approved in 1971 were still based on continental working but influenced by the New Scottish Rite and the Emulation working. This new working includes the Installation Master Ceremony. Henceforth, Immediate Past Master acts on behalf of the Worshipful Master and only an Installed Master can act on behalf of him. The Immediate Past Master has an important role after the 70's.

After the 1971 adaptations, working in the GL of Turkey is a bridge between the continental and the Anglo-Saxon (Emulation-New Scottish) workings combining the continental spirit with the British form.

1909 yılında kurulan Türkiye Büyük Locasının özellikle ilk 60 yılında Loca görevlileri ve görevlilerin seçim usulleri 1970'ler sonrasına göre önemli farklılıklar göstermektedir. O dönemde, 70'ler sonrasında varolmayan bazı görevliler görülürken, kimi görevliler de henüz yoktur. Varlığını sürdüren kimi görevlilerin adları değişmiştir, kimi görevlilerin ise o günlerdeki ve 1970 sonrası görevleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Loca görevlileri ve görevlerine ilişkin geçmiş uygulamaları incelemenin bugüne ışık tutacağı görüşüyle bu yazıda 1909'dan 1970'lerin ilk yarısına kadarki uygulama ele alınacaktır.

Büyük Locamızın geçmişindeki Loca görevlileri ve görevleri ile ilgili uygulamalar, öncelikle o tarihlerde yürürlükte olan localar genel tüzüklerine göre topluca ele alınacak, sonra görevliler ve görevleri tek tek incelenecektir. Bu araştırmada görev ve yetkilere ağırlık verilip ritüellerin gelişimi incelenmediğinden dönemin ritüellerine zaman zaman (tüzüklerde yer almayan noktaları açmak amacıyla) başvurulmuştur.

Dönemlere Göre Loca Görevlileri, Görevlilerin Seçim Usulleri ve İs'ad

1955 öncesi

İlk dönemde (önce Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî, sonra Türkiye Büyük Maşrıkı dönemi) yürürlükte olan tüzük, küçük bazı değişikliklerle

1935 yılına kadar uygulanmıştır⁽¹⁾. Bu tüzüğün 5. maddesinde Loca görevlileri sırasıyla şöyle belirtilmektedir: "Üstadı Muhterem, I. Nâzır, II. Nâzır, Hatip, Sekreter, Birinci Muhakkik, Hazine Emîni, Hasenat Emîni, Mühürdar, Evrak Memuru - Kitaplık Memuru, Tören Üstadı, İdare Memuru, İkinci ve Üçüncü Muhakkik, Koruyucu ve Gözcü, Ziyafet Memuru, Sancaktar⁽²⁾." Tüzüğün aynı maddesine göre "bu me muriyetlerin ilk beşine "Menbai Nuru Ziya" [Işığın Kaynağı] unvanı verilmekteydi. Tüzüğün 30. maddesine göre bir de Loca tarafından ayrıca tayin edilen "Hâdim" unvanındaki görevli bulunmaktadır.

Aynı tüzüğün diğer maddelerine göre Locaların, Hatip, Sekreter, Hazine Emîni ve Hasenat Emîni görevlerine yardımcı tayin etme yetkisi bulunmaktaydı. Bu yardımcıları esas görevliye yardımla ve onların yokluklarında yerlerine görev yapmakla yükümlüydüler. Çırac ve Kalfalar da bu yardımcılıklara getirilebilirlerdi; ancak derecelerinin üstündeki toplantılara giremezlerdi.

Bu ilk dönem tüzüğüne göre, gerekli olduğunda bazı görevler aynı şahıs üzerinde birleştirilebilmekte; ancak Üstadı Muhteremlik makamını Mühürdarlık dışında bir görevle birleştirilemediği gibi, Nâzırlık, Hatiplik, Sekreterlik, Muhakkiklik, Hazine Emîni ve Hasenat Emîni görevleri de aralarında birleştirilememekte, yani aynı kişi bu görevlerin birden fazlasını üstlenememekteydi.

Bu dönem tüzüğünün bir başka maddesine göre, yeterli sayıda Üstat bulunmadığı durumlarda Çırac ve Kalfalar, "Üstat Derecesi bilgisini gerektirmeyen görevlere, yani Tören Üstatlığı, Muhakkiklik, Mühürdarlık ve diğer görevlere tayin olunabilirlerse de, hiçbir zaman Üstadı Muhterem, Nâzır, Hatip, Sekreter ve I. Muhakkik görevlerine asaleten tayin olunamazlar." Bu madde, o günkü çalışmaların ne kadar farklı olduğunu da ifade ediyor.

---

(1) *Alelûmum Mah.ler hak. cari nizamnamei umumi* başlıklı bu ilk Localar genel tüzüğünün birinci baskısı Genel Kurul'un 14 Ekim 1909 tarihli toplantısında verilen yetkiyle Büyük Kurul tarafından hazırlanmış ve 20 Ocak 1910 tarihinde Büyük Üstat tarafından onaylanarak 14 Mart 1910 günü Büyük Sekreter Osman Talât imzasıyla yürürlüğe girmiştir. İkinci baskısının da "Fransızca aslına tamamen uygun olmak üzere gerekli değişiklikler yapılarak" Büyük Kurul'un 11 Haziran 1923 tarihli celsesinde yeniden basılması kararlaştırılmıştır ve Büyük Sekreter Ali Refik imzasını taşımaktadır. Kullandığımız üçüncü baskı 1932 tarihlidir.

(2) *Okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla görevliler bugünkü adlarıyla anılmaktadır. İade görevliler tek tek ele alınırken hangi dönemde nasıl adlandırıldıkları da belirtilecektir.*

18 Aralık 1931 tarihli Genel Kurul kararına göre bir Locada görev alanların diğer bir Locada asaleten görev üstlenmelerine son verilmişti.

Bu dönemde, üç aydan beri Locaya devam eden ve hazineye borcu olmayan amil azalar seçimde oy kullanabilirlerdi. Seçimler her yıl 28 Aralık'ı takip eden ilk oturumda yapılırdı.

Aday olma şartları ise; (kısıtlayıcı bir ceza almamış olmak koşuluyla) Üstadı Muhteremlik dışındaki görevler için, Locanın altı ay kıdemli Üstat; Üstadı Muhterem olmak için ise iki yıl kıdemli Üstat amil azası olmaktı. Üstadı Muhteremlik için ayrıca o Locaya bir yıldır kayıtlı bulunmak ve oturumlarda bulunabilecek şekilde mahfile yakın bir yerde oturmak koşulları da bulunmaktaydı. Genel Kurulun 18.12.1931 tarihli kararıyla üst üste iki yıl Üstadı Muhteremlik yapmış olanlar, aradan bir yıl geçmedikçe o Locada yeniden Üstadı Muhteremliğe seçilemiyorlardı. *(Bu karar bilindiği gibi "Azim Mahfeli Olayı"nı doğurmuştur.)*

Masonluk hak ve imtiyazlarından üç aydan fazla mahrum edilmiş olanlar *(karar Büyük Loca Genel Kurulunca kaldırılmadıkça)* envara seçilemezlerdi.

Seçimler birinci derecede yapılmakta, Çırak ve Kalfalar da seçime katılmaktaydılar. Tüzüğe göre ziyaretçiler seçim sırasında hazır bulunabilirler; ancak seçime hiçbir şekilde katılamazlardı. Hatta Üstadı Muhterem, ziyaretçilerin seçim esnasında ayrı bir tarafa çekilmelerini ve hatta lüzum görürse Mahfelden çıkmalarını isteyebilirdi.

Seçim şöyle yapılırdı: Önce Üstadı Muhterem adaylarının seçimi için Çırak ve Kalfalar dışarı çıkarlardı. Üstatlar, seçilme koşullarını taşıyan Üstatlar arasından üçünü aday olarak seçerlerdi. Adaylar belli olduktan sonra Çırak ve Kalfalar içeri alınarak bu üç aday arasından gizli oyla seçim yapılırdı. Envar ile Hazine⁽³⁾ ve Hasenat Eminleri ve Birinci Muhakkik gizli oyla seçilirken, diğer görevliler ve yardımcıları (amil aza çoğunluğunun karar vermesiyle) işaret oyuyla da seçilebilirlerdi.

Yeni seçilen görevlilerin is'adları seçimi izleyen celsede yapılırdı. İs'ad, "selefi, yokluğu halinde en yüksek mevkide olan görevli" tarafından yapılırdı. Önce Üstadı Muhterem yemin ederek makamına oturur, Nâzırların, sonra da diğer görevlilerin is'adı yapılırdı. Görevliler adına Hatip yemin ederdi.

(3) Hazine Emmini o dönemde Envar üyesi değildir.

1948 yılında Localar yeniden faaliyete geçtiğinde, bilindiği gibi doğru-
dan Yüksek Şûra'ya bağlıydılar. 1935 öncesi localar genel tüzüğü
(*Alelûmum Mah. ler hak. cari nizamnamei umumi*) uygulanmaya dev-
vam edildi. Yüksek Şûra'nın 30 Eylül 1950'de aldığı kararla bir Gran
Loj (Büyük Loca) kurulmakla ve yayınlanan *Türkiye Yüksek Şurası-
na Bağlı Büyük Mahfil Nizamnamesi* (o günkü localar genel tüzüğü)
yürürlüğe girmiş olmakla birlikte sembolik Locaların işleyişini dü-
zenleyen tüzük ancak 1955 yılında yayınlandı. Yani 1935 öncesi uygu-
lama, 1955'e kadar devam etti.

1955-1959

Loca ve üye sayıları arttıkça tüzük yetersiz kalmaya başladı ve
1951'de başlatılan yeni bir tüzük hazırlanması çalışmaları Büyük Lo-
ca'nın oluşturulma sürecine (üniteler, bölge büyük locaları vb.) paralel
olarak sürdürüldü. *Granloja Bağlı Remzi Mahfillere Ait Umumi
Talimatname* 1955 yılında yürürlüğe girdi. Bu tarihte loca sayısı 23'ü
bulmuştu.

Yeni localar genel tüzüğüne göre Loca Görevlileri sırasıyla şunlardı:
(madde 7) "Üstadı Muhterem, Birinci Nâzır, İkinci Nâzır, Hatip, Sek-
reter, Birinci Muhakkik, Hazine Emini, Hasenat Emini, Tören Üsta-
dı, İkinci Muhakkik, Koruyucu, Gözcü, Ziyafet Memuru, Sancaktar."
Bu görevlilerin ilk beşine yine "Menbaı nuru ziya" deniyordu. Bu gö-
revlilere ek olarak 29. maddede "Mahfil Hizmeti" başlığı altında, bir
de "Hizmetli Birader" görevi bulunmaktaydı.

Bu tüzüğe göre Loca tarafından gerek görüldüğü takdirde Evrak Me-
muru, Kütüphane Memuru ve İdare Memuru gibi ikincil görevliler se-
çilebilirdi. Localar; Hatip, Sekreter, Hazine Emini, Hasenat Emini,
Tören Üstadı ve Muhakkike gereğinde yardımcı seçmekte serbestti-
ler.

Üstadı Muhteremlik görevi, diğer görevlerin hiçbirleriyle birleştirile-
mezdi. Yine, Nâzır, Hatip, Sekreter, Muhakkik, Hazine Emini ve Ha-
senat Emini görevleri de birbirleriyle birleştirilemiyordu. Yalnız ge-
rek görüldüğünde muhasebesi ayrı ayrı tutulmak suretiyle Hazine
Eminliği ve Hasenat Eminliği Loca kararıyla aynı kimseye verilebili-
yordu.

Locada yeteri kadar Üstat bulunmadığı hallerde, Çıracak ve Kalfaların
Üstat derecesi bilgisine gerek göstermeyen Tören Üstadı, İkinci Mu-
hakkik ve Yardımcısı gibi görevlere seçilebilecekleri; ancak hiçbir za-
man Üstadı Muhterem, Nâzır, Hatip, Sekreter ve Birinci Muhakkik
olamayacakları tüzükte yer alıyordu.

Yine birinci ve ikinci derecedeki üyelerin; Sekreter, Hazine Emni, Hasenat Emni görevlerinin yardımcılarına seçilebilecekleri; ancak derecelerinin üstündeki çalışmalara katılamayacakları da tüzük hükümleri arasında bulunmaktaydı.

Bu dönemde seçim usulü de bir önceki döneme benzemektedir. 1955 tüzüğünde yeni olarak, "Locadan alınan izinler dışında toplantıların en az dörtte birine özür bildirmeksizin ve üçte birine özür bildirerek gelmemiş olanların" seçimlerde oy kullanamayacakları hükmü bulunmaktadır.

Birbiri ardına iki yıl Üstadı Muhteremlik yapanların "bir yıl geçmeden yeni kurulacak bir Locada Üstadı Muhteremlik yapamayacakları" bu tüzükte de yer almıştı.

Üstadı Muhteremin, seçim sırasında ziyaretçileri "yanlışlık olmaması için âmil azadan ayırıp topluca oturabileceği" belirtiliyorsa da, dışarı çıkmalarını isteyebileceğinden söz edilmiyor.

İs'ad usulü de önceki döneme benziyor. Bu tüzüğe göre, görevi devreden Üstadı Muhterem, "Gran Lojun⁽⁴⁾ Gran Metri⁽⁵⁾ veya muavini⁽⁶⁾, Süprem Konseyin⁽⁷⁾ Reisi Suvern Gran Komandör⁽⁸⁾ veya kaymakamı celseyi açan Üstadı Muhterem tarafından usulen verilen çekici kabul etmemişler ve is'ad merasiminin kendisi tarafından yapılmasını münasip görmüşlerse" töreni yöneterek kendisinden sonraki Üstadı Muhteremin is'adını yapardı.

1959-1972

Türkiye Büyük Locası'nın yeniden oluşturulmasını takibeden ve 1 Mart 1959'da yürürlüğe giren tüzüğün (*Localar Umumî Nizamnamesi*) 19. maddesi "Vazifeliler"i şöyle sıralıyordu: "Üstadı Muhterem, Birinci Nâzır, İkinci Nâzır, Hatip, Sekreter, Muhakkik ve Muhakkik Yardımcısı, Tören Üstadı ve Tören Üstadı Yardımcısı, Hazine Emni, Hasenat Emni, Koruyucu, Sancaktar, Mühürdar, Arşiv-Kitaplık Memuru, İdare Memuru, Ziyafet Memuru." Bu görevlilerin ilk beşine "envar" [*nûr'un çoğulu; ışıklar, aydınlıklar*] deniyordu. Bu görevlilere ek olarak "Hâdim Birader" görevi, 44. maddede düzenleniyordu.

---

(4) *Büyük Loca'nın*

(5) *Büyük Üstadı*

(6) *Büyük Üstat Kaymakamı*

(7) *Yüksek Şûra'nın*

(8) *Hâkim Büyük Âmir*

Tüzük, "üye sayısı yeterli Localarda istenildiği takdirde" Hatip, Sekreter, Hazine Emini ve Hasenat Emini için yardımcıları seçilebileceği hükmüne yer veriyordu.

Tüzüğe göre görevlilerin Üstat derecesine sahip olmaları gerekliydi. Ancak, üye sayısı yirmi ve daha az olan Localarda bütün yardımcılıklarla Tören Üstatlığı, Koruyuculuk, Bayraktarlık⁽⁹⁾, Arşiv-Kitaplık Memuru ve Ziyafet Memurluğu görevlerine Kalfa derecesinde üyeler seçilebilirdi. Görevlerin Üstadı Muhteremden Koruyucuya kadar olanları birleştirilemezken, diğerleri herhangi bir görev ile birleştirelebiliyordu.

Bu tüzükte de, sembolik bir Locada görev alanın başka bir Locada asaleten görev alamayacağı hükmü yer almaktaydı.

1959 localar genel tüzüğünde seçime ilişkin maddeler genel esaslarıyla aynı kalmakla birlikte localar görevlilerini "16 Aralık gününü izleyen ilk celsede seçerler" biçiminde bir farklılık bulunmaktaydı.

İs'adın eski Üstadı Muhterem tarafından yapılacağı, yokluğu halinde eski görevlilerden en kıdemlisinin is'adı gerçekleştirileceği hükmü bu tüzükte yer alıyordu.

1972 tüzüğü

30 Nisan 1972 günü Türkiye Büyük Locası Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olan *Localar Genel Tüzüğü*, 1 Eylül 1972 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi.

Tüzüğün 24. maddesine göre Locaların görevlileri şunlardı: " Üstadı Muhterem, Önceki Üstadı Muhterem, I. Nâzır, II. Nâzır, Sekreter, Hatip, Hazine Emini, Hasenat Emini, Muhakkik, I. Tören Üstadı, II. Tören Üstadı, Kutsal Kitap Emini, Sancaktar, Koruyucu, Gözcü. Üstadı Muhterem, I. Nâzır, II. Nâzır, Sekreter ve Hazine Emini bir Locanın Envarını teşkil eder. Önceki Üstadı Muhterem de Envara katılır."

1972 tüzüğüne göre, Üstadı Muhteremlik ve Önceki Üstadı Muhteremlik, Türkiye Büyük Locası Delegeliği hariç olmak üzere, Locanın başka hiçbir görevi ile birleşemez.

---

(9) *Burada Sancaktarlık görevinden söz edildiği halde, yanlışlıkla mı Bayraktarlık deniyor; yoksa Üstadı Muhteremin sağında sürekli duran ve 1959 Çırak ritüeline göre yılın ilk toplantısında celse açılışında, son toplantısında celse kapanışında selamlanan bayrağa ilişkin bir görev mi söz konusu belli değil. "Bayraktar", başka hiçbir tüzük ve ritüelde geçmemektedir.*

I. ve II. Nâzırlık, Sekreterlik, Hatiplik, Muhakkiklik, I. ve II. Tören Üstatlığı, Hazine Eminliği, Hasenat Eminliği ve Koruyuculuk görevlerinden birden fazlası aynı şahıs üzerinde toplanamaz.

1972 tüzüğüne göre seçim usulü ise şöyledir: Seçimler Üstat oturumlarında yapılır ve oylamaya yalnız Loca üyeleri katılır. Seçime ve oylamaya katılabilmek için Hazineye borçlu olmamak lâzımdır.

Locanın bütün görevlileri her yılın Kasım ayının ilk resmi toplantısında seçilirler.

Locada herhangi bir göreve seçilebilmek için Üstat derecesinde olmak ve o Locanın en az bir yıldan beri aktif üyesi bulunmak şarttır. (Bir yılını doldurmamış yeni Localarda bu şart aranmaz.) Üstadı Muhterem seçilebilmek için en az beş yıldan beri Üstat derecesinde olmak, en az bir yıl Envar arasında görev almış olmak, Locanın çalıştığı şehirde oturmak ve Masonluk hak ve imtiyazlarından yoksun kalmamış olmak lâzımdır.

Bu tüzüğe göre Nâzır seçilebilmek için en az iki yıldan beri Üstat derecesinde olmak, 24. maddenin ilk on sırasında gösterilmiş görevlerden birini veya Koruyuculuk görevini en az bir yıl müddetle yapmış olmak lâzımdır.

Tüzüğün 25. maddesi "Görevlilere Vekalet" başlığı altında "Toplantıda bir görevli hazır bulunmadığı takdirde, Üstadı Muhterem, bir üyeye, o toplantı için görevi verir. Bu üye, asıl görevlinin bütün yetkilerine sahiptir" hükmünü getirmektedir. Tüzüğün 46. maddesi bütün görevlere sadece Üstatların seçileceğini hükme bağladığından, vekalet edecek üye de Üstat derecesinde olmalıdır.

1972 tüzüğünde önemli bir yenilik olarak, yeni görevlilerin is'adının Aralık ayı içinde İs'ad Ritüeline göre yapılacağı belirtilmekteydi. Önceden de İs'ad töreni yapılyordu; ancak İs'ad, sadece görev yeminini içeren bir görev devir teslimi şeklindeydi. 1970'lere kadar uygulanan Üstadı Muhteremin İs'ad töreni, görevlilerin İs'adından farklı değildi. 1954 tarihli Teşrifat Talimatnamesi içindeki İs'ad Merasimine Mahsus Talimatname'ye göre (Çırak oturumunda) "Yemin icrasını müteakip, yeni Üstadı Muhterem, çekici almak üzere Kürsi önüne geldiği zaman, celse Üstadı kısa bir hitabe ile çekici ve âlâmetleri teslim eder ve Kardeş buseleri teatisinden sonra yerine oturtturulur."

Bu arada, 29 Nisan 1965 günü İskoçya Büyük Locası, Türkiye Büyük Locası'nı muntazam Masonluğa Tanıtma merasimini (Tahsis⁽¹⁰⁾ Töreni) uyguladı. İskoçya Büyük Locası Büyük Üstadı Lord Bruce, Büyük Kâtibi Alexander F. Buchan, Büyük Teşrifatçı vekili Robert T. Sime, aralarına İskoçya Büyük Locası Fahri Büyük II. Nazırı unvanı verilen Büyük Üstat Kaymakamı Necdet Egeran'ı da alarak, "yeni localarda olduğu gibi güneye buğday, batıya şarap ve doğuya zeytinyağı dökülerek refah, mutluluk ve huzur tohumları ekilmesini sembolize eden Türkiye Büyük Locası'nı Tahsis Töreni'ni gerçekleştirdiler.⁽¹¹⁾ Bu tören muntazam Masonlukla ilişki kurulabilmesi yolunu açtığı gibi tüzük ve ritüellerin de muntazam Masonluğunkilere uyumlu hale getirilmesi sürecini hızlandırdı. Bu paralelde olarak Dünya Masonluğunda 1760'larda ilk kez görülen ve 1827 yılında İngiltere Birleşik Büyük Locası'nda standart uygulama haline gelmiş olan is'ad usulüne geçilmesi öngörüldü. ⁽¹²⁾ İskoçya'da kullanılan Üstadı Muhteremin İs'ad Töreni Ritüeli'nin Türkçeye çevrilerek bütün Localarda uygulanması kararı Nisan 1973'te alındı.

Uygulamayı göstermek üzere, İskoçya Büyük Locası Önceki Büyük Üstadı Sir Ronald Orr - Ewing K., İskoçya Büyük Locası Önceki Büyük Sekreteri Dr. Alexander F. Buchan K. ve Lanacshire Middle Ward (İskoçya) Bölge Büyük Üstadı Robert T. Sime K.'lerin de aralarında bulunduğu İskoçya Büyük Locası üyesi 53 Mason, 20-27 Ocak 1974 tarihleri arasında Türkiye'ye gelerek, Üstadı Muhteremin İs'ad Töreni Ritüeli'ni İstanbul, Ankara ve İzmir'de uyguladılar.

Robert T. Sime K.'in yönettiği törenler; 21 Ocak'ta İstanbul'da Freedom Muh. L.'sında, 23 Ocak'ta İzmir Ephesus Muh. L.'sında, 24 Ocak'ta da Ankara Dikmen Muh. L.'sında, yapıldı.

Görevliler ve Görevleri

Şimdi Büyük Locamızın tarihinde (1909-1970 döneminde) yer alan görevlileri sırasıyla daha yakından ele alacağız. Günümüzdeki Loca Görevlileri ve görevleri ile seçim usulleri, bilindiği gibi 2000 Konva-

---

(10) "Consecration". "Tahsis Töreni" olarak adlandırılması doğru olan (yeni Loca ve Mabet açılışlarında da böyle adlandırılan) bu tören 1965 yılındaki tören bağlamında bazı kaynaklarda "Tanzim Töreni" olarak geçmektedir.

(11) Tahsis Töreni'nin ayrıntıları için bkz. Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi, cilt 2, s. 177 vd.; Enver Necdet Egeran, Güncellenen Masonluk, s. 81 vd.

(12) Layiktez, 1972, s: 40-41

ında bazı maddeleri değiştirilmiş olan 1996 *Localar Genel Tüzüğü*'rün ilgili maddeleri olan madde 24-56'da düzenlenmiştir. Yayınlanmış araştırmalarda da günümüzdeki uygulamaya ilişkin yeterli bilgi ve açıklamalar yer almaktadır.⁽¹³⁾ Bu nedenle 1970'lerin ikinci yarısından sonraki uygulama bu yazı kapsamında çok gerekli olmadıkça ele alınmayacaktır.

Müzik Üstadı

Eski dönem tüzüklerinde yabancı obediyanlarda bulunan ve (bijusu lir olan) Müzik Üstadı görevi yer almamaktadır. Elimizde mevcut olan (gerek Maşrik-ı Azâm-ı Osmanî, gerek Türkiye Büyük Maşrikı dönemlerine ait) Türkçe baskılı ritüellerde de nerelerde müzik çalınacağı belirtilmemiş daha doğrusu müziğe hiç atıfta bulunulmamıştır.

Eski ritüel ve tüzüklerde müziğe atıf yer almamakla birlikte, gerek Büyük Loca'nın kuruluşundan önce, yabancı obediyanlara bağlı olarak çalışan Localarda, gerekse 1909 sonrasında Büyük Locaya bağlı Loca çalışmalarında müzik çalındığını hatta bunun Mabet içindeki bir piyano veya org ile canlı olarak icra edildiğini o günlere ait yayınlanmış anılardan (örneğin Mahmut Yesari'nin anılarından) biliyoruz.

Ritüellerde müziğe ilk atıf, 1967 yılında basılan birinci derece ritüelinde⁽¹⁴⁾ görülmektedir. Burada, Müzikle ilgili bir görevliden söz edilmekle birlikte açılışta "Org veya Teypten bir müzik parçası çalınır..." ibaresi yer almaktadır.

1971 Çırak, Kalfa ve Üstat Mason Ritüellerinde, açılış ve kapanışta müzik çalınacak yerlerin belirtilmemesine karşılık Tekris Töreninde müzik çalınacak yerler gösterilmiştir. Ayrıca Geçiş ve Yükseliş törenlerinde de ikişer yerde "müzik" ibaresi vardır. 1973 baskısı Tören Ritüelleri kapsamındaki çeşitli ritüellerde de müzik yer almaktadır.

---

(13) *Bakınız: Afacan, 2000; Ayan 1998, 2001; Koray, 1992*

(14) *Tahsis Töreni'nin ardından ritüellerimizin muntazam Masonluk ritüellerine uydurulması çalışmaları sırasında "The Modern Ritual" İbrahim Hoyi K. tarafından dilimize çevrilmiş ve pilot uygulama olarak belirli Localarda tatbik edilmiştir. 1967 yılında basılan "Birinci Derece Çalışma Ritüeli" işte bu tercümedir. İkinci ve Üçüncü Derece Ritüelleri de 1968 yılında basılmıştır. Bunlar kelime kelime İskoç Modern Ritüelinin tercümesidir. Bir geçiş dönemini ifade eden bu ritüellere görevliler açısından ilerde yer vermeye gerek görülmemiştir. Söz konusu tercüme ile kullanılan gelen ritüellerin kurulan komisyonlar tarafından kaynaştırılmasından oluşan ritüeller 1971 yılında basılmıştır.*

Hâdim Kardeş

Hâdim, arapça hidmet'ten [iş, hizmet] gelen, hizmet eden anlamında bir kelimedir. Kelimenin çoğulu olan, "hademe" dilimizde yakın döneme kadar yaygın olarak kullanılırdı. ("Hı" ile yazılan bu kelimeyi, hedm'den [yıkma, harabetme] gelen ve "he" ile yazılan yikan, yıkıcı anlamındaki hâdim ile karıştırmamak gerekir.)

Hâdim, mabetin fiziki ihtiyaçlarını karşılamak üzere ücret karşılığı tayin edilen muntazam bir masondu. 1932 tüzüğüne göre hizmetçi Mason olmayabilir ancak bu durumda cemiyetin sırlarının kendisine karşı korunması gereklidir.

Bu görevli 1955 tüzüğünde "Hizmetli Birader" olarak adlandırılmakta ve yine ketumiyet sağlanması koşuluyla haricilerin bu görevde çalıştırılabileceği belirtilmektedir.

Görevliyi 1959 tüzüğünde yine "Hâdim Birader" adıyla buluyoruz. Bu tüzükte harici çalıştırılması söz konusu edilmemekte ancak yeni olarak "Hizmette aksaklık olmaması şartıyla, bir Locanın Hâdim Biraderi, aynı zamanda diğer Localarda da Hâdim Biraderlik vazifesini deruhte edebilir" hükmünü görüyoruz.

Bu görev 1972 tüzüğünde yer almayarak tarihe mal olmuştur.

İdare Memuru

İdare Memuru, 1932 tüzüğüne göre Locanın [büro eşyaları türünden] eşyaları ile diğer eşyalarını korumakla görevlidir. Buranın idaresinden de sorumludur. Locanın kararı olmadan masraf yapamaz. Her yıl Locanın tayin edeceği iki komser gözetiminde kendisine emanet edilen eşyanın bir listesi yapılır.

1955 tüzüğünde İdare Memuru 14 vazifeli arasında sıralanmamakla birlikte aynı maddede "Loca tarafından gerek görüldüğünde "... idare memuru gibi tali vazifeliler de seçilebilir" denmektedir. İdare Memurunun görevlerini düzenleyen 23. maddeye göre İdare Memuru "locanın evrak, kitap, defter ve paradan başka gözle görünen eşyasının muhafızıdır. İdare memuru loca kararı olmaksızın hiçbir masraf yapamayacağı gibi kullanılamaz hale gelse dahi eşyadan hiçbirini imha ederek kayıttan düşemez. Her yıl sonunda [bu sefer Üstadı Muhteremin] tayin edeceği iki kişilik bir heyet Üstadı Muhteremin emri altında idare memuruna teslim edilmiş eşyanın envanterini yapar.

İdare Memuru, 1959 tüzüğünde de vardır. Bu tüzüğe göre de Locanın eşyalarından sorumludur. Eşyanın tam bir envanterini tutar. Locaya ait eşyanın tamiri veya yenisinin alınması konusunda öneride bulunur. Loca tarafından kararlaştırılan tamir ve yenileme işlerine nezaret eder. Bu tüzüğe göre de Üstadı Muhteremin tayin edeceği iki Kardeş yine onun başkanlığında her yıl eşyaların sayımını yapar ve bir zabıt tutulur. Bu tüzüğe göre İdare Memuru görevi, Hasenat Eminliği ile birleşebilir.

1972 tüzüğünde bu görev yoktur.

Evrak / Arşiv Memuru - Kitaplık Memuru

İlk tüzükte bu görev "Evrak Memuru ve Hâfız-ı Kütüb⁽¹⁵⁾" olarak adlandırılır.

Evrak Memuru ve Hâfız-ı Kütüb, tüzüğün 7. maddesinde onuncu sıradaki görevlidir. Sıralamadaki yeri, Tören Üstadının da içinde olduğu altı görevliden öncedir. Evrak ve Kitaplık Memurunun görevleri tüzüğün 23. maddesinde sıralanmıştır. Buna göre, her türlü belge ile arşivin [evrak ve vesaik], sicillerin, defterler ve kitapların düzenlenmesi ve korunmasından sorumludur. Görevli bu eşyanın fihrist defterlerini günü gününe tutmaya mecburdur. Her yıl sonunda arşiv ve kitaplık denetlenir ve bir zabıt tutulur. Bu görev Sekreterlikle birleştirilebilir.

1955 tüzüğünde 14 loca görevlisi arasında bu görevli sayılmamış ancak aynı maddede (madde 7) "Evrak memuru, kütüphane memuru... gibi tali vazifeliler de seçilebilir" denmiştir. Adı geçen görevli, tüzüğün 22. maddesinde "Evrak Memuru" başlığı altında tanımlanmıştır. Bu maddeye göre görevleri önceki tüzüktekinin aynısıdır. Yine, Sekreterlikle birleştirilebileceği kaydedilmektedir.

1959 tüzüğüne göre 15 Loca görevlisinden 13. sù "Arşiv-Kitaplık Memuru"dur. 21. madde bu görevin gerektiğinde bir Kalfaya verilebileceğini belirtir. Tüzüğün 36. maddesinde, görevin Sekreterlikle birleştirilebileceği yine ifade edilirse de görevleri önceki tüzüklere göre biraz daha ayrıntılı tanımlanmıştır. Genel olarak Locaya ait vesikaların, sicillerin, resmi defterlerin, evrak, kitap ve matbuatın korunma ve arşivlenmesinden sorumludur. Bu eşyanın günü gününe sicil defterine kaydını sağlar. Aşağıdaki kitapları bulundurur: Oturumların toplanması sırasında Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter tarafından kulla-

---

(15) kitapları saklayan, kütüphane memuru, kütüphaneci.

nılmak üzere Büyük Loca Tüzüğü, Localar Genel Tüzüğü ve Locanın içtüzüğünden üçer adedini, Locanın toplantı tersimatının tam bir koleksiyonunu, Türkiye Büyük Locası yayınlarından yeter sayıda koleksiyonu, değişik derece talimatlarıyla Ritüellerden yeter sayıda bir koleksiyonu bulundurur. Her yıl İs'adı izleyen celsede Arşiv ve Kitaplığın kontrolü yapılarak sonuç bir zabıtla saptanır.

1972 tüzüğü bu görevliye yer vermemiştir.

Ziyafet Memuru / Üstadı

1932 tarihli tüzükte Ziyafet Memuru, Görevlilerin sıralamasında Sancaktardan önce gelmektedir. Tüzüğün 25. maddesine göre Ziyafet Memuru, hazırlama ve daveti kendisine emrolunan Ziyafetlerin düzeninden sorumludur.

1955 tarihli tüzüğe göre de Mahfil içinde veya dışında düzenlenecek ziyafetlerin hazırlanması Ziyafet Memurunun görevi olarak gösterilmiştir.

1959 tarihli tüzükte "Vazifeliler" arasında on beşinci ve sonuncu sırada "Ziyafet Memuru" sayılmaktadır. Ziyafet Memurunun görevleri bu yönetmeliğin 38. maddesinde bir cümle ile belirtilmiştir: "Ziyafet Memuru, ziyafetlerin gerektiği şekilde hazırlanmasından sorumludur." Aynı yönetmelik hükümlerine göre Ziyafet Memurluğu bir diğer görev ile birleştirilebilir ya da üye sayısı yetersiz olan Localarda bu göreve Kalfa derecesinde bir Kardeş seçilebilir.

1971 tarihli Çıracak ritüelinde "Agap varsa, yemek düzenini ve yemekte oturuş şeklini, Protokol Ritüeline uygun olarak Ziyafet Üstadı tertip eder" denmektedir.

1973 tarihli Tören Ritüelleri'nin 21-23. sayfaları arasında yer alan "Agap Ritüeli"nin girişinde de "... kardeşleri, ziyafet salonunun önünde, o Lo.'nın I. Tö. Üs. ile Ziy. Me. karşılarları" ibaresi yer almaktadır.

Buna karşılık, 1972 tarihli Localar Genel Tüzüğü, Ziyafet Üstadı ya da Ziyafet Memuru görevine yer vermemiştir.

Mahuf

Tüzüklerde bu görevliye rastlanmaz; izini sürmek için ritüellere bakmak gerekir.

Bu görevli, kıta Avrupası uygulamasına uygun olarak baştan beri uygulamamızda mevcuttur⁽¹⁶⁾ ancak görevlendirilmesi değişiklikler gösterir. (Anglosakson Masonluğunda bu görevlinin karşılığı sayılabilecek olan "Preparer" sadece Mabedin girişindeki odada adaya [Mahufun yaptığı, bilinen konuşmaya çok benzeyen] bir hazırlık konuşması yapar ve onun kıyafetini düzenler. Anglosakson Masonluğunda Tefekkür Hücresi yoktur. Buna karşılık adayın özel kıyafeti kıta Avrupası uygulamasından geri kalmaz; hatta ABD'de olduğu gibi bazı uygulamalarda daha da ileri gider; Geçiş ve Yükselişlerde de uygulanır.)

Maşrik-ı Azâm-ı Osmanî dönemine ait çırak ritüelinde, Tekris Töreni'nde, Üstadı Muhterem, Mahufa ait görevleri yapması için Muhakkik'i görevlendirmektedir. Ayrıca Mahufun adı geçmemektedir.

İlk dönem uygulamalarda genelde Mahuf görevini Muhakkik yapsa da bazı Locaların bir Kardeşi Mahuf olarak görevlendirdiğini de anlıyoruz. Elimizde bulunan 1930'larda İzmir'deki Locaların görevli listelerinden Merih Locasının ilk görevlileri arasında "Mahuf: Solakzade Emin" ibaresini görüyoruz. Diğer Loca listelerinde ise Mahuf görünmemekte.⁽¹⁷⁾

1950 tarihli Çırak Ritüelinde "Muhakkik B. mahuf sıfatını alarak hariciyi tefekkür hücresine kor..." denmektedir.

1959 tarihli Çırak Ritüelinde de "Mahuf Birader İkinci Muhakkik Biraderdir" denmektedir.

1971 tarihli Çırak Ritüeli ise Mahuf ve Muhakkikin ayrı ayrı görevliler olduğunu, Düşünce Odasını Mahufun hazırladığı ve adayı Loca kapısına kadar Mahufun getireceği yazılıdır. Buradan itibaren ise Muhakkik törendeki yerini almaktadır. Mahufun kim olacağı, nasıl görevlendirileceği konuları ise bir yerde belirtilmemiştir.

---

(16) Viktor J. Kohen, 3 Haziran 1917 tarihinde Bizansiya Risorta Locasında verdiği "Tekris" konulu konferansında Düşünce Odası'nı, "Mülahazat Odası" olarak, bilinen şekliyle tanımlıyor. Mahuf'un da bu resmin içinde olması gerekir.

(17) *Bü. Meş. İzmir ve Havalisi Müfettişi Kemalettin B. tarafından 24.2.1932 tarihinde Merih Mahfilinde verilen konferans notları.*

Koruyucu ve Gözcü

Koruyucu ve Gözcü ilk tüzükte görevlilerin 14. sırasında "Muhafızı Dahili ve Muhafızı Harici" adıyla yer alırlar. Tüzüğün 26. maddesi "Muhafızlar" başlığıyla görevlerini açıklamaktadır.

Koruyucu, Loca kapısını Üstadı Muhteremin emri ile açabilir. Tersimat okunup görüşülürken [zabit varakasının kıraatı ve müzakeratı] kapı vurulacak olursa içerden kapıya vurarak kapının şimdilik açılmayacağını bildirir.

Gözcü kapının dışında oturup çalışmanın dışardan bozulmamasına gözcülük eder. Ancak tüzüğe göre "bu vazife mecburi değildir". Üstadı Muhterem, Locanın yeteri derecede korunduğuna inanıyorsa Gözcü Koruyucunun yanında oturur.

İlk tüzükte bu iki görevli zaman zaman, Hâriseyn [Muhafızlar] ve Hâris-i Dahili [Koruyucu]; Hâris-i Harici [Gözcü] diye de anılmaktadır. Arapça "hîrâset"ten gelen (ha ve sin ile yazılan) hâris muhafız, bekçi, gözcü, koruyucu anlamlarını taşımaktadır. Hars'tan gelen (ha ve se ile yazılan) çiftçi, ekinci anlamındaki hârisle karıştırılmamalıdır. Hırstan gelen harîs (hışlı, tamahkar) ile ise ilgisi yoktur.

1955 tüzüğü, görevlilerin 11. sırasında Dahili Muhafızı (Koruyucu), 12. sırasında da Harici Muhafızı (Gözcü) sayar. Muhafızlar başlıklı 24. madde (dilinin Türkçeleştirilmiş olması dışında) önceki tüzükteki maddenin aynısıdır.

1959 tüzüğünde görevlilerin 10. sırasında Dahili Muhafız vardır ancak Gözcü yoktur. Dahili Muhafız başlıklı 33. maddede de Gözcünün adı geçmez. Bu tüzüğe göre "Koruyucu, çalışmaların emniyet içinde geçmesi için Muhakkikin yardımcılığını yapar. Koruyucu, Birinci Nâzırın emriyle kapıyı açar. "Loca bir Sancaktar seçmemişse Locanın sancığını taşımak vazifesi de Koruyucuya aittir."

1971 tüzüğü Koruyucu ve Gözcüyü ayrı ayrı görevlendirmiş ancak Gözcünün (Koruyucudan farklı olarak) bir dönem için seçilmeyeceğini, her toplantıda Üstadı Muhterem tarafından atanacağını belirtmiştir.

Koruyucu, eski dönemde "Mabedin korunması" diyalogunu I. Nâzır ile yaparken 1971 ritüelleri ve 1972 tüzüğü ile bunu II. Nâzır ile yapmaya başlamıştır. Koruyucuya ayrıca Mabedin hazırlanmasında II. Tören Üstadına yardım etmek görevi verilmiştir. Tekris, Geçiş ve Yükselişlerde Ritüelin kendisine verdiği görevler de tüzüğe girmiştir.

Koruyucu, 1972 tüzüğüne göre Loca kapısına vurulduğunda Gözcüden bilgi alacaktır.

Gözcü de oturum başladıktan sonra gelenleri Koruyucuya bildirecektir.

Bu iki maddeden anlaşılacağı biçimde 1972 tüzüğüne göre, 1959 öncüsinden farklı olarak, Gözcünün toplantının herhangi bir yerinde içeri girip oturması öngörülmüş değildir.

Mühürdar

İlk tüzüğe göre Mühürdar, Locadan çıkan, Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter tarafından imzalanan bütün evrakın mühürlenmesiyle görevlidir. Yokluğunda bu görevi Sekreter yapabilir. Mühürdarlık görevi, Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter görevleri ile birleştirilebilir.

1955 tüzüğünde Mühürdar yoktur.

1959 tüzüğünde Mühürdar yine yerini alır. "Locanın resmi mühürü, Mühürdara tevdi olunur." Bu tüzüğe göre Mühürdar, Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter tarafından ortaklaşa imzalanan evrakı mühürler ve ayrıca imzalar. Mühürdarlık görevi, bu tüzüğe göre de Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter görevleri ile birleştirilebilir.

1972 tüzüğünde Mühürdarlık yoktur.

Sancaktar

Sancaktar, Masonluğumuzda (muhtemelen Skoç Masonluğundan aktarılarak) yer almakla birlikte ihtiyari bir görünümü vardır.

İlk tüzüğe göre görevliler arasında 16. sırada yer almaktadır. Bu tüzüğün 27. maddesine göre "bu göreve biri tayin olunmadığı durumlarda Locanın Sancağını taşıma görevi Koruyucu veya Gözcüden birine aittir."

1950 tarihli Birinci Derece Ritüelinde, "Mah.'in sancağı şarkta Üs. M'in sağına çekilir" denmekte ancak Sancaktardan söz edilmemektedir.

1955 tüzüğüne göre de aynı hükümler geçerlidir.

1959 tarihli tüzükte vazifeliler arasında Sancaktar 11. sıradadır. Tüzük, ilk 10 dışındaki görevlilerin bir diğeri ile birleştirilebileceği hükümünü taşımaktadır. Bu tüzükte "Çalışmaları sırasında Sancaktarın

oturacağı belirli bir yer yoktur" açıklaması yer alır. Tüzükte Koruyucunun görevleri sayılırken de "Loca bir Sancaktar seçmemiş ise, Locanın sancağını taşımak vazifesi Dahili Muhafıza aittir" dendiğine göre Sancaktarlık ihtiyari bir görev olmaktadır.

1959 tarihli Birinci Derece Ritüelinde ise "Ma'bedin Tertip ve Tezyini" bölümünde "Şarkın Şimal köşesinde de Locanın Sancağı durur ve Sancaktar bunun yanında oturur" denmektedir. [Aynı yılki tüzük hükmüyle karşılaştırınız.]

1971 tarihli Birinci Derece Ritüelinde "Loca Çalışmalarına Hazırlık" bölümünde "Locanın bir Sancağı varsa ve bir Sancaktar seçilmemişse eski Üstadı Muhteremlerden birisi Sancaktarlık yapar" denilmektedir.

1972 tüzüğünün 41. maddesi kısadır: "Sancaktar, Locanın alâmeti olan Sancağı taşımakla görevlidir."

Kutsal Kitap Emini

Kutsal Kitap Emini, 1970 sonrasında Anglosakson Masonluğuna intibakımızdan sonra uygulamamıza girmiş bir görevlidir.

Tüzük ve Ritüellerde, Kitaplardan sürekli çoğul bahsolunurken öz itibarıyla "Kutsal Kitaplar Emini" olan görevlinin (sanki tek kitabın eminiymiş gibi) tekil olarak adlandırılması Modern Scottish Ritual'daki "Bible Bearer" unvanının mot à mot çevrilmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Oysa, kelimenin [Bible], Yunanca'dan Ortaçağ Latinesine, oradan Eski Fransızca'ya oradan da Orta İngilizce'ye geçen "kitap" anlamındaki "biblion"un çoğulu [bible= kitaplar] olduğu da hatırlanmalıdır.

Türk Masonluğunun, Dünya Muntazam Masonluğuyla kaynaştırılması çalışmalarından anlaşıldığı kadarıyla, (en azından 1950'lerin ortalarına, belki sonlarına kadar) Kutsal Kitapların Kürsü üzerinde **daima** açık bulundurulma uygulaması yoktu.

Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî dönemi çirak ritüelinde Üstadı Muhterem yemin edecek adaya "Sağ elinizi Muhakkik'in önünüze vazettiği kılıç, gönye ve kitap üzerine koyunuz" demektedir. Bu dönemde, (bir dönem Üstadı Muhterem kürsüsü önünde, bir dönem ortada bulunan) yemin kürsüsü üzerinde, kutsal kitap[lar] ile birlikte tüzük de bulunduğunu ritüellerden anlıyoruz.

Türk Masonluğunun intizamını kabul etmek istemeyenler tarafından bu duruma dikkat çekildiğini; Enver Necdet Egeran'ın Büyük Sekreter sıfatıyla 29 Eylül 1959'da New York Büyük Locası Büyük Üstadı Froessel'e yazdığı mektupta "bütün Localamızda çalışma esnasında Kutsal Kitapların açık olarak bulundurulmasını ve Gönye ile Pergelin ait olduğu dereceye göre yerleştirilmesini temin ettik" (Egeran, 1996, s: 46) ibaresinin yer aldığını görüyoruz.

Büyük Dâimî Heyetin 27 Eylül 1959 tarihli toplantısında aldığı 6 numaralı karar da "Mukaddes Kitapların loca çalışmaları esnasında açık olarak, ... yerleştirilmesine azami dikkat gösterilmesine..." (Layiktez, 2001, s: 69) bu düşünceyi doğrulamaktadır.

Bir görevli olarak, Kutsal Kitap Emini 1972 tüzüğü ile oluşmuştur. Tüzüğün 40. maddesi "Kutsal Kitap Emini, Kutsal Kitapları yerine koymak ve çalışma sonunda kaldırmakla görevlidir" der.

1971 Çırac Ritüeline göre de Kutsal Kitap Emini Kitapları kürsüye koyar ve sütunlardaki yerine geçer. Aynı Ritüelin kapanış bölümüne göre de "Kutsal Kitap Emini, Yemin Kürsüsünden Kutsal Kitapları aldıktan sonra sıraya girer"; yani kitaplar kürsü üzerinde bırakılmaktadır.

II. Tören Üstadı

II. Tören Üstadı, bugünkü haliyle 1970 sonrasında Masonluğumuza girmiştir. İlk 1971 Ritüelinde ve 1972 tüzüğünde yer alan yeni bir görevlidir.

Önceki tüzüklerde Teşrifatçıya (yani I. Tören Üstadına) "Muavin" (yardımcı) tayin edilebileceği hükmü bulunmaktaysa da bu yardımcının görev ve yetkileri açıkça sayılmamıştır.

1932 tüzüğünde I. Tören Üstadı için yardımcı söz konusu edilmezken 1955 tüzüğünde yardımcının asilin yokluğunda onun yerini alacağı belirtilmektedir.

1959 tüzüğünde 7. sıradaki görevli "Teşrifatçı ve Teşrifatçı Muavini" olarak anılmaktadır. 30. maddede ise Teşrifatçının görevleri sayılmakta buna karşılık muavinden söz edilmemektedir.

Zaten II. Tören Üstadının görevleri o günlerde farklı uygulanmaktadır.

1971 sonuna kadar yürürlükte kalmış olan 1959 tüzüğü ve önceki tüzüklerde I. Tören Üstadının görevleri içinde "kardeşlerin alametlerini takmış olmalarına nezaret etmek" görevi vardı. Bu, 1972 tüzüğünde II. Tören Üstadının görevlerinden olan "Görevlilerin ve oturuma katılan bütün üyelerin çalışma esnasında takmaları gereken Kordon, Eşarp ve Önlükleri kendilerine verip çalışma bittikten sonra toplamak" görevine denk düşmektedir.

Hâdim Kardeşin kalkmasıyla ortada kalan "Locanın hazırlanması" görevi 1972 tüzüğünde "Locanın hazırlanmasını sağlamak" olarak II. Tören Üstadına verilmiştir.

1959 ritüeline göre "Ma'bedin bütün ışıklarının - kürsülerin üstündekiler hariç - Üstadı Muhterem Kürsüsünden yakılıp söndürülmesi temin edilir." Yani ayrı bir ışık masası yoktur. Yeni dönemin başlangıcı olan ve bugünkü uygulamaya çok yakın olan 1971 Ritüelinde ışıkları yakıp söndürme görevi Önceki Üstadı Muhtereme verilmiştir. Demek ki ışıkların kumandası hâlâ Üstadı Muhterem Kürsüsündedir. "Locanın ışıklarını idare etmek" 1972 tüzüğünde ise II. Tören Üstadına (nendense "gerektiğinde" kaydıyla) verilmiştir.

1972 tüzüğünde müzik ile ilgili bir görevlendirme bulunmamaktadır.

I. Tören Üstadı

Türk Masonluğunda I. Tören Üstadı, "Teşrifatçı" adıyla mevcuttur.

İlk tüzükte I. Tören Üstadı töreni idare etmek, Üstadı Muhteremin emriyle ziyaretçileri içeri almak, yerlerine oturtmak, oy pusula ve danelerini dağıtmak, teklif kesesini dolaştırmakla yükümlüdür.

1950 tarihli Birinci Derece Ritüelinde "Teş. İkinci Na. (B) sütununun önünde oturur" ibaresini görürüz. Yani (B) sütunu Güneybatıdadır. Önünde II. Nâzır Kürsüsü vardır. Onun önünde de Teşrifatçı, koltuğunda oturur.

1955 tüzüğünün 7. Maddesine göre Teşrifatçı "Mahfil Vazifelileri"nin 9. sırasında sayılmaktadır. 8. Maddeye göre "Teşrifatçıya lüzumunda muavin seçmekte mahfiller muhtar olup seçilen muavinler asillerinin kayıtsız şartsız yardımcısı olurlar ve asillerinin mazeret veya celselerde bulunamamaları hallerinde kendilerine vekalet ederler." Anlaşıcağı gibi "Teşrifatçı Muavini"ni II. Tören Üstadı ile karıştırmamak lazımdır. Muavin sadece Teşrifatçının yedeğidir.

Madde 19 Teşrifatçının görevlerini saymaktadır:

"Teşrifatçılar törenleri idare etmek, Üstadı Muhteremin emri üzerine ziyaretçileri mahfilin içine almak ve yer göstermek, oy puslalarını ve ya danelerini dağıtmak, teklif kesesine gezdirmek, mevcut kardeşlerin derecelerine göre yer göstermek ve alâmetlerini takmış olmalarına nezaret etmek, yeni seçilen ve isad olunanların, davet vukuunda, yapmak istedikleri alkışlara iştirak etmek vazifeleriyle mükellef olup yerleri İkinci Nâzırın kürsüsü önündedir."

Tüzüğün 31. maddesine göre "Bir mahfilde lüzumu kadar üstad bulunmazsa; birinci, ikinci derecedeki kardeşler, Üstad derecesi malûmatına lüzum göstermiyen Teşrifatçı, İkinci Muhakkik ve muavini gibi vazifelere seçilebilirlerse de hiç bir vakit Üstadı Muhterem, Nâzır, Hatip, Kâtip ve Birinci Muhakkik vazifelerine seçilemezler."

1959 tarihli birinci derece ritüelinde Nâzırlar ve Teşrifatçı yerlerini muhafaza ederlerken sütunlar yer değiştirmiştir.

1959 tarihli tüzük, 19. maddesinde Vazifeliler arasında 7. sırada "Teşrifatçı ve Teşrifatçı Muavini"ne yer vermektedir. Muavinin görevi 20. maddede açığa kavuşmakta: "Muavinler, asillere vazifelerinde yardım eder ve bulunmadıkları zaman yerlerine geçerler." Bu yönetmelikte de (21. maddede) "... âza adedi yirmi veya daha az olan Localarda bütün Muavinliklerle Teşrifatçılık, ... vazifelerine Refik [Kalfa] derecesindeki Biraderler seçilirler" denmektedir.

Teşrifatçının görevlerini belirleyen 30. madde aynen şöyledir:

"Teşrifatçı, Locada merasimi idare etmekle görevlidir. Başlıca görevleri şunlardır:

- 1) Üstadı Muhteremin emri üzerine, ziyaretçileri ve Murahhas Heyetlerini Ma'bet dahiline alır ve yerlerine oturtur.
- 2) Teklif kesesini dolaştırır.
- 3) Ziyaretçilerin, yeni tekris edilen veya tebenni muamelesi ikmal olunan Biraderlerin ve yeni is'ad olunan vazifelilerin Loca şerefine yaptıkları alkışlara iştirak eder.
- 4) Celsede hazır bulunan bütün Biraderlerin alametlerini takmış ve kendilerine ait yerlerde mevki almış olmalarına dikkat eder.
- 5) Rey varakalarını dağıtır. Tersimatı imzaya götürür."

Bu dönem ritüellerinde, günümüzde olduğu gibi belirli yerlerde Üstadı Muhtereme ve Nâzırlara eşlik etmek görevi zikredilmemektedir. Zaten Görevliler Mabede Kardeşler sütunlarda yerlerini aldıktan sonra değil önceden girmekte, herkes yerini aldıktan sonra Celse başlamaktadır. Bu nedenle Açılışta Teşrifatçıya görev düşmez.

Orta sütunların ışığını yakmak için de Üstadı Muhterem ve Nâzırlar orta sütunlara gitmemektedir. Bir dönem, ritüelde yeri geldiğinde "Ma'bedin bütün şamdan ve ışıkları" kimse yerini terketmeden yakılmış, bir dönem ise orta sütunları I. Tören Üstadı tek başına yakmıştır. 1909 tarihli birinci derece ritüelinde "Mabedin bütün ışıklarının - kürsülerin üstündekiler hariç - Üstadı Muhterem Kürsüsünden yakılıp söndürülmesi temin edilir" ibaresi bulunmaktadır.

Henüz tablo da bulunmadığından tabloyu açıp kapama görevi de yoktur.

Çalışma sırasında dışarda sonradan gelen Biraderlerin olup olmadığına da Teşrifatçı değil Muhakkik çıkıp bakar. Çünkü, tanınmayan Biraderi Muhakkik önce sorgulayacak sonra içeri alacaktır.

Teşrifatçı, kabul edilen Tersimatı Katipten alarak Üstadı Muhtereme ve Hatibe imzalatır, Katibe iade eder.

Teklif Keselerinde birinci yolculukta adayın koluna girer. Yolculuk sonlarında elementlerle temizlenmede adayın elini havluyla siler.

Teklif Kesesini dolaştırmak Teşrifatçının görevidir. (Dul Kesesi⁽¹⁸⁾, Teklif Kesesi ile aynı anda dolaştırılmaz; Teklif Kesesi dolaştırılıp içeriği belli olduktan sonra Dul Kesesi Hasenat Emîni tarafından dolaştırılır.)

1971 ritüellerinde I. Tören Üstadı açılış ve kapanışta Anglosakson uygulamasından alınan görevlerini üstlenmiştir.

1972 tarihli Localar Genel Tüzüğü'nün 38. maddesi I. Tören Üstadının görevlerini belirlemektedir. "Ritüellere göre törenleri idare etmek; Görevlileri hazırlamak; Yönlerdeki oturma düzenini sağlamak ve üyelerin kıyafetlerini kontrol etmek; Devam Cetvelini üyelere imzalatmak; Ziyaretçileri ve tanıtılacak üyeleri tesbit ederek Locada Üstadı Muhtereme bildirmek; Seçimlerde, oy pusulalarını dağıtmak ve toplamak; Tersimatı imza ettirmek; Skrüten kutusunu dolaştırmak;

(18) *Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî dönemi ritüelinde dul kesesi "dul sandığı"dır. Yani bu amaçla bir sandık dolaştırıldığı anlaşılmaktadır.*

Locanın çalıştığı derecedeki Tablosunu açmak ve kapamak; Teklif kesesini dolaştırmak."

Muhakkik

Muhakkik, Skoç Masonluğunda olan bir görevdir. (İngilizce ve Fransızca'da "Expert".) Anglosakson Masonluğunda yoktur. Ülkemizdeki uygulamada baştan beri yer almıştır.⁽¹⁹⁾ Kelime anlamı, tahkik eden, soruşturan, soruşturucudur.

İlk tüzükte Muhakkikin görevini belirten 18 madde "Birinci Muhakkik, hazır bulunmayan Nâzırlardan birinin ve gerektiğinde Üstadı Muhteremin makamını alır." diye başlamaktadır. Görevleri ise, ziyaretçilerin Mason olup olmadıklarını araştırmak, bilgilerini sınamak, sonucunu hemen Üstadı Muhtereme bildirmektir. Ayrıca Tekris törenini hazırlamak, oy tanelerini ve pusulalarını toplamak ve sayımında bulunmak diğer görevleri olarak sayılmaktadır. Tüzüğe göre Birinci Muhakkikin yokluğunda yardımcılarında biri görevi üstlenir; ancak bunlar Üstadı Muhteremlik yapamazlar. Muhakkik, Loca içinde ve dışında sessizliğin ve düzenin sağlanmasına göz kulak olur; Üstadı Muhteremin emirlerini bildirip uygulamak onun görevidir.

1955 tüzüğü aynı hükümleri korumakla birlikte Muhakkikin yerini "Birinci Nâzırın önu" olarak belirlenmiş ve celsede birden fazla gelmeyen Çekiç olması hallerinde Muhakkikin Üstadı Muhterem mevkiinde yer alacağına açıklık getirmiştir.

1959 tüzüğünün ilgili maddesi de aynı hükümleri içermektedir.

1972 tüzüğünde Muhakkikin görev ve yetkileri şöyle verilmiştir: "Loca çalışmalarının emniyet içinde geçmesini sağlamak. Locaya gelen ziyaretçi üyelerin kimliğini kontrol etmek. Tekris sırasında Düşünce Odasını hazırlamak. Derecelere ait bilgileri vermek. Üstadı Muhteremin emirlerini yerine getirmek."

Hasenat Emîni

İlk tüzüğe göre, "Emîni Hasenat"ın görevi öncelikle Dul Kesesini dolaştırmaktır. İkinci olarak Dul Kesesinin her celsedeki içeriği ile hayır

(19) *Veliht V. Murat'ın 20 Ekim 1872 günü Proodos Locasındaki tekris töreni tersimatında; Üstadı Muhterem, Nâzırlar, Hatip, Sekreter, Muhakkik ve Tören Üstadı'nın adları bulunmaktadır. [Tersimat, dolayısıyla unvanlar Fransızca'dır.] (S. S. Tezcan-İ. İşmen, İlk Türk Masonları..., s: 75- 76)*

işleri için yapılan yardımlardan ve tahsilattan oluşan meblağı saklamak; üçüncü olarak da Locanın kararlaştırdığı, Üstadı Muhteremin ödeme emri verdiği yardımların ödemesini yapmaktır. Hasenat Emi ni, topladığı ve ödediği paraları Hazine Eminininkine benzer bir deftere kaydeder. Hesabın düzenlenme ve denetlenmesi konusunda Hazine Emi ni hakkında belirtilen hükümler geçerlidir.

1955 tüzüğüne göre de görevleri aynıdır ancak bu tüzükte Loca içindeki yeri Kuzey sütununda, Doğunun basamaklarının altında ve Hazine Emininin karşısında olarak belirtilmiştir.

1959 tüzüğüne göre görevler aynı kalmakla birlikte yıllık raporla birlikte okunmak üzere her sene Locanın hasenat durumunu gösteren bir hesap özetini yardım yapılanların adı belirtilmeden hazırlayacağı ve Üstadı Muhtereme sunacağı belirtilmektedir. Bu tüzükte bir de Hasenat Emi ni tarafından toplanan paralar, hayır işlerinden başka bir amaç için harcanamaz hükmü bulunmaktadır.

1972 tüzüğü Hasenat Emininin görevlerini 36. maddede şöyle sıralamaktadır: "Dul Kesesini dolaştırmak; Dul Kesesinin gelirini kaydetmek, Sekretere bildirmek ve muhafaza etmek; Üstadı Muhteremin emrine uyarak para yardımlarını yapmak; Sene sonunda Dul Kesesi durumunun hesap özetini hazırlayarak Üstadı Muhtereme sunmak."

Hazine Emi ni

İlk tüzüğe göre (madde 7) Hazine Eminin (o zamanki deyişle "Emi ni Hazine") görevlilerin yedinci sırasında bulunmakta ve beş görevliden oluşan envarın içinde yer almamaktadır.

Hazine Emi ni bu tüzüğe göre, bütün aidat ve ödentilerin tahsili, Locaya ait paraların, kıymetli eşya ve parasal evrakın saklanması, Üstadı Muhteremin emriyle Locaya ait masrafların ödenmesi ile görevlidir. Hazine Emi ni, gelir ve masrafları Üstadı Muhterem ve Sekreter tarafından tasdik edilmiş ve her bir sayfasına numara konulmuş bir deftere işlemek zorundadır. Hazine Emi ni her altı ayda bir Locanın gelir ve giderlerini bildiren bir cetvel hazırlayarak Locaya sunar. Vezneye (Büyük Loca Hazinesi) yatırılması gereken payın yatırılmasından Hazine Emi ni Sorumludur. Dönem sonunda veya görev değişikliği halinde hesapların devir teslimi yapılmak durumundadır.

1955 tarihli tüzükte de benzer hükümler bulunmaktadır. Bu tüzükte Hazine Emininin yeri, "Güney sütununda özel yerindedir" biçiminde belirtilmiştir.

1959 tarihli Localar Genel Tüzüğünde "Vazifeliler" zikredilirken Hazine Emini, Teşrifatçı ve Teşrifatçı Muavininin arkasından 8. sırada sayılmakta; yine envar içinde yer almamaktadır. O dönemde, Hazine Emini yine Güney sütununun Doğu başında oturmaktadır.

1959 tüzüğüne göre Hazine Emininin vazifeleri şöyleydi:

"Hazine Emini, şu işlerin tedviri ile görevlidir:

- 1) Tekris, nafaka arttırılması ve tebenni harçlarıyla aidat ve sair gelirleri tahsil eder.
- 2) Locaya ait nakid, kıymetli eşya ve senetleri muhafaza eder.
- 3) Üstadı Muhterem tarafından emrolunan masrafları müsbit evrak karşılığı olarak öder.
- 4) Yaptığı tahsilat karşılığı çift nüsha olarak hazırladığı makbuzlardan birini verir.
- 5) Tahsilat ve tediyatı, muhasebe usullerine uygun şekilde ve günü gününe kayda geçirir.
- 6) Hazine Emini, her sene Locanın hazine durumunu ve yıllık hesabını gösteren bir hesap hülâsasını ihzar ve 25inci maddenin 10uncu fıkrası gereğince, Üstadı Muhteremin Locaya takdim edeceği senelik raporla beraber okunmak üzere, Üstadı Muhteremin tetkikine arzeder.

Bu hesap hülâsaları, Hazine Emini ile birlikte, Üstadı Muhterem ve Kâtip tarafından imzalanır. Hazine Emininin hesapları her yıl is'adi takip eden ilk celsede, yeni Hazine Eminine devrolunur. Hazine Emini sene içinde değişecek olursa, aynı muamele sene içinde yapılır."

1972 tarihli tüzük Hazine Eminine şu görevleri vermektedir: Harçları ve diğer gelirleri toplamak. Locanın, para, senet ve kıymetli eşyasını saklamak; günlük ihtiyacı aşan parayı bankaya yatırmak. Üstadı Muhteremin emri ile ve belgeler karşılığında harcamaları yapmak. Aldıklarının ve ödediklerinin muhasebesini tutmak. Üstadı Muhteremin nezareti altında, Locanın senelik bilançosunu hazırlamak. Göreve seçildikten sonra, yıllık bütçeyi hazırlamak.

Sekreter

Sekreter, Türk Masonluğunda hep envar içinde kabul edilen bir görevlidir. Yetmişler öncesindeki dönemde "Kâtip" diye adlandırılır.

1932 tüzüğüne göre Sekreter, Loca görevlileri arasında Nâzırlar ve Hatibin ardından gelir. Kürsüsü Doğuda Hatibin karşısında yer alır. Kürsüler de sütunların Doğuya bitişik noktalarında değil, doğudadır. Sekreter, sözü (Hatip gibi) doğrudan doğruya Üstadı Muhteremden alır. Celsenin zaptını tutmak, bu zapta göre celsenin tersimatını düzenlemekle yükümlüdür. Bu tersimat bir celse sonra okunup onaylandıktan sonra Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter tarafından imzalanır. Matrikül defterini tutmak, davetiyeleri hazırlamak, yazışmaları yürütmek Sekreterin görevidir. Büyük Locaya sunulmak üzere amil azaların listesini hazırlamakla yükümlüdür. Oyların ve Dul Kesesinin sayılmasında Hatip gibi Sekreter de hazır bulunur. Kese muhteviyatını ve Büyük Loca levhalarının okunduğunu zabıt defterine geçirmeye mecburdur. Resmi evrakı Üstadı Muhterem ve Hatiple birlikte imzalar.

1950 tarihli Birinci derece ritüeline göre Sekreterin yeri, Üstadı Muhteremin sol tarafındadır.

1955 tüzüğü de 1932 tüzüğüyle benzer hükümler içerir. 1955 tüzüğüne göre Sekreterin yeri Üstadı Muhteremin sağındadır. Tüzükte "...zabıtlara göre tersimatı yazmak onun vazifesidir" denmektedir.

1959 tarihli birinci derece ritüeline göre Sekreterin yeri Doğuda, Üstadı Muhteremin solundadır.

1959 tüzüğü "Kâtip, Üstadı Muhteremin emrinde olarak, muhaberatın yürütülmesinden, davetiyelerin hazırlanmasından ve gönderilmesinden sorumludur" dedikten sonra diğer görev ve yetkilerini madde madde şöyle sıralamıştır:

- 1) Toplantıların tersimatını tutar ve tersimatın özellikle şu hususları içermesine dikkat eder:
  - a) Loca tarafından alınan bütün kararların yer alması,
  - b) Locaya gelen ve Arşiv Memuruna teslimi gereken bütün levhaların belirtilmesi,
  - c) Dul kesesi hasılatı ile Locanın diğer gelirlerinin kaydı,
  - d) Önceki celselere ait tersimatın okunması sırasında saptanan düzeltmelerin yapılması.

Bu tersimat, ait olduğu celseyi izleyen ilk toplantıda okunur; Loca tarafından benimsendikten sonra Üstadı Muhterem, Hatip ve Sekreter tarafından imzalanır.

- 2) Sekreter, söz müsaadesini doğrudan doğruya Üstadı Muhteremden alır.
- 3) Locanın Matrikülünü tutar. Matrikülde başlıca şu kayıtların bulunması gereklidir:
  - a) Kardeşlerin kabul sırasıyla adı ve soyadı,
  - b) Locadaki Matrikül numarası,
  - c) Harici sıfat ve meşguliyetleri ile adresi,
  - d) Mîladî sene itibarıyla doğum yeri ve tarihi,
  - e) İkametgah adresi,
  - f) Remzi Masonik derecesi.
- 4) Sekreter, Türkiye Büyük Locasına gönderilecek levhaların düzenlenmesi ve yollanmasından sorumludur.
- 5) Sekreter, oyların tasnif ve saptanmasında ve Teklif Kesesi ile Dul Kesesinin sayımında hazır bulunur.
- 6) Sekreter, resmi levhaları Üstadı Muhterem ve Hatip ile birlikte imzalar."

Yeni dönemin başlangıcı olan 1971 ritüellerine göre yeri "Üstadı Muhteremin sol ilerisindedir". 1972 tüzüğünün 33. maddesi, "Sekreter sözü doğrudan Üstadı Muhteremden alır" diye başlar. Görevleri beş başlık altında toplanır: Üstadı Muhteremin direktifleri altında yazışmaları düzenlemek, arşiv ve dosyaları tutmak, gündem ve davetiyeleri yollamak. Tersimatı yazmak. (Bu tüzüğe göre tersimata Loca kararları, okunan Büyük Loca levhaları, Mazeretli üyeler listesi ve bir önceki tersimatta yapılan değişiklikler ile birlikte Dul Kesesi içeriği de yazılmaktadır.) Locanın kabul ettiği tersimatı Üstadı Muhteremle birlikte imza etmek. (Önceki tüzüklerin aksine Hatip tersimatı imzalamamaktadır. Mühürdar zaten yoktur. Ve tüzüğe göre tersimatı başka herhangi bir görevlinin imzalaması söz konusu değildir.) Loca Matrikülünü tutmak. (Matrikül no, Adı, Soyadı, Doğum yeri ve tarihi, mesleği ve adresi, ev adresi, tekris, geçiş, yükseliş tarihleri ile diğer Matrikül değişiklikleri.) Devam cetvelini hazırlamak ve üyeler tarafından imzalanmasını sağlamak.

Hatip

Skoç Ritinde, "Orator" yani Hatiplik görevinin önemiyle uyumlu olarak Hatip bizde geçmişte önem taşımıştır.

İlk tüzükte Hatip Büyük Loca Tüzüğü'nün ve Localar Genel Tüzüğü'nün savunucusu ve koruyucusudur denilmektedir. Yeri Doğudadır.⁽²⁰⁾ Bu tüzüğe göre Hatip, tüzüklere aykırı yapılan görüşme ve tartışmalara engel olur. Karşı çıkışının ve karşı çıkış gerekçesinin zapta geçirilmesini isteyerek, Büyük Loca'ya bildirir. Locanın iç tüzüğüne uyulmasına da göz kulak olur. Loca, Hatibin itirazlarını ancak bir sonraki celsede görüşebilir. Görüşülmekte olan konu üzerine sözü doğrudan doğruya Üstadı Muhteremden alır. Tüzük yararına istekte bulunduğu hemen söz verilir. Görüşmeler sonunda kendi fikrini söyler. Hatibin kanuni mütalaasından [*tüzüğe/usule ilişkin görüşünden*] sonra kimse söz alamaz. Oylama yapılır. Oturum sonunda da Üstadı Muhterem Hatibe görüşünü sorar. Hatip "tam ve mükemmeldir" der. Oturum ancak Hatibin bu görüşüyle usulüne uygun olarak kapanabilir.

Hatibin ayrıca Büyük Loca'dan gelen tebliğleri okumak, resmi belgeleri Üstadı Muhterem ve Sekreterle birlikte imzalamak ve oyların ve Dul Kesesinin sayımında bulunmak görevleri de vardır.

Hatibin, o dönemlerde "Müfettiş" görevi mi yaptığı sorusu ilk bakışta uyansa da, ayrıca "Büyük Müfettişler" ve "Daimi müfettişler" de bulunduğunu 1927 tarihli *Müfettişi Umumiler talimatı* ile 16.2.1931 tarihli *Müfettişler Talimatnamesi*'nden biliyoruz. Hatibin görevi ritüel ve tüzüklerin tam ve doğru uygulanmasına ilişkin bir görevdir.

1955 tüzüğünde görevleri esas olarak aynıdır. Ancak yeni olarak aykırı lonuşmalara "Üstadı muhterem vasıtasıyla mani olabilir." hükmü getirilmiştir. Tekris ve terfi merasimi sonunda verilen derecelerin sembolik anlamlarını açıklamak görevi de verilmiştir.

1959 tüzüğü yukarıdaki görevleri "kânun, nizam ve usullerin muhafızı olma" ayrıntılarıyla saymaktadır. Bu tüzükte "yeni yapılacak seçimlerden bir önceki oturumda Locanın yıllık çalışma raporunu Locaya Hatibin sunduğunu" görüyoruz.

1972 tüzüğünde ve 1971 ritüellerinde Hatibin rolü değişmiştir. 1972 tüzüğü'nün Hatibin görevini düzenleyen 34. maddesi Hatibe şu görevleri vermiştir: Ritüelin gerektirdiği ve Üstadı Muhteremin tensip ettiği konuşmaları yapmak. Üstadı Muhteremin vereceği görevleri yerine getirmek.

---

(20) Yani Hatip de Sekreter de kürsüleriyle Doğu'da yer alır. Çoğunlukla Hatip Kuzey'de, Sekreter Güney'de yer almakla birlikte zaman zaman yer değiştirmişlerdir.

Nâzırlar

Nâzırlar, Masonluk tarihinde olduğu gibi, Türk Masonluğunda da baştan beri önemli yerini muhafaza edegelmiştir.

İlk yıllarda kullanılan Nâzır-ı Evvel ve Nâzır-ı Sâni ünvanları 7 Şubat 1930 tarihli Büyük Kurul [*o zaman Daimi Heyet*] kararıyla Birinci Nâzır ve İkinci Nâzır olarak değiştirilmiştir.⁽²¹⁾

1960'ların sonuna kadar süren Türk Masonluğunun Fransız uygulamaları etkisindeki ilk dönemiyle, 1972 tüzüğüyle gelen Anglosakson uygulaması arasında ritüelik ve idari bazı farklılıklar mevcuttur.

İlk dönem uygulamasında II. Nâzır kürsüsü, Güneybatıda Teşrifatçının (*yani I. Tören Üstadının*) arkasında, I. Nâzır kürsüsünün simetriğindedir.

Locanın açılışında Nâzırlar kürsülerinden inerek, ellerinde çekiçleriyle kendi sütunlarını dolaşmakta ve içerde yabancı olup olmadığını denetlemektedirler.

Üstadı Muhteremin yokluğunda I. Nâzır, o da yoksa II. Nâzır Locayı açarak çalışmalarını yürütme yetkisine sahiptir.

Bu dönemde (1970'lere kadar) uygulanan Ritüellere göre, adaylara derecenin sırlarını Nâzırlar verir.

1932 tüzüğüne göre, Nâzırlar sütunlarını yönetmekle mükelleftirler. Sütunlarına söz verirler. Bir çekiç darbesiyle Üstadı Muhteremden söz alırlar. Bizzat söyleyecekleri varsa, diğer kardeşlerden önce konuşurlar. 1932 tüzüğüne göre sadece Hatip bundan müstesnadır. Üstadı Muhteremin sözlerini sütunlarına ilan ederler. Sütunlarında sessizlik ve düzeni sağlarlar; izinsiz konuşanları sustururlar. Üstadı Muhteremden başka kimse Nâzırlara itiraz edemez.

1955 tüzüğü de benzer hükümler taşırken; ayrıca İkinci Nâzırın Loca üyelerinin masonik bilgisini denetleme, kardeşlerin ve locanın fikri düzeyini yükseltmekle yükümlü kılmıştır. İlk kez bu tüzükte I. Nâzırın Güney, II. Nâzırın Kuzey sütununa hakim olduğu belirtilmektedir.

(21) Aynı kararla "müptedi" yerine "çırak", "rejik" yerine "kalfa", "Sanii Âzâmı Kâinat" yerine de "Kâinatın Ulu Mimarı" terimlerinin kullanılması kararlaştırılmıştır.

1959 tüzüğü Nâzırların görevlerini aynen belirtirken 1955 tüzüğünde bulunan "masonik bilgiyle ilgili" hükmü, "Nâzırlar, Çıracak ve Kalfa Kardeşlerin Masonik terbiye ve eğitimleriyle yükümlüdürler" biçimine sokmuştur.

Üstadı Muhteremin yokluğunda I. Nâzırın, o da yoksa II. Nâzırın Locayı açarak çalışmalarını yürütme usulü 1970'lere kadar sürmüştür.

Girilen yeni dönemle birlikte Üstadı Muhteremliğin iykaaf edilerek kazanılan bir derece olduğunun kabul edilmesi ve İskoçya'dan alınan, Üstadı Muhteremliğin İs'ad Töreni ile tevdi edilmesiyle Nâzırların Loca yönetme uygulaması son bulmuştur.

1971 ritüeli ile II. Nâzır Güneyde yer almıştır. I. Nâzıra Kalfalara, II. Nâzıra Çıracaklara masonik bilgiler vermek üzere tedrisatta bulunmak görevi verilmiştir. Buna karşılık tüzüklerde değil ama, ritüellerde yer alan, adaya derecenin sırlarını verme görevi, Nâzırlardan Muhakkike devredilmiştir. Buna karşılık avadanlıkları tanıtmak da II. Nâzırın yeni görevi olmuştur.

Bir Önceki Üstadı Muhterem

Bir Önceki Üstadı Muhterem, İskoçya uygulamasından (Immediate Past Master) gelmiştir. İlk kez yer aldığı 1972 tüzüğünün 31. maddesinde görevleri şöyle tanımlanır: "Önceki Üstadı Muhterem, Locanın bir evvelki Üstadı Muhteremidir. Görev ve yetkileri şunlardır: Üstadı Muhteremin bulunmadığı oturumlarda başkanlık etmek. Oturumların açılış ve kapanışlarında, Anayasaya⁽²²⁾, Ritüellere ve Tüzüklere uygunluğu sağlamak için Üstadı Muhtereme yardım etmek. Masonluğun ezoterik bilgilerini muhafaza etmek ve gerektiğinde açıklamak. Tekris, Geçiş ve Yükseliş törenlerinde derecenin tablosunu anlatmak."

Tablo, zaten Emulation'da verilen öneme paralel olarak bizde uygulamaya yeni girmiş, bu görev de Önceki Üstadı Muhtereme verilmiştir. Daha önce Hatipte olan tüzük ve ritüellere uygunluğu sağlamak da Önceki Üstadı Muhtereme geçmiş görünüyorsa da, bu görev eski tüzüklerde Hatibe verilen yetkileri içermemekte ve Üstadı Muhteremin

(22) *Türkiye HKEM Büyük Locası Anayasası, İstanbul, 1970. Daha sonra 1974 yılında Masonluğun Temel Prensipleri ve HKEMBL Tüzüğü yürürlüğe girmiş ve "Anayasa" yerine "Büyük Loca Tüzüğü" başlığı kullanılmıştır.*

otoritesini sarsacak bir çerçeve çizmemektedir. 1971 ritüellerinde "Mabedin ışıklarını yakıp söndürmek" de Önceki Üstadı Muhteremin görevleri arasındadır.

Üstadı Muhterem

İlk tüzükte Üstadı Muhteremin görev ve yetkilerini düzenleyen 10. madde "Reis" başlığını taşımakta ve "Reis, Üstadı Muhterem unvanına sahiptir" diye başlamaktadır.

Bu maddeye göre Üstadı Muhterem, toplantıya çağırarak ve oturumlar süresince çalışmalarını yönetmekle görevlidir. Bütün törenlerde ve dış ilişkilerde Büyük Locanın doğal vekilidir. Bütün komisyonların başkanıysa da bu yetkiyi kullanmayabilir (başkanlığı başka bir üyeye bırakabilir). Oturum sırasında kimse kendisine itiraz edemez; hakkında sadece görüş bildirilebilir. Büyük Locadan gelen evrakı alıp açmak yetkisi ondadır. Bunları Hatibe okutturur. Resmi evrakı kendisi imzalar.

Tüzüğün 11. maddesi Üstadı Muhteremin diğer yetki ve görevlerini sıralamaktadır: Çalışmaları açıp kapamak; teklifleri çekiç altına koymak; Locanın özel, Masonluğun genel yararlarına ilişkin konuları görüşmeye açmak; görüşme ve fikirleri özetleyip Hatibin görüşünü alarak karara bağlamak; görüşme sonucunu ilan etmek; haricilerin kabullerini ve nafaka artırmaları uygulamak.

Bundan başka düzen dışına çıkan Kardeşleri söz hakkından yoksun bırakmak, hatta Mahfelden çıkarmaya hakkı olduğu gibi, tüzük çerçevesinde bir düzeni sağlama gücüne de sahiptir. Düzen bozulduğunda ve otoritesine uyulmadığında ritüeli uygulamadan oturumu geçici olarak kapatabilir. Bu durumda oturuma diğer bir Kardeşin başkanlığında devam edilemez.

Locanın idaresi Üstadı Muhtereme aittir. Sekreterin ve Hazine Emninin işlem ve hesaplarını denetler, evrakı imzalar, yazışmaların düzen çerçevesinde yürütülmesini sağlamak, Loca kararıyla yapılacak sarfiyatın ödenmesi emrini verme hakkına ona aittir.

Yokluğu halinde sırasıyla I. Nâzır, II. Nâzır, Birinci Muhakkik, hiç biri oturumda bulunmuyorsa, eski Üstadı Muhteremlerden biri veya Üstad dereceli en kıdemli üye yerine kürsüye geçer.

1950 tüzüğü de aynı olmakla birlikte, denetleyeceği muamelelerde Hasenat Emni de sayılmaktadır.

1959 tüzüğü, aynı görev ve yetkileri sıralamakta, ek olarak Üstadı Muhtereme tekliflerin yanı sıra gerek gördüğü durumlarda gelen levhaları da ertelemek yetkisini vermektedir. Bu tüzükte üyelerin diploma işlerini yürütme ve yıllık raporu en geç Şubat ayının on beşine kadar Büyük Locaya gönderme görevleri de eklenmiştir.

1972 tüzüğününün 30. maddesi Üstadı Muhteremi "Locanın Başkanı, yetkili tek temsilcisi, aynı zamanda Loca tarafından kurulan bütün Komisyonların tabii başkanıdır. Görevlileri uyarmak ve eleştirmek hakkı, yalnız ona aittir" diye tanımlamaktadır.

Üstadı Muhteremin görev ve yetkileri bu tüzükte 12 maddede sıralanır:

Locanın Patentini emniyet altında bulundurmak. Locadaki Masonik çalışma, eğitim ve öğretim programını düzenleyip uygulamak.

Locayı toplantıya çağırmak, Gündemini saptamak ve üyelere davetiye gönderilmesini Sekreter aracılığıyla sağlamak.

Loca çalışmalarını Ritüellere ve Tüzük hükümlerine göre idare etmek.

Localar Genel Tüzüğü ve Yargı Tüzüğü hükümlerine göre Locada disiplini sağlamak, bu hükümlerin dışına çıkan üyenin sözünü kesmek ve gerekirse toplantıdan çıkartmak.

Üstadı Muhteremlik yetkilerine itaatsizlik umumî bir hal alır ve bu yüzden çalışmaya devam etmek imkânsız veya mahzurlu görülürse, çalışmaları durdurarak o oturumu törensiz tatil etmek, (Böyle bir halde Loca, başka bir üyenin başkanlığında çalışmaya devam edemez. Sonraki oturumda Üstadı Muhterem yoksa, Önceki Üstadı Muhterem, ya da Önceki Üstadı Muhteremlerden biri tarafından açılabilir. En az iki İs'ad edilmiş Üstadı Muhterem bulunmadıkça, Loca çalışmaya açılmaz.)

Masonluğu ve Locayı ilgilendiren konular üzerinde müzakere açmak, gerekirse karara bağlamak.

Büyük Locadan gelenlerin dışındaki levhaları gerekli görüyorsa çekiç altı etmek.

İcabında, Görevlilere yardımcı atamak ve oturuma gelmemiş mazeretli Görevlilerin yerine o oturum için vekil tayin etmek.

Locanın yazı ve para işlerini kontrol ederek belgeleri imzalamak, lüzümlü masrafların yapılması için emir vermek.

Tekris edilen, derece değiştiren, Locadan ayrılan ve Locaya katılan, gayrı muntazam ilan edilen veya intizama dönen ve vefat eden üyelerin isimlerini Büyük Sekreterliğe zamanında duyurmak.

Her yıl sonunda İ's'addan önceki celsede Locaya sunulmak üzere, Çalışma Raporunu hazırlamak ve bir nüshasını, İ's'adı izleyen on beş gün içinde Büyük Sekreterliğe göndermek.

Loca üyelerinin kişisel durumları ile yakından ilgilenerek, lüzumlu gördüğü hallerde, ya bizzat veya görevlendirdiğı bir üye vasıtası ile gerekli tedbirleri almak.

1972 tüzüğü (ve ilgili diğer tüzük ve düzenlemeler) ile Üstadı Muhteremlik sadece idari bir pozisyon olmaktan çıkmış; kendi öğretileri olan ve iykaaf edilen bir derece halini almıştır.

Bu tüzüğe göre bir Üstadın Muhteremin yerini görevlilerden biri değil, sadece o kürsüye daha önceden is'ad olunmuş bir üye alabilir. En az iki İ's'ad edilmiş Üstadı Muhterem hazır bulunmadıkça, hiçbir Loca çalışmaya açılmaz. Bunlar önemli değişikliklerdir.

Üstadı Muhterem, 1972 tüzüğüyle Locanın tam anlamıyla hakimi olmaktadır. Daha önceki tüzüklerde böyle ifade edilmekteyse de, mevkiinin emrindeki görevlilerce doldurulabilir olması; Hatibin Loca çalışmalarındaki geniş yetkileri, Üstadı Muhterem'in evrakı Hatip ve Sekreterle birlikte imzalaması; oyları yine onlarla birlikte sayması, Birinci Çekiç'i mutlak otorite konumundan uzaklaştırmaktaydı.

Sonuç

Geçmişte bulunan Hâdim, İdare Memuru, Mühürdar, Arşiv - Kitaplık Memuru görevleri 1972 tüzüğünde ortadan kalkmıştır.

Ziyafet Üstadı tüzükte artık yer almamakla birlikte bazı ritüellerde anılmaya devam etmiş; bazı Üstadı Muhteremler atamayla görevlendirmek suretiyle bu görevi devam ettirmişlerdir.

Kutsal Kitap Emini, II. Tören Üstadı ve Önceki Üstadı Muhterem 1972 tüzüğünün getirdiğı yeni görevlilerdir.

Hatibin, görev ve yetkileri tamamiyle değişmiştir. Sekreter, Hazine Emini, Hasenat Emini, Koruyucu ve Sancaktar, görev ve yetkileri hemen hemen aynı kalan görevlilerdir.

I. Tören Üstadı daha önem kazanmıştır.

Muhakkik ve Nâzırların, esas itibarıyla görevlerinde çok değişiklik olmasa da yetkileri azalmış; Birinci Çekiçle aralarında olması gereken mesafe, ya da çıkmaları gereken bir basamak oluşmuştur. Daha doğrusu, seçim itibarıyla Nâzırlar da diğer görevlilerden ayrılmış; bu nedenle diğer görevlilerle Nâzırlar arasında bir, Üstadı Muhteremle de iki basamak ortaya çıkmıştır.

Üstadı Muhterem, Locasında (*bir anlamda paylaştığı*) otoritenin 1972 tüzüğüyle tam sahibi olmuştur. Muhakkik ya da Sekreterin itimat göstermeyerek oyları bir kere de kendileri saymaya kalkmalarına ortam oluşturan önceki tüzüklere göre "1972 tüzüğünün Üstadı Muhteremi" Hazreti Süleyman'ın tahtına tam manasıyla oturmuştur.

KAYNAKÇA

TÜZÜK VE RİTÜELLER :

Maş. A. O.'nin Kavânin-i Esâsiye ve Nizâmat-ı Umumiyesi, 1909

Maşrik-ı Âzam-ı Osmanî, Mübtedi Derecesi Rehber-i Mesaisi, (t.y.)

T. Bü. Meş.'inin Alelûmum Mah.ler hak. cari nizamnamei umumisi, Üçüncü Tabı, 1932

Türkiye Yüksek Şurasına Bağlı Büyük Mahfil Nizamnamesi, 30.9. 1950

Türkiye Mason Derneği Türkiye Yüksek Şûrası, Birinci Derece Çalışma Usulu, (1950)

Tesis Merasimi ve İ's'at, 1-2/6/1952, 1954

Teşrifat Talimatnamesi-İ's'ad Merasimine Mahsus Talimatname-Remzi Ziyafet Talimatnamesi (Banke), 1954

Granuloja Bağlı Remzi Mahfillere Ait Umumi Talimatname, 1955

Türkiye Büyük Locası Esas Nizamnamesi, Ankara, 20.2. 1956

Türkiye HKEM Büyük Locası Anayasası, Ankara, 1957

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası, Localar Umumi Nizamnamesi, 1959

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locası, Birinci Derece Çalışma Rehberi, 1959

Birinci Derece Çalışma Ritüeli, 1967

Türkiye HKEM Büyük Locası Anayasası, İstanbul, 1970

Türkiye Bü. Lo.'sı, Birinci D. Ritüeli, 1971
Türkiye Büyük Locası, Localar Genel Tüzüğü, İstanbul, 1972
Tören Ritüelleri, 1973
Masonluğun Temel Prensipleri ve HKEMBL Tüzüğü, İst., 1974
Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Tüzüğü, 1996
Türkiye Büyük Locası, Localar Genel Tüzüğü, 1996
Türkiye Bü. L.'sı, Ç. D.'si Ritüeli, 2001

ARAŞTIRMALAR :

Celil Layikteş, Başlangıcından Bugüne Ritüelimizin İnkişafı, Mimar Sinan Yayınları 1, 1972
Celil Layikteş, "İlginç Bir Mektup:Konsekrasyon'la ilgili Kronolojik ve Kişisel Veriler", Mimar Sinan, 86, s: 25-32, 1992
Celil Layikteş, Türkiye'de Masonluk Tarihi cilt:1 Başlangıç 1721-1956, İstanbul, 1999
Celil Layikteş, Türkiye'de Masonluk Tarihi cilt: 2 Yapılanma 1957-1970, İstanbul, 2001
Enver Necdet Egeran, Gerçek Yüzyüyle Masonluk, İstanbul, 1996
Enver Necdet Egeran, Güncelleşen Masonluk, İstanbul, 2000
Kemalettin (Apak), Türkiye'deki Masonluk Tarihi, 24.2.932 tarihinde verilen konferans notları, İzmir, 1932
Semih S. Tezcan-İsmail İşmen, İlk Türk Masonları ve Sultan Murat V, İstanbul, 1998
Şinasi Afacan, "Loca Hizmetleri, Önemi, Sonucu", Mimar Sinan, 115, s: 76-92, Nisan 2000
Tamer Ayan, Hamtaşın Evrimi, İstanbul, 1998; [Hamtaşın Evrimi, Birinci kitap, 2.Baskı, 2001]
Tanju Koray, Yorumlar, İstanbul, 1992
Viktor J. Kohen, "Tekris", Toplumsal Tarih, 33, s: 41-45, Eylül 1996

MİTOLOJİK AÇIDAN ÜÇ SÜTUN VE BEŞ KÖŞELİ YILDIZ

Ahmet GİRGIN

THE THREE COLUMNS AND THE FIVE POINT STAR IN MYTHOLOGY

Mythologia: A compound word consisting of myth or legend and word / meaning / idea / reason / reality.

This study mainly consists of the relations and similarities between our three columns and the mythological tales.

Corinthan Column : The shepherd Paris, son of Priam, King of Troia, being the judge, selects Aphrodite as the most beautiful woman of the world in a contest among Hera, Athena and Aphrodite. Thus, he superiors beauty to other virtues behaving like the attitude of an Apprentice Mason who has not reached perfection yet.

Doric Column : Doric Column symbolizing Strength shows us that strength alone is in vain just like Hercules.

Ionic Column : Symbolizes Reason and Wisdom. King Midas asks Dyonisos to give him such a power that whatever he touches will turn into gold so that he will become the most rich king of the world. This absence of reason and wisdom leads to tragic results such that, even his most beloved turn to gold by his touch. He comes to the edge of starving because his food also becomes gold and finally reason and wisdom directs him ; he apologizes Dyonisos and turns back to his proper life.

Five Point Star : Is the emblem of Hygna, Goddess of Preventive Medicine in Greek myths.

Köken

Mythologia kelimesinde iki zıt kavramın birleştiğini görüyoruz.

- Mythos (**efsane**) ve
- Logos (**söz, anlam, düşünce, akıl, gerçek**). Logos, her şeyin nedeni olan tanrısal bir evren yasasıdır ve saydığımız değişik karşılıklardan da anlaşılacağı üzere tam anlamı Yunanca'dan başka bir dile kolayca çevrilememektedir. "*Aynı nehirde iki kez yıkanamazsınız*" diyerek dünyada her an her şeyin değiştiğini söyleyen Efes'li düşünür Herakleitos'a göre evrende değişmeden kalan tek şey Logos'tur.

O halde efsane ve *akıl / gerçek* karşıt kelimelerini düşünerek ilk sorumuzu soralım :

Geçmişte (veya günümüzde) efsane gerçek olarak nasıl anlatılabildi / veya anlatılabilir mi acaba?

Mythos, çok tanrılı bir dinin tanrıları hakkında anlatılan efsanelerdir. Mythologia da bu efsanelerin bir araya gelişi, kitaplaşmasıdır. O halde, acaba Mythologia'yı ilk çağın din kitabı kabul edebilir miyiz?

Düşünürler "*tek Tanrılı dinlerde İNANC söz konusudur, oysa*

efsanelerde bu anlamda bir inanç yoktur" diyerek kabullenmemektedirler. Ama gene de Mitoloji'nin din - tanrı fikri ile bağlantısı inkâr edilemez bir gerçektir ve Tanrı fikrinin bulunduğu yerde Masonluk vardır. Bunun en iddialı ifadesine ise Moreau Kardeşin 1837 yılında yazdığı eserinde rastlıyoruz:

"Tanrı ışığı yaratmıştır, demek ki ilk Mason, Tanrının kendisidir."

Her ne kadar kökenlerimizi bizlere yakışacak ciddiyette çizmemiz gerekiyorsa da, Masonluk mesleğimizi böyle efsanevi köklere götürmeyi de beşeri zaaf olarak arzulayabiliyoruz. İşte mitolojiyi bu niyetle incelediğimizde, pek çok masonik yönüne rastlıyoruz veya o yöne çekebiliyoruz. Üstelik Masonluk, mitolojik hikâyelerin geçtiği devirler kadar eski değildir; ama onları ilk anlatan Homeros' dan çok daha eskidir.

Şimdi isterseniz Locamızdaki Üç Sütun'un ilgi ile işe başlayalım:

GÜZELLİK :

İkinci Nazır'a ait Korint Sütunu Güzelliği belirtir.

Binlerce yıl önceydi... Achilleus'un babası Peleus altın post avcılarının gemisi Argo ile Çanak-kale Boğazı ve Marmara Deni-

İon Sütunu	Üs. Muh.	Akıl ve Hikmet	İman	Doğu	Tuz	Erkek	Oziris
Der Sütunu	1. Nazır	Kuvvet	Ümit	Güney	Kükürt	Dişi	İzis
Korint Sütunu	2. Nazır	Güzellik	Şelkal	Kuzey	Çıra	Çocuk	Horus

zi'nden geçerken, denizler tanrıçası Tetis'i gördü. Görür görmez de âşık oldu ve evlenmeye karar verdiler. Düğüne bütün Tanrılar çağırıldı. Yalnızca ortalığı karıştırır düşüncesiyle kıskançlık ve nifak Tanrıçası Eris çağırılmadı. Ama Eris bu: fesat ya da kavga tanrıçası ! Düğünü haber aldı ve düğünün en hareketli anında ortaya bir altın elma atıp düğün evini birbirine kattı; çünkü elmanın üzerinde "En güzel kadına" diye yazılıydı... Konuk tanrıçaların hepsi kendisini "En Güzel" olarak kabul ettikleri için, herkes, elmanın kendine atıldığını söyleyerek ona sahip olmak istedi. Sonunda seçim üç kişi arasında düğümlendi:

- Ana Tanrıça Hera,
- Savaş Tanrıçası Athena
- Güzellik Tanrıçası Aphrodite.

Onlar da içlerinden en güzeli seçmesi için tanrılar tanrısı Zeus'a gittiler... Zeus, böyle bir olayın başını derde sokabileceğini hissettiği için, güzellere aralarında karısı Hera'nın da olduğunu öne sürerek, bu işi kendisinin yapamayacağını, konuyu ancak Paris (Aleksandros) adındaki bir gencin çözebileceğini söyledi:

"Siz Edremit'te, İda (Kaz) dağında, Truva Kralı Priam'ın oğlu, yakışıklı çoban Paris'e gidin, güzelden en iyi o anlar !" dedi. Tanrıçalar da doğru Paris'e gittiler ve onu etkileyebilmek için çeşitli önerilerde bulundular:

- Athena: "Beni seç, Truvalular bütün Grek ülkesini senin sonsuz aklın sayesinde ezecek, yerle bir edecek" diyerek; şan ve **akıl**;
- Hera: "beni seçersen seni Avrupa ile Asya'nın tek hâkimi yaparım" diyerek, zenginlik ve **kuvvet**;
- Aphrodite: "beni seçersen dünyanın en güzel kadını veririm" diyerek, **güzellik** vaat etti...

Sonuçta, henüz **Güzellik** sütununda oturan **Çıracık** Paris elmayı Afrodit'e uzatıverdi. Zira Paris, daha Kuvvet'in ve hele Akıl'ın idrakine varamamış bir Çıracık Mason'du.

(Böylece Aphrodite dünyanın en güzel kadını seçilmiş oldu. O da Paris'e söz verdiği gibi o çağın en güzel kadını Sparta kralı Menelaos'un karısı Helena'yı kaçırmasına ve Troya'ya getirmesine yardım etti. Sparta kralı Menelaos'ta, ağabeyi Agamemnon'dan yardım istedi, Agamemnon da ordularına emir verdi ve Akhalar Troya'ya saldırdılar. Troya'ya Aphrodite (Venüs) ve savaş tanrısı Ares' (Mars) ten başkası yardım etmedi. Hatta elmayı alamadıkları için Paris'e kızan tanrıça Hera ve Athena (Minerva) Troya Savaşı'nda Akha'lara yardım ettiler.)

Bu şekilde tefsir etmek, o yana çekmek istediğimiz için mülayim yaratılıştaki Paris'e Çıracık Ma-

son deyiverdik. Mitoloji bu... Mitoloji'nin de, Masonluğun da kökünde mit'ler yattığına göre, niye öyle olmasın? Hem, akla da uygun gelmiyor mu ?

KUVVET :

Birinci Nazır'a ait Dor Sütunu Kuvveti belirtir.

Bildiğiniz gibi, *Kuvvet* tek başına bir şey yapamaz; *Güzellik* onu süsler, *Akıl ve Hikmet* te doğru yolu bulmamıza yardım eder. Eski Yunan Mitoloji'sinde bunun en güzel örneğini Herakles'te görürüz:

Yunanlılar, ölümlüler içinde en güçlü olarak Herakles'i (Herkül) kabul ederlerdi; adale gücüne beslediği büyük inanç sayesinde hiçbir şeyden yılmazdı, ama zekâ bakımından pek öyle gelişmiş sayılmazdı: sıcaktan bunaldığı bir gün güneşe ok atarak onu söndürmeye, böylece serinlemeye çalışması onun zekâsı hakkında sizlere bir fikir verir sanırım. Bir gün de denizde giderken dalgaların gemiyi sallamalarına kızmış, eğilerek sulara uslu durmalarını; yoksa hepsini cezalandıracağını söylemişti: Ona **Akıl'sız Kuvvet** dense yeri vardır.

Zaten, aklımızın iyiye ve doğruya ermesi bir bilgi işidir. Eğer Herkül yeterli bilgiye sahip olsaydı, belki de ona **akılsız kuvvet** demeyecektik.

Aslında Herkül'ün yaptığı işler hep *iyi*'ye dönüktür. Kötüleri,

sözünde durmayanları cezalandıran, insanın başına gelen âfet ve belaları yenerek insanlığa sonsuz iyiliği dokunan bir yiğitlik sembolüdür. Ama **akıl**'dan yoksundur. Halbuki aynı mitolojide ilk bilimsel izah (dolayısıyla akıl) belirtileri de vardır: Örneğin, Zeus öfkelenince elindekini yeryüzüne fırlatır, bundan yıldırımlar meydana gelirdi; veya dağın içine kapatılmış bir canavar kurtulmak için çırpınır, bu debelenmeler de depremlere neden olurdu. Demek ki mitoloji, seçim yapılabilmesi için hem **kaba kuvveti**, hem de **Akıl**ı kişinin önüne getiriyordu. Seçimin bulunduğu yerde ise **Hürriyet** de var demektir. İyiyi bilirsek onu seçeriz; ama iyiyi bilmemiz için kötüyü de görmemiz gerekir. **Akılın** iyiye ermesi bilgi işi olduğuna göre, bilgisizlik de aklın zayıflığı / güçsüzlüğü oluyor diyemez miyiz?

Hiram'ın katilleri de masonik açıdan cehâlet içinde kalmış kişiler değiller midir?

Kaba kuvvet o katillere mutluluk getirmiş midir ?

AKIL ve HİKMET :

Üstadı Muhterem'e ait İon Sütunu Akıl ve Hikmeti belirtir.

Mythos hikâye, logos ise gerçeğin insan sözü ile dile gelmesidir demiştik. Mythos'dan Logos'a geçiş ise, *insan zekâsının kozmik olayları mistik sebepler yerine akıl*

ve mantıkla izah etmeye başlamasıdır diyebiliriz; yani, mitolojik hikâyeler çağından rasyonel düşünceye geçiştir. Eski Mısır ve Mezopotamya tanrıları kedi başlı kadın, kurbağa başlı aslan, kuş başlı adam gibi hayâl mahsulü devlerdi. Daha sonra gelişen Anadolu ve Grek yarımadaı medeniyetlerinin tanrıları ise, kusursuz insanlar biçimindeydiler; yani, ölümsüz tanrılar *hayali bir suret*'ten insan biçimine dönüşürken, **Akıl**'cı bir düzen de getirmiş oluyordı.

Dor sütunundan bahsederken Atinalıların sadece beden gücüne bakmadıklarını, onlar için **akıl** gücünün de son derece önemli olduğunu Herkülös örneği ile anlatmaya çalıştım.

Şimdi de kısaca Frigya Kralı Midas'tan bahsedelim; burada bizim için önemli olan Apollon ile Marsyas (veya Pan) arasındaki müzik yarışmasında oyunu Marsyas'tan yana kullandığı için Midas'a kızan tanrı Apollon'un, Midas'ın kulaklarını uzatarak eşek kulaklarına dönüştürmesi değildir. Sizlere başka bir efsaneden bahsetmek istiyorum; buna göre Midas, Silenos adındaki bir satyr'e sarhoş olduğu halde çok iyi davranınca, şarap Tanrısı Dyonizos, Midas'ı ödüllendirmek istedi ve "*dile benden ne diler-sen*" diye sordu. Midas da, her dokunduğunun altın olmasını istedi. Dyonizos ona bu yeteneği verdi, fakat onu çok daha önemli

bir meziyetten yani **Akıl ve Hikmetten** yoksun bıraktı: Midas'ın her dokunduğu altın oluyordu; ama bunun yol açtığı sakıncaları akıldan yoksun olduğu için önceden görememişti.

Çok sevdiği insanlara dokununca onlar da altın oluyordı: kızı, karısı, yakınları... yani belki maddî olarak çok değerlendiriyorlardı; ama Midas manevî olarak onları tümüyle kaybediyordu....

Ayrıca bir şey yemek istese, eliyle tuttuğu tüm yiyecekler de altın oluyordu; yani elindeki ekmeğe altına dönüşüyordu. Kezâ su veya şarap içmek istediğinde de aynı şeyler oluyor, içeceği sıvıların da altına dönüşmesi Midas'ı açlığa ve susuzluğa mahkum ediyordu....

Sonunda Midas hatasını anladı; onu eski haline döndürmesi için Dyonizos' a tekrar tekrar yalvardı... Dyonizos da sonunda isteğini kabul etti; Tanrı'nın isteği üzerine Midas Paktolos (Sart) Irmağı'nda ellerini yıkadı ve eski haline döndü: **Akıl ve Hikmet** ona yol göstermişti.

Bu efsaneden de anlaşılacağı üzere zengin olma hırsının:

- iyi duyguları yok ettiğini,
- insanları kötü işlere sürüklediğini,
- ancak hayırlı işlere ve toplumun yararına kullanılan zenginliğin bir mutluluk kaynağı olduğunu,

- mevki hırsının düşünceyi bulandırıp kalbi katılaştırdığını,
- önemli olanın yüksek bir mevkiye ulaşmak değil,
- asıl işin o mevkiye lâyık olunması gerektiğini bilen Kardeşlerimizin, akıl ve hikmetin yardımını istemeleri, *altına dönüşmemiş duru su kadar doğaldır*

Birinci derece çalışmanın açılışında Üstad-ı Muhterem "Mabedimizi yapmak için akıl bize yol gösterebilir" diyor.

Eski ritüellerimizde ise bu cümle "Akıl ve hikmet hareketlerimizin rehberi olsun" şeklindeydi.

Beş Köşeli Yıldız

Çırak Tablosu'nun ortasında yer alan Beş Köşeli Yıldız'ın mitoloji ile bağlantısı kısaca şöyle açıklanabilir:

Tablonun ortasında bir daire içinde yer alan Beş Köşeli Yıldız, ritüellerimizdeki tariflere göre "Tanrısal kudretin insanı yaratma eylemini, insanın temizlenerek yücelişini, evrendeki uyum ve dengeyi simgeler; insanlığa her yönden yayılan ilâhî iyilik ve güzelliğin çıkışını ifade eder." Yakub'un Merdiveni bulunan Loca tablolarında bu yıldız, erdem merdiveninin zirvesini işaret eder.

Beş Köşeli Yıldız, Eski Mısır'da mevsimlerin sebebi, çalışmanın imajı olan Güneş'in ve İzis'in oğlunun sembolü, aynı zamanda altın sayının modelidir.

Yunan mitolojisi ile bağlantısına geçmeden önce, bazı Yunan tanrı ve tanrıçalarından bahsedilmesi gerekir:

Asklepios (Eskulapes) Yunanlıların Hekimlik Tanrısıdır. Apollon'un oğludur. Hekimlik sanatını yarı insan, yarı at olan Santor Kiron'dan öğrenmiştir. Kızı Hygia ise Koruyucu Hekimlik Tanrıçasıdır ve Beş Köşeli Yıldız da Tanrıça Hygia'nın amblemidir !

Hygia'dan Hijyen sözcüğü türemiş ve giderek dilimizde de kullanılmaya başlanmıştır; işte Hygia, tarihte ilk defa karşılaştığımız koruyucu hekimliğin tanrıçasıdır. Bu bağlamda Hygia iki yönden önem arz etmektedir:

- Birincisi o devirlerde tıp, bir bilimden çok, basit bir sanat kolu sayılıyordu.
- İkincisi ise, sağlığı kaybettikten sonra kazanmak o zamanlarda günümüze oranla çok daha güç olduğundan, fizik ve psikolojik sağlığı kaybetmeden korumak daha fazla önem kazanıyordu.

Batı ülkelerinin tersine, memleketimizde koruyucu hekimliğin bugün bile pek fazla anlam ifade etmediğini düşünürsek, o devirlerdeki salgın hastalıkları önleyebilmek için koruyucu hekimliğin çok ileri bir görüş olduğu açıktır.

Hygia'nın Beş Köşeli Yıldız'da demek ki daha çok koruyucu hekimlik işareti olarak görülmelidir ve bizlere:

- Koruyucu Hekimliğin İyileştirme Hekimliğinden daha kolay ve daha ucuz olduğunu,
- İnsanın psikolojik yapısının sağlamaştırılmasıyla vücut sağlığını korumanın daha kolay olabileceğini anımsatmalıdır.

Son Söz

Mısır mitolojisinde salt düşünce ile tatbikat iç içedir; İzis Mabedi rahipliğine kabul edilişte bunu açıkça görüyor ve Masonluk ile büyük benzerliği hemen fark edebiliyoruz. Eski Mısır'da uygulanan Hermetik tekris de günümüz tekrisinin geçmişteki öncüsü, hattâ daha ağır uygulamasıdır. Buna karşılık, Anadolu ve Grek Mitolojisinde sadece söz ve düşünce görülmektedir; eski devirlerde Ege kıyılarında *tatbikata* hiç rastlamıyoruz. Bu nedenle de, Masonlukla olan benzerliğini gözle göremiyor, burada yaptığımız gibi ancak aklımızla ortaya çıkarabiliyoruz. İon mitolojisinde ayrıca "ateş - su - toprak" üçlüsü ve hava gibi daha nice semboller var ki, bunları yazımızın

dar çerçevesinde ele alamadık. Ama masonik sembollerle aynı olduklarını gördük ve tekrisimizden itibaren de karşılaştık. Evrenin Ulu Mimarı izin verirse, bu üçlüyle ilgili bir çalışma ileride Kardeşlerimize sunulacaktır.

Masalla girdiğimiz konumuzu antik çağ felsefesi ile geliştirip günümüz Masonluğunun fikrî esaslarına kadar getirmek bazı Kardeşlerimize cüretli bir görüş olarak gelebilir. Ancak unutmamak gerekir ki, Tekris töreninde yeni kardeşimize

"yeryüzünün en eski bir kuruluşuna katıldınız"

derken kastettiğimiz şey sadece çok eski yıllarda kurulmuş olmak değil, Masonluğun temsil ettiği fikrin eskiliğidir. Masonluk her fikre saygı duyan, her fikirden pay alan büyük bir sistem, yüce bir meslektir. Kökenleri arasına dünya mitolojilerini de katmış ve onlardan payını alarak günümüze kadar kartopu gibi büyüyüp gelişerek ulaşmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Azra ERHAT: *Mitoloji Sözlüğü; Remzi Kitapevi; 2000*
2. Paul NAUDON: *Masonluk; Varlık Yayınları; 1968*
3. Oswald WIRTH : *La Franc - Maçonnerie rendue Intelligible a ses Adeptes; 3eme livre: le livre de Maitre, 1963*
4. HERODOTES: *Herodot Tarihi, Remzi Kitabevi,*
5. Orhan HANÇERLİOĞLU : *Düşünce Tarihi, Remzi Kitabevi, 1993*
6. Reşit ATA : *Bir Fantezi : Mitolojiden Masonluğa, Mimar Sinan, No: 38, 1981*
7. Ahmet GİRGİN : *Hermetik Tekris , Mimar Sinan, No: 98, 1995*
8. Cihangir GENER : *Ezoterik - Batıni Doktrinler Tarihi,*
9. Jacques TRESCASES : *L' étoile Flamboyante, Editions Henri Veyrier, 1989*
10. Tamer AYAN : *Masonik Flora, Güzel İstanbul Muh. L.,1993*
11. Tanju KORAY : *Çıracık, Yenilik Basımevi, 1990*
12. Tanju KORAY : *Çıracık Tablosu, Günışığı Muh. L., 1987*
13. Cristopher KNIGHT; Robert LOMAS : *The Hiram Key, Barnes and Noble Books, New York, 1998*

KENDİNİ ARAYAN AKIL VE HAKİKAT

Oğuz TANRIDAĞ

HUMAN MIND'S JOURNEY THROUGH WISDOM

Mind is a form of energy which transforms cosmic forces and material world into thoughts through perceptions. Human mind is a special kind of process which also creates critical arguments and problems about its nature and journey to wisdom. During this journey, mind experiences a series of features derived from the life itself including fear, concepts, mystery, ideas of cosmic forces and God, morality, diversity, harmony, suspicion, properness, goal, esthetic, intelligence, science, and search for reality and wisdom.

Gök boşluğunda bir dünya, suda bir hücre yaşamak; taşıyla, toprağıyla, göğüyle, yıldızıyla tüm evreni yeryüzünde bir insan, kendini inşa öncesi insanda bir korku; aşağıdakiler? yukarıdakiler?
Akil Korku'yla tanışır...

Korkuda bir kavram, kavramlaştırılan korkular fizik güçler, yıldızlar, putlar, kötüler, iyiler Büyüklük Yorgunluk, Evrenin Puhu, Yüce Mimar?
Akil Kavram'la tanışır...

Kavramdaki gizem, başsız ve sonsuz olmayı farkediş,
Terzi Hermes, Ermiş Trismegiste, Honok, Hermes-ül Heramise, İdris
Akıl Gizem'le tanışır...

Sen ki maddenin oluşu sırasında zaten yaşamaktaydın
ey canlı Aton!

ufukta parlayarak yükseliyorsun
güzelliğin bütün ülkeleri aydınlatıyor
güçlü büyüklüğünle dünyanın üstünde görüldüğün zaman
Işığın, yarattığın âlemin son uçlarına kadar bütün ulusları kucaklıyor
Akıl Işık'la tanışır...

Büyük ışıktan karanlığa düşüş, maddeyle tanışma
"heyhat, demek ki, gökyüzünün beni
alçakça yaşanılan bu kederli zamana atması gerekiyormuş,
oysa burada acılar içinde kalacağız,
yırtıcı kuşlar gibi güçlüler güçsüzlere saldıracak!"
Akıl Dünya'yla tanışır...

Kaldıramaz baştan dünyanın yükünü, ezilir altında insan
başlar düşünmeye bir yandan herşeyin özünü
kılığına girerek Aristo'nun
taşı incelerken görür içindeki ışığı
Akıl Madde'yle tanışır...

Maddeden korkanlar, onun keşfedilecek kanunlarından ileride
yoğurup korkularıyla onu, koyarlar korkularına karşı
ve uzak tutarlar deli yüreklerini içindeki ışıktan
alabildiğince kurbanlar sunarak,
Akıl Tanrı'yla tanışır...

Tanrı'yla tanışmak demek,
hazırlanmak hesap gününe
kötülük etmemek hiç kimseye
sürüklememek bahtsızlığa
yoksul bırakmamak kimseyi, acı çektirmemek
yalan söylememek, başka yöne çevirmemek hiç bir arkın suyunu
temiz olmak ya da öyleymiş gibi yapmak
Akıl Ahlâk'la tanışır...

Aydınlık ve Karanlık Zerdüşt düşüncesidir
Tanrıları da katar hesaplaşmaya
yeryüzü değildir sadece kötülüğün kaynağı
savaş alanıdır aslında gökle yeraltı arasında
oturtur böylelikle iyi ve kötünün savaşını göklerin üzerine
Akıl Seçenek'le tanışır...

Apaçık bir evrimdir aslında, tekâmüldür insan aklında
söylenmesi iyi olma yollarının hayatta
böylelikle dünya anlam kazanır,
üç büyük ödev konulur arayan aklın önüne
dindar olmak, açık yürekli olmak, çalışkan olmak
ve geçen üç bin yılın sonunda indirgenir otuzbin tanrı üç'e, üç ödevle
Akıl Uyum'la tanışır...

Tanrılara kafa tutan kral Gılgamış
aslında simgesidir insan gücünün
Tanrılar insana yardım etmemekte, tersine çıkartmaktadırlar güçlük
bunu aşmanın yolu bilmekten geçer, inanmaktan değil
Akıl Şüphe'yle tanışır...

Kendinden şüphe eden akıl
bakar kafatasının içine açtığı pencerelerden
bakar çaresiz, kıvrımlarına çamursu maddenin
ve ardından ünlü hipotezi gelir Hipokrat'ın
beyni koyan kalbin yerine
Akıl Beyin'le tanışır...

*"Başka ulusların ermişleri varsa,
Yunanlıların da bilgeleri var" der Nietzsche*
Bilgelikte ilk ölçü ise sezinlemektir ölçüyü
Su'dur Thales için ilk ölçü, Lesbos'lu Pittakos için ise Zaman
Solon *"hiç bir şeyde aşırı olma"* der ve ekler;
"hükmetmenin ölçüsü hükmedilmektedir"
Isparta'lı Khilon *"ölçülü ol"* der tutkularında
"dostlarının iyi günlerine yavaş yavaş, kötü günlerine koşa koşa git"
Yazılıdır Delfi'deki Apollon tapınağının kapısında
"sadece insan olduğunu bil"
Pirine'li Bias için *"çok dinlemektir ölçü, yerinde konuşmaktır"*
Korint'li Periandros ise ölçüyü bütünü düşünmekte görür
sanatta ölçü, felsefede ölçü, yaşamakta ölçü, evrende ölçü
Akıl Ölçü'yle tanışır...

Böylelikle gelinir ölçüyle, soyutun somutla tanışmasına ve "nereden gelip nereye gidiyoruz"dan; ne yapmalıyız"a
Akıl Amaç'la tanışır...

Ölçü, ölçü, ölçü. Yedi bilgenin ölçüsünden yedi bilimin ölçüsü çıkar uyum çıkar, yaşamın trajikliğinden ölçüyle
Akıl Estetik'le tanışır...

Thales'dir ilk zengin olan ölçüyü kullanarak aktarır Aristo, tahmin ettiğini zeytin üretimini astronomi bilgisiyle bir yıl önceden ve söyler filozofların bile zengin olabileceğini kullanarak ölçüyü
Akıl Zekâ'yla tanışır...

İsa'dan önce, 520 yılı, Kroton şehrinde dokunaklı bir ses, usta bir öğretmen konuşur yıldızlı, sıcak, sessiz bir gecede ve sayıların uyumundan söz eder Pisagor kaldırır başını ilk kez sayılar insan bilgisinin tümünü kuşatmak üzere
Akıl Matematik'le tanışır...

Zekâyla kendini yeniden keşfeden akıl matematikle başlar kendini sınırlamaya her şeyi sayılara vurur anlamakta doğayı ve bulur düşünce yöntemini sayılarla
Akıl Bilim'le tanışır...

Bilim aklın önüne geçer, yol gösterir, öğretir ona gerçeği, kendince der, bilim okumak, bilmektir; akli tek'e indirger böylece akıl bilime yol gösterir, öğretir ona gerçeği, kendince der, "ilim kendin bilmektir, sen kendini bilmezsen ya nice okumaktır?"
Akıl Yol'la tanışır...

Aklın yolu birdir, bütün yollar Roma'ya çıkar Roma'daki akılsa ayırır yolları yollarını engizisyonla Rönesansın ve keşişlerle hür yolcuların yeniden bir ikilem yaşar akli insanın
Akıl Doğru Yol'la tanışır...

Kolay değildir sınıfına girmek Pisagor'un
yetmez tanrıların ve imparatorların aklı dahi
Teklikte çokluğu, çoklukta tekliği görmek gerekir
erdem gerekir, sezgi gerekir, ketumiyet gerekir
soruşturulur aday öncelikle, iradesi sınanır su'yla, ateş'le; sonra
götürülüp bırakılır yapayalnız bir dağın başına
ve sonra önüne konulur kendi geleceği,dairenin içindeki üçgen'le
Akıl Üçgen'le tanışır...

Vururken heptakordun 7 teline *noviciat*
7 ses çıkar, ondan 7 ses bileşimi
ışığın 7 rengi, 7 gezegen yıldızı ve varlığın 7 biçimi
ruhun akordudur 7 sayısı akıl yolunda
Akıl Geometri'yle tanışır...

Gerçeği aramayan tek varlık bilgisiz insan
yani nasibini alamayan, tek değişmez varlık Logos'tan
Akıl ruhun sıfatı da olsa mahrum bırakan onu sıfatlarından
Akıl Sıfatları'yla tanışır...

Aklın sıfatlarıdır onu olgunlaştıranlar
yeni bir arayışı başlatanlar
kapısı açılır aklın gözlemlerle, malûmatla ve bilgiyle ama
araştırır Hakikat'i ancak bilgiden bilgeliğe varanlar
Akıl HAKİKAT'i araştırır...

Hakikat'tir, Usta'dan beri araştırılan
uğruna yolculuklar yapılan, ateşlerde yanılan
ve canlanır her zaman küllerinden yeniden
İnsanlık Mabedi'dir sürekli aranılan
Akıl HAKİKAT'le tanışır.

TARİH ÖNCESİ İNİSİYATİK EFSANELER VE MASONİK ÖĞRETİYE YANSIMALARI

Leon HAKİM

PREHISTORIC MYTHS AND THEIR INFLUENCE ON TEACHING TO MASONRY

Symbolically speaking, the history of Masonry begins with the creation of the world. In fact it accepts the year 4000 B.C as the starting point of the calendar. The first major work of art is the Temple which was built in Jerusalem. The death of Hiram, King Solomon's architect, is the first among masonic fundamental myths. The architects who had built churches, cathedrals, and castles had formed a privileged profession. After the 13th Century, as both architects and construction masters, the Masons began to get organised as Freemasons, Masonic education is not a doctrine but it is a methodology to know oneself by means of symbols. With the use of symbols which are universal and timeless, and initiatic rituals, men can comprehend the world better. There is an undeniable similarity between the mysterious initiatic societies of the past and the myths of the masonic symbols. Masonic authors have always emphasized the similarities between Masonry and the mysteries of ancient Egypt, antique Greek and Rome. As Aristo explained the Eleusis mysteries, he emphasized this phrase: **to feel but not to understand...**

The masonic initiation which is inspired of myths, provides unity and order to men living in chaos. It is the initiator of the men's participation to the universal laws,

changing the old man to a new one. When we investigate the civilisations of all ages, beginning with the prehistoric times, whatever their geographic location is, we can make this deduction: as the men's life on this world began, they have used initiatic rituals to understand the mysteries of the world's knowledge. Beginning with the prehistoric periods, as the Neanderthal men had buried their dead with rituals, they have proved that an eternal being exists inside ourselves.

Yaşamakta olduğumuz yeryüzünde, insanoğlunun herhangi bir özelliği (orijinallığı) yoktur. Vücudumuz, hayvan ve bitkileri meydana getiren hücrelerden oluşmuştur. Karbon, hidrojen, demir, potasyum ve kalsiyum hücrelerimizin yapı taşı olup, bütün bu elementler çevremizi saran, taşı, toprağı ve suyu meydana getirmektedir. Kısaca biyolojik insan, dünyayı yaratan küçük partiküllerden oluştuğunu keşfetmiştir. O artık bir yıldız tozudur, yani maddenin benzeridir. Peki hayvandan ve bitkiden hiç mi farkımız yoktur? Eğer farklı bir özellik (orijinallik) taşıyorsak, o da içimizde var olan merkezi tohumun süptil bir ortam(tinsel ortam) ile olan ilişkisidir.

İrademizi kullanmadan, kimyasal bazı reaksiyonlarla omurgalı sınıf olarak yaratılırız. Daha sonra çift sarmallı DNA programına uygun olarak cenin ana karnında büyümeye ve hücrelerimiz otomatik olarak çoğalmaya başlar. Bedenimiz büyümeye tek başına devam etmektedir, aldığımız gıdalarla hücrelerimizi doyuruyoruz, fakat, onların çoğalmasına

biz karar vermiyoruz. Duygularımız, aile ve eğitim çevresinin etkisi ile bilincimizin bir katkısı olmaksızın gelişmesini sürdürür. Bu süreç içerisinde sevgi, açlık, güzellik, yalnızlık, şiddet, korku ve istek gibi soyut kavramları öğreniriz; fakat, kişiliğimizin, karakterimizin, psişik yapımızın nasıl gelişmekte olduğunu farkına varmayız.

Genetik olarak programlanmış bu yöntemle göre birinci safhanın sonunda bedenimiz, duygularımız ve idrakimiz gelişmesini tamamlamış olur ve bizler ikinci safha için hazır birer yetişkin oluruz. Bu safha otomatik bir büyüme değildir. Bilincimiz ile gelişmeyi arzularız. İşte insan ile hayvan arasındaki fark buradadır.

Kötü bir yaşam sürdürdüğümüzde, elde edemediklerimiz elde ettiklerimizden daha önemli ise, duygularımız ve düşüncelerimiz bize bir güven aşılıyorsa, bir kuşun, bir çiçeğin veya bir gülümseyişin güzelliği bütün bir gün yüregimizi ısıtmıyorsa, üzüntülü veya sinirli isek içimiz ölmektedir, yüregimizin derinliklerinde

yatan kutsal benimiz yavaş yavaş sönmektedir. İşte her zaman inkâr ettiğimiz kutsal benimizi arama zamanı gelmiştir. Artık içimizi açıp sevgi ile kardeşlik bağlarını güçlendirmemiz, her birey ile düğümlenmemizin zamanı gelmiştir.

Spiritüel kutbundan yırtılarak ayrılmış bulunan bireysel kutup, onu yukarıya bağlayan bağın yokluğunu hisseder ve sosyal, ekonomik, ailevî kaosun içerisine niye düştüğünü bir türlü anlayamaz. Labirentten dışarı çıkmak, kendisini çevreleyen duvarın üzerinden bakabilmek, zekâsını aydınlatabilmek için Minos'un kızı Arian'ın ipine ihtiyacı olacaktır. İşte şimdi, içerisinde ışık yanan, geleceğe doğru bir şekilde yürümek için eski geleneksel bilgiyi veren, herkesin gerçeği keşfedeceği yer olan Mason Mabedi'nin kapısına vurma zamanı gelmiştir.

Ancak yetişkin yaşına geldikten sonra inisiyasyon metodunun yardımı ile kendi iç benini bulmak için yola çıkacak olan insan, ne kadar zamandan beri bu yolu aramaktadır, kökleri tarih öncesine giden efsanevî gelenekler acaba Masonik inisiyasyon ritüelinin esin kaynağı mıdır?

Elimizdeki mevcut bilgiler ile ancak 6.000 yıllık bir tarih aralığında geçmiş medeniyetleri araştırabilmekteyiz. Halbuki en az 8

milyon yıl vardır ki, insan ırkının ilki; Homo ortaya çıkmıştır. 1859 yılından itibaren Darwinizm dinsel ve bilimsel dünyaya ağırlığını koyarak insan ırkının gelişim tablosunu ortaya çıkarmış ve gizemli bir şekilde ortadan yok olan Neandertal insanın yerine geçen Homo Sapiens modern insanı incelemiştir. Evrimleşmenin onbinlerce yıllık kara deliklerine rağmen yeryüzü insanı daima inisiyatik ritleri tatbik etmiştir.

Sonsuz bir kısmının varlığını anlamış bulunan Neandertal insan ölümlerini ritüelik bir merasimle gömmekteydi. 1908 yılında Amédée Bouysonnie, Corez kentinde 60.000 yıl öncesinde yaşayan Neandertal bir insanın iskeletini bulmuştu. Maymununkine benzer bir kafatası, eğik bir alnı ve kuvvetli bir alt çenesi vardı. Mezar olarak kullanılan bu mağarada bulunan 1 m. 55 cm. boyundaki iskeletin başı batı yönüne bakacak şekilde yerleştirilmiş ve de bedeni fötüs şeklinde durmaktaydı. Üzerindeki kan izleri ile yeni doğan bir bebeği andırıyordu. İsrail'de Carmel Dağ'ında, Orta Asya'da ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde Neandertal döneme ait büyük miktarda mezar bulunmuş olup, hepsi de ortak özellikler taşımaktadır. O dönemlerin dinsel alışkanlıklarını bilmemiz mümkün değildir. Fakat döl yatağına benzeyen

bir çukura yerleştirilmiş bulunan bu bedenler, üstü kapalı olarak, fizikî bedeninin ölümünü ve yeniden doğuşu temsil etmekteydi. Nasıl olur da ilkel bir insan karmaşık bir spiritüel hayatı arzular, insanı bilinmeyene iten nedir, ölüme yeniden doğuş şeklini veren nedir? Bu ilk insanlar madde dünyasından görünmeyen dünyaya geçmek için, ölmek gerektiğini nasıl idrak edebilmişlerdir? Acaba Neandertal dönem insanının olağanüstü sezgileri mi vardı ki, spiritüel ve süptil bir dünya ile temas içerisinde olabilsin? İnisiyasyon ile bizler yeniden doğuşu yaşamadık mı, ritüelimizin bir yerinde fötüs gibi durup, daha sonra da ana matrisini temsil eden dar bir yerden geçip aydınlığa kavuşmadık mı?

Afrika'nın bir köşesinde zaman ve nedeni belli olmayan genetik bir mütasyon sonucu Homo Sapiens ortaya çıkmıştır. Bilinen tek şey modern insanın 35.000 yıl önce bu kökten türemiş olmasıdır. Daha entelektüeldir, bilgi birikimi becerisini göstermektedir, çakmaktaşı kullanarak takımlar ve silahlar yapmaktadır. Buna mukabil gizem tümüyle yerinde durmaktadır. Belli bir süre birlikte yaşayan bu iki ırktan, Neandertal insan, hayatın gizli bilgilerini Homo Sapiens'e vasiyet eder, fakat Sapiens spiritüaliteden biraz uzaklaşmıştır, idrak zorluğu çektiği için görünmeyeni

sembollerle mağara duvarına çizmeye başlar. Bizler de mağara duvarına emanet edilen gizemin arkasındaki realiteyi çözmek için spiritüel merkezimiz olan mabede gidip sembollerin üzerine konsantre olup meditasyon yapmaz mıyız?

Paleolitik devirlerden beri yüzünün her tarafına dağılmış olan insanlar, Neandertal insanının tarihi mitlerini birbirlerine aktarmaya çalışırken gerçek geleneksel öğretiyi yavaş yavaş erozyona uğratarak orijinalliğini kaybeder. Bir arayış içine giren modern insan iki yol izlemektedir: önce animist, sonra politeist ve daha sonra monoteist olan dinsel yol, diğeri de Masonun yolu olan inisiyasyon yoludur.

İnsanlar daima, Oswald Wirth Kardeşin *Krali Sanat* adlı eserinde belirttiği gibi: Nereden geliyoruz? Biz kimiz? ve Nereye gidiyoruz? sorularına cevap aramıştır. Mason, ritüel metodu kullanarak bu soruyu cevaplamaya çalışmıştır. Bütün ritüellerdeki *profan*'dan (kutsal dışı olandan) kutsala geçiş yolu dün ne ise bugün de aynıdır. İnisiye olan kişide şüphecilik vardır, kişi bazen yalnız, bazen de kollektif çalışır, deneylediği olayı doğru olarak kabul etmek ister, fakat inisiyatik ritüelin deneyine de güven ile bakar. Hayatın anlamını bulmak isterse ritüellerde giz-

li olan efsaneleri ve sembolleri çözmesi gerekir. Mason hiçbir dogmayı kabul etmez, bütün tarihsel efsaneleri ve felsefi öğretileri alarak sentezini kurar. Vardığı sonuç çoğunluğun fikri ile uyum gösteriyorsa hakikate bir adım daha yaklaşmış olarak içsel mabedini tamamlamayı sürdürür.

İsa'dan 4.000 yıl önce yazılmış ve eski Mısır medeniyetinin gizemli ritüellerinden bahseden Ölüler Kitabı'nda şöyle bir gezinti yapalım. Buradaki inisiyasyonda Mısır'ın ana tanrısı Osiris; ancak ölüme yenilebilen, maddenin erozyonundan kurtarılması gereken ve insanın içinde olan ölümsüzlüğü temsil etmektedir. Maddenin içine süptil bedeni hapsedilmiş bulunan Osiris göğün tanrıçası Nut ile yerin tanrısı Geb'in gizli bir şekilde birleşmelerinden meydana gelmiştir. Süptil bedeni sütun şeklinde bir kalıp içerisindedir. Etten yapılmış bedenimize benzeyen bu sütun Osiris'in tabutu olup hayatın dalgalı sularında yüzmektedir. Sevgiyi temsil eden Tanrıça İsis onu bulup kurtarmaya çalışmaktadır. Burada hayatın anlamına dair bir ipucu var mıdır? Osiris gibi kurtulup ölümsüzlüğe erişebilmek için içimizdeki sevgiyi bulmamız mı gerekir? İnisiyasyonun ilk adımında İsis tabutu ve şunu keşfeder "*Biz içimizdeki Ben'in tabutuyuz*", ölümsüz

Ben'i kurtarmaya vakti olmaz, düşmanlar tabuta yaklaşır, Osiris'i parçalara ayırır ve Nil Nehri'ne atarlar.

Bizler önemli bir profesyonel aktivite veya derin bir üzüntü içinde değilsek, içimizde bulunan daha iyi bir insanın özlemini hissetmeye başlar ve yer yüzünde mevcut olan tüm sefaletleri aşan bir sevgiye doğru koşarız. Tanrıça İsis olayı görmüştür, onu çağıran sevgiye cevap vermek için bütün dünyayı dolaşır, umudunu yitirmez ve kocasının parçalarını bulur; lâkin bulduklarının içinde erkeklik uzvu yoktur. Spiritüel olan varlık cinsiyetsizdir, onun üremeye ihtiyacı yoktur. Fiziki ölümü müteakip Osiris'in parçaları birleştirildikten sonra o artık sonsuz bir varlıktır.

Sevgi birinden bir diğerine gider, fakat gerçek sevgi, aşkın özelliklerini taşıdığından iç varlığımıza gider. Hatta bu sevgi iç varlığın da ötesine giderek yaratıcının kutsal eserine varır. Uzuvsuz fakat saf spiritüaliteyi temsil eden Osiris, madde halinde olan ve kutsal sevgiyi temsil eden İsis ile birleşerek, yeryüzünde ve öteki dünyada krallığını sürdürecektir ve her iki dünyayı sevgi ile bağlayacak olan Horus doğar. Bizler de iyilik ve kötülük ile uğraşırken, ölüm anında kuvvetli olalım derken ve de diğer dünyada yaşantımızı sürdürebilmek için

sevgi ile yaklaşırken içimizdeki Osiris'in uyanmasını bekleriz. Mısırlılar için ölümden kurtulmanın yegâne yolu insanın bilincini sürgüne göndermesi ile mümkündür. Sürgünde yaşamını sürdüren iç varlık kadavrasının ötesinde, zaman ve mekânın dışında, farkındalığına erişirdi. Aynı olayı Mason adayı yeniden doğuş ile tekrarlamıyor mu? Ritüel esnasında verilen Nur içimizdeki ilâhî Ben'e bir darbe vurup bilincimizin açılmasını ve O'nu fark etmemizi sağlamıyor mu?

Şimdi de Atina'ya birkaç kilometre uzakta olan Antik Yunanistan'ın inisiyasyon merkezi Eleusis kentine doğru gidelim. Bu merkezin öğretisine göre, insan hayatta eziyet çekiyorsa doğasına saygı duymadığındandır. Her şey kısa sürede değişmektedir. Hiçbir şey yerinde durmamaktadır, sürekli olarak bir döngü vardır. İnsan kendisini dünyada bir yerde hissedebilmesi için döngüsel hareketler olan gece ve gündüzü, sıcak ve soğuğu, mutluluğu ve mutsuzluğu, doğuşu ve ölümü, ölümü ve yeniden doğuşu yaşaması gerekir, durağanlık yoktur, herhangi bir durumu aklî olarak muhafaza etmek doğaya, hakikate karşı gelmektir. Eleusis'in inisiyatik sırrı, düalite gibi algılanan bir fenomenin, zıt iki parçacığın tüme varması, yani bilimsel terimi ile zıt partikülle-

rin füzyonu idi. İşte Mabedimizdeki siyah ve beyaz taşların anlamı... Üçgenin üst köşesine çıkabilmiş Mason, çalışmak için yaşamalı prensibini uygularken üçgenin polarize olmuş diğer iki köşesi ile uyum içerisinde çalışır.

Buğday başağı gibi sarışın olan Tanrıça Demeter'in ilkbahar kadar güzel Persefon adında bir kızı vardı. Bir gün görevini ve var olmanın anlamını unutup, görüntülerin onu esir almasına müsaade ederek bahçede nergis çiçeği toplamak isterken, cehennemın Tanrısı Hades, toprağın derinliklerinden çıkarak kızı yakalar ve kendi dünyasına götürür. Her zaman uyanık olmalıyız, zira, güzelliğimizin zevkine varmak için kendimize baktıysak, kötülüğün kuvvetleri bizi kontrol altına alır.

Demeter, kızı Persefon'un üzgün sesini duyar ve onu aramaya çıkar. Biz de içimizdeki Ben'in seslenişini duyar, inisiye olmuş biri olarak onu bulmak üzere yola çıkarız. Demeter denizleri, dağları her tarafı dolaşır, fakat kimse ona hakikati getiremez. Hakikati anlamak ve işitmek hiç de kolay değildir, umutsuz bir şekilde kızını arayan bir anne gibi biz de saklı olan hakikati aynı umutsuzlukla aramalıyız. Demeter dokuz gün dolaştıktan sonra, güneş Tanrısı ona ışığı verir ve gelişen olayları şöyle anlatır: "*kızın Persefon maddenin esiri olup ye-*

raltında sürgündedir". Aynı benzerliği Osiris'in sütun içinde hapsolması ve bizim de Mabet'e girmeden önce yaşadığımız hücrede görmüyor muyuz? Çok üzgün olan Demeter toprağın bereketini inkar eder, içimizdeki hayat yok ise yeryüzü hayatı neye yarar; hiçbir tohum büyümez, çiçek meyveye dönüşmez, insan ırkı yok olmaya yüz tutar. Tanrıların tanrısı Zeus meseleye el koyma zamanının geldiğini anlar. Eğer insan bilinçli bir şekilde karar veremezse vahim olan olayların yön değiştirmesi mümkün müdür? Fakat müdahale edebilmek, bireyi korumak ve evrensel düzeni oturtmak için Tanrı'nın üstün bilgeliğine ihtiyaç vardır. Zeus, yeraltı krallığına ulaşabilmek için Demeter'den Eleusis'te bir mabet inşa etmesini ister. Maddenin merkezinde hayat vardır; oraya varmak, bilinci açmak için bir yol bulmak gerekmez mi? Zeus yer altına indikten sonra, Demeter'in kızı Persefon'u bırakıp aydınlığa çıkmasını sağlaması için Hades'e yalvarır. Aydınlığa kavuşmak için yapılan inisiyasyon bir şiddet olayı değil, karanlıkların hâkimi olan Tanrı'nın terk edilmesidir.

Hades itaat etmesi gerektiğini anlar ve Persefon'un ancak bir nar çekirdeğinin tadına baktıktan sonra yeryüzüne çıkmasına müsaade eder. Nar meyvesinin çekirdeği bizi maddeye bağla-

yan, kandırarak zayıflatan zevklerin sembolüdür. Tarafsız olarak olaya baktığımızda menfaatimiz primordial, yani ilksel bilgiye, spiritüaliteye veya yüce sevgiye yönelmiş değildir. Bizler zevke, paraya, güvenliğimize, sosyal durumumuza, görüntümüze bağımlıyız; başka bir hayatı istiyoruz fakat bu hayatı da terk etmek istemiyoruz.

Persefon bir nar tanesi yediği için, yılın belli bir zamanı için yerin altındaki o soğuk karanlığa geri dönmesi gerekirdi. Bu, onun için bir yasa idi, yaşantısı bir döngü idi, hem aydınlıkta, hem karanlıkta yaşamalıydı. Senenin diğer yarısında serbest kalır, aydınlığa kavuştuğunda buğday tanesi başaklanır, yeryüzü çiçeklerle bezenirdi. İçimizdeki en kıymetli duygular olan yaşama sevinci, iyilik ve sevgiyi bazen çok kısa anlarda düşüncelerimiz ve hareketlerimizle biyolojik ve zoolojik kuvvetlerin tesirinde kalarak kaybederiz. Kendimizi suçlamayalım, fakat bu davranışların sonucuna katlanalım. İhtiraslarımızın esiri isek, içimizdeki hayat için her şey ölü ve soğuktur. Bu safhadan kurtulmamız için ne gücümüz, ne de özgürlüğümüz vardır; ancak inisiyatik hayatın labirentini takip edebilirsek bu döngüyü belki kırabiliriz.

Eleusis efsanesine göre insan hayatı, çevresinde döngüler olan

dünyadan farklı olmamalıdır. Buğday ışıdamaya başladığında hayat organize olmaya başlar, insan daha özgür olduğunu hisseder, daha sonra yaşama arzusunun geri çekildiği aydınlığın yok olduğu, yalnızlığın başladığı safha başlar. Sürekli bir mutluluğun arayışı nasıl hayal ise, sürekli eziyet çekmekten şikayet etmek te aynı şeydir.

Demeter miti bize şunu öğretir: Persefon isminde görünmez bir alev, buz gibi olan görüntüsüne rağmen yerin altında, yani içimizde yatmaktadır. Onun iç varlığını kucaklaması için bize düşen görev bu alevi uyandırmak ve korumaktır. Osiris'te olduğu gibi Demeter mitinde de görüntü dünyasında ölüm, sonsuzlukta yeniden doğmak için tek imkân idi, içimizdeki alevin patlaması için bir şeyin ölmesi gerekirdi. Aynı bir altın başağın güneşe doğru yükselebilmesi için toprağın içindeki buğday tanesinin patlaması gibi.

Kökleri tarihin derinliklerinde olan diğer bir inisiyasyon yolu da Mitra miti ile ilgilidir. Hint Pers İmparatorluğu efsanesine göre Mitra, taş ile aynı zamanda doğmuştu. Başlangıcın başı idi, yapısındaki silisten dolayı potansiyel bir ateş, ışık ve ısı idi. Bir şok sonucunda kıvılcım çakar, Öz, bir sürtünme ile tezahür haline geçirdi. Mitra antropomorfik

(insanbiçimsel) olarak genç bir erkeği yani güneşi temsil ederdi, ay ise ona refakat eden genç bir kadındı. Mutlak olanı idrak etmek için, iki adet izafi, geleneğe uygun olarak birleşirdi. Evrimsel gelişme iki kişinin rastlantısal karşılaşması değil, hayat ile ölümün bağlantı noktası mutlağı meydana getirirdi. Bu noktada zıt görüntüler bir anda yok olur, hakikat meydana çıkardı. Efsaneye göre Mitra, mutlağı, izafi hayatın ölümü ile, elde edebilmek için görünen düzeni bozar ve kötülükler ile savaşırdı.

Bir boğa ile yapmış olduğu mücadeleden sonra, tüm karanlık güçleri ve şiddet olaylarını durdurur ve istemeyerek hayvanı kurban eder. Toprağa yayılan kandan güzelliğin çiçekleri ve sevginin doğduğunu görür. Bu yolla inisiyeye olanlar harcadıkları güç ile spiritüel bir hayata ve ölümsüzlüğe kavuşurdu. Mağaralarda kutlanan Mitra gizleri yedi basamaktan oluşurdu. Bir dereceden diğerine geçmek için oruç tutulur, ilâhi suda yıkanılır, kutsal yemekler yenir ve bir boğa kurban edilirdi. Mitraik inisiyasyon ritüeli bugün dahi özelliğini korumaktadır. Günümüz insanının ilâhî bir kavram olan, Tanrı, Mutlak Prensip, metafizik sıfır veya Ulu Mimar ile temasa geçmek için uyguladığı inisiyatik ritüellere baktığımızda gördüğümüz yakınlık bizi şaşırtır. Mabe-

din dışında bir ve Mabel içinde yaptığımız üç yolculuk ile Ben'imizi toprak, hava, su ve ateş ile yıkarız. Masonun kutsal sayısı olan dört ve geometrik şekli olan kare, bu dört elementle yapılan ilâhî temizliği, yani saflaştırmayı temsil eder. Yahudi-Hıristiyan geleneği olan ekmek ve şarap ile yapılan Eucharistic⁽¹⁾ inisiyasyon kutsal yemeğin bir sembolüdür. Hayvan kurban etme, bugün de Yahudilikte ve Müslümanlıkta uygulanmakta olan bir kutsal gelenektir.

Mitraig inisiyasyon **İç Ben'**ini yeni bir hayata yükseltebilsin diye adaya kuvvet, cesaret ve erdem kazandırır. **"Hiçbir şey yok olmaz, fakat değişime uğrar"** nasıl bir doğa yasası ise, inisiye olan da sosyal hayatın ve sitenin yasalarına saygı duyardı. Hayat ve evrensel ışığın arasında **aracı** olan inisiye yeryüzü doğasının refahını sağladı. Mitra efsanesine göre yeryüzünde doğan insan organik yapısından dolayı kötülüğü temsil eden bir hayvandı ve ondan kurtulup gerçek insan olması istenirdi. Mısır, eski İran, Babil ve Asurluların yaşadığı Mezopotamya bölgesi bu efsaneyi sembolize eden yarısı insan, yarısı hayvan arkeolojik eserlerle doludur. Azminden, uyanıklığından ve cesaretinden aldığı kuvvetle inisiye olan, kötü-

lüğün kuvvetlerini, yani boğayı yener ve fiziki ölümle tanışır, artık onun kutsal **İç Ben'**i serbesttir, yoluna devam ederse evrensel ışığa kavuşabilecektir. Bunu yapamayan ruh ağırlığından ötürü maddi dünyadan süptil dünyaya geçemez, tekamülü tamamlayabilmek için reenkarne olmaya mecbur olurdu.

Boğa ile Mitra'nın mücadelesi, Neandertal insanın mağara duvarına çizdiği mızrak üzerine monte edilmiş yaban öküzü ile temsil edilirdi. Buraları sadece günlük hayatın yararına olacak bir gizemi değil, aynı zamanda spiritüel hayat için de birer geleneksel bilgi transmisyon merkezi idiler. Buralara giriş hem zor, hem tehlikeli idi. Tarih öncesi insanının bu karanlık mağaralarda aradığı mutlaka önemli bir şey vardı ve bu şey her ne ise mevcudiyetini 50.000 yıl kadar koruyup bize kadar ulaşmıştır. Duvara çizilen bu resimlerin sessizliğinde, zamanın olmadığı ölümsüzlüğe erişmek için ölmenin gerekliliği anlatılmakta idi.

Yaban öküzünden gelen boğaya çeşitli medeniyetlerde bir tanrı gibi tapılacaktı. Sümerliler için yüce boğa dünyanın yaratıcısı idi; Ur kentinde sakal taşıyan boğa mutluluk veren bir kraliyet sembolü idi; Eski Mısır'da Fıraun, Apis isimli Tanrı-Boğa ile

(1) Eucharistic: Ekmek ve şarap ile yapılan takdis töreni

boy ölçüşürdü, Hititler boğaya tanrı gibi saygı duyarlardı, Asur Kralı Sargon'un bayrağında iki adet boğa şekli vardı. İnisiyatik toplumlarda mitlerin vermiş olduğu mesajlarda daima insanın kendi içinde bulunan hayvansal kuvvetle vermiş olduğu mücadeleden zafer ile çıkması tasvir edilir, hayvan sembolik olarak saflığı temsil eden altın veya gümüş bir bıçak ile öldürüldükten sonra hayat berekete dönüştürdü.

Hayvansal egosundan kurtularak perdeyi kaldıran inisiye, ayağı dünyada iken evrene dahil olur, yukarısı ile aşağısının uyumunu tesis eder, cennetin ve cehennemin ne olduğunu, günahın fizikî orijinli olmayıp spiritüalite noksanlığından kaynaklandığını anlardı. Günlük hayatındaki duygu ve düşünceleri, Kutsal Varlığı, fizikî bedeni aracılığı ile ifade edebiliyorsa inisiye için doğru yaşanan hayat bu idi.

Dünün, bugünün ve yarının insanda oluşturmakta olduğu mutsuzluk, hayvansal beden içerisinde hapsolmuş bulunan kutsal varlığımızın bilinçsizce kaybetmiş olduğu mutluluğunun susuzluğudur. Küçük hazlar hiçbir zaman mutluluğun susuzluğunu gideremeyecektir. Bu yüzden inisiyeler her yerde ve her zaman başka bir realite, insanın derin doğasına uyan başka yaşam tarzı

benimsemişlerdir. Tarih boyunca insanların inisiye olma isteği, evrensel ve gizemli bir kaynağın iç kutsal benimiz ile arasında olan değişmez çekim kuvvetinden kaynaklanmakta olup, medeniyetin tüm çağlarında inisiyasyon, sükunet ve bilgelik ile dolu olan bir yaşam serüveni olmuştur.

İnsanoğlunun neden inisiye olmak istediğini ve ne zamandan beri inisiyasyonu aradığını, insanlık tarihinde yer etmiş önemli mitleri inceledikten sonra kısaca anlatılan masonik inisiyasyonun metodu ve ana hedefi anlatılan geleneksel ritüeller ile bağlantılı olarak özetlendiğinde ortaya şu tablo çıkmaktadır:

Doğmatik bir fikre ve yazılı bir metne bağlı olmadığı için Masonluk bir gizemdir. Açık ve net bir şekilde herhangi bir şeyi öğretmez. Fakat binlerce yıl öncesine dayalı efsanelerin içinde bulunan inisiyatik öğretilerin özünü kendine has iletişim metodu ile inisiyelere vererek, insanı bilgeliliğinin ve mükemmeliyetinin kaynağına bağlar.

Mistik ve dinsel öğretilerin aksine anlatmaya çalıştığımız efsanelerde olduğu gibi inisiyatik bir düzene bağlı olan Masonluğun pratik alan çalışmasında daima bilinç, özgür irade, metod ve sezgi vardır.

Masonik ritüel inisiyasyonun başlangıç yolunu hazırlayarak yapısında bulundurduğu anahar ile adayın yapacağı Visita Interiore (İç Bene Yolculuk; Hakikati Kendi İçinde Aramak anlamında ünlü Rozikrusiyen döviz **VITRIOL**'un ilk ikili kelimesi; ta: namı Visita Interiore Terrae Rectificandoque Occultum 'veya Operare' Lapidem) yolunun kodunu çözer. Tören adayda bir şok yaratarak kaotik günlük dünyevî yaşantısında bir kırılma meydana getirir. Bu şok olmaz ise aday değişime uğramaz. Ritüelin var olma sebebi hoşla gitme değil, bilinç seviyesinde radikal bir değişim yapmasıdır. Ritüel bir rehberdir, sonuca götüreceği olan merdivenlerin basamaklarını aydınlatır, inisiye olana elini uzatır, gerçeği arayan kişinin kapısına vurur, fakat kapıyı açacak olan kişinin kendisidir. Her Ma-

son kendi stiline, bilincine, alçak gönüllülüğüne ve sevgisine göre bu yolu tırmanacaktır.

Masonik inisiyasyon yolu hem aşkın, yani transandan, hem materyalist hem de hümanist taşlar ile örülmüştür. İnisiye olan kişi her ikisi de gerçek olan dünyaları birleştiren çizgiyi iyi kavramaya çalışır. Doğaya ait fenomenleri ve şeylerin tümünü yaşar. En küçük bir çiçekten en büyük yıldız kadar, termodinamikten elektromanyetizmaya, fizikten metafiziğe her şeyi dolu dolu yaşayan inisiye doğaya karşı olmayıp hayatın gerçek anlamını bulmaya çalışır. Biz kimiz sorusuna masonik sembol olan Altı Köşeli Yıldız ne de güzel cevap veriyor.

Mabed'e girdiğimizde ne istemiştik?

- Nur.
- Nur bizleri aydınlatsın.

FAYDALANILAN ESERLER

---

1. *Edouard Schure - Büyük İnisiyeler*
2. *Alain Pozarnik - Les Francs Maçons Architectes de l'avenir*
3. *Oswald Wrieth - Les Mysteres de l'art Royal*
4. *Robert Graves - Les Mites Grecs*
5. *Pascal Boucourt - Mısır Ölüler Kitabı*

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
<u>İSTANBUL</u>			
İDEAL	Bozkurt Güvenç	Akıl ve İman	21.01.2002
	Hamit Sözer	İdeallerin Kudsîyeti	18.02.2002
	Atilla Erdemli	Felsefe Nedir?	01.04.2002
KÜLTÜR	Alaattin Sakınmaz	Olgunlaşmada Dikkatin Rolü	18.01.2002
	Deniz Oksal	Mabed'i Ayakta Tutan Üç Sütun	01.02.2002
	Serdar Öztürel	Analitik Düşünce Yöntemi ve Masonluk	15.02.2002
	Ali Nihat Babaoğlu	Ortadoğu İnançları ve Ezoterizm	01.03.2002
ÜLKÜ	Cevat Gökşin	Hiçbirşey Ölmez, Herşey Yaşar	31.01.2002
	Zeki Alasya	Filozof Rıza Tevfik	14.02.2002
	Koray Darga	Beethoven	28.02.2002
	Doğan Güvenç	Harici Seçimi ve Mülakat	28.03.2002
KARDEŞLİK	Erşan Tınay, Murat Bilgili, Nişan Sönmez, Remzi Sanver, Semih Yanar, A. Abbas Şahin	Kırık Aynanın Sırrı	13.03.2002
HÜRRİYET	Remzi Çetindağ	Wagner'in Yorumu ile Beethoven	22.01.2002
	Bensiyon Pinto	700 Yıldır Bu Topraklarda	05.02.2002
	Remzi Çetindağ Behçet Kurtoğlu	Wagner'in Yorumu ile Beethoven 2000 Yılı Öncesinden Bugüne-Ölü Deniz Yazmaları	19.02.2002 05.03.2002
SEVGİ	Naif Timur	İnsan Hakları ve Bu Hakların Gelişmesinde Masonların Rolü	25.03.2002
ATLAS	Mehmet Akif Akev	Budizm	23.01.2002
	Victor Sidi	Bilgelik Toplumu ve Masonluk	20.02.2002
	Ahmet Girgin	Tekrisin Üç Ögesi: Ateş, Su ve Toprak	06.03.2002
	Davit Kohen	2000 Yıllık Fanatizm (Antik Roma'dan Talibanlara)	20.03.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	03.04.2002
MÜSAVAT	Moiz Varon	Mason Kimliği	22.03.2002
LIBERTAS	Nüvit Arıcan	Mevlevilik ve Bektaşilik Üzerine	16.01.2002
	Süleyman Kasırga	Almanya'da Masonluk	13.03.2002
AHENK	Remzi Sanver	İnisiyasyon	16.01.2002
	Nüvit Arıcan	Mevlana ve Bektaşilik Üzerine	30.01.2002
	Koray Darga	Eğitimci M. K.'lerimizden Mustafa Necati K.	13.02.2002
	Faruk Erengül	İnanmak ve Bilmek	27.02.2002
	Kaya Kerim Ekinci	Ömer Hayyam İnisiye midir?	13.03.2002
FAZİLET	Kaya Paşakay	Kudüsten Esintiler	29.01.2002
	Oğuz Süleymanlıgil	Devam ve Mazeret	26.02.2002
	Reşit Ata	Mason ve Nitelikleri	26.03.2002
ERENLER	Tahsin Batman	Masonluk ve Kadınlar	08.03.2002
	Kemal Çorapçioğlu	Yaşamda Süreklilik ve Masonluk	22.03.2002
DELTA	Ayhan Uçkun	Ölümlünün Ölümsüzlüğü-DNA	11.02.2002
	Erşan Tınay, Abbas Şahin, Nişan Sönmez, Semih Yanar	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	11.03.2002
SADIK DOSTLAR	Tümer Argın	Cumhuriyet Döneminde Masonluğumuz	07.02.2002
	Tunçel Gülsoy	Jazz ve Hür Masonluk	21.03.2002
ÜLKE	Kaya Paşakay	Kıta Avrupası ve Fransız Masonluğu	22.01.2002
	Tamer Ayan K. Vekaleten İsmail Demirci	Akasya Sembolizması	05.02.2002
	Atilla Dicle	Amerikan Masonluğu	19.02.2002
	Tamer Ayan K. Vekaleten Tuncay Gürtuna	Masonik Yan Kuruluşlar ve Shrine (Ancient Arabic Order Nobles of The Mystic Shrine)	05.03.2002
	Celil Layiktez	Türkiye'de Masonluk Tarihinin Ana Hatları	19.03.2002
	Tamer Ayan K. Vekaleten Ahmet Madenci	Obediyans, Rit, Order, Jüripurudans	02.04.2002
	Okan Işın	Masonik Etiket	16.04.2002
ŞEFKAT	Mazhar Çelikoyar	Gen Mühendisliği ve Bağlı Konulardaki Gelişmelerin Masonluğa Etkileri	04.02.2002
	Akman Gökçakan	Masonlukta Düşünce ve Metod	04.05.2002
	Erhan Çulha	İçimizdeki Bilgelik	18.03.2002
	Semih Tazcan	Dünyadaki Masonik Matrikül Hareketleri	01.04.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
HÜMANİTAS	Mehmet Fuat Akev	Bilgi: Daha Hür Olmaya Giden Yol mudur?	15.01.2002
	Enrico Gross	Sulh ve Savaş Üzerine Düşünceler	26.02.2002
	Selçuk Alper	Özgürlüğün İcadı	12.03.2002
	Moris Alfandari	Masonluğun Yeni Bin Yılda Varolma Sebebi Geçerli midir?	26.03.2002
HULÛS	Lefter Karakaş	Yeni Yıla Başlarken	23.01.2002
	Mina Papayorgioğlu	Anderson Anayasası	06.02.2002
	Lefter Karakaş	Senelik Kelime	20.02.2002
	Viktor Zakos	Hayat ve Ölüm	06.03.2002
	Lefter Karakaş	Ebediyete İntikal Eden K. Anma	06.03.2002
	Lefter Karakaş	Masonlukta Renkler	20.03.2002
FREEDOM	Dave Harbath	Logistik ve Masonluk	31.01.2002
	Emre Yavuz	Mimar Hiramdan Günümüze Kadar Mimarlık	14.02.2002
	Ferit Ojalvo	Mesmer, Freud, Jung ve Masonluk	14.03.2002
	Amil Kunt	Belirsiz Bir Dünya İçin Yeni Bir Harita	28.03.2002
DEVİRİM	Ali Nezih Bilge	Yolsuz Yolculuk	09.01.2002
	Demir Tiryaki	Genetik Bilginin Serüveni	20.03.2002
PINAR	Remzi Sanver	İnisiyasyon	19.02.2002
	Fırat Erdem	Obediyans-Jürüdüksiyon	05.03.2002
	Erşan Tınay, Murat Bilgili, Nişan Sönmez, Remzi Sanver, Semih Yanar, A. Abbas Şahin	Kırık Aynanın Sırrı	19.03.2002
SEVENLER	Ali Öziç	Anahtar	18.01.2002
	Tanju Koray	Sofra Locası	15.02.2002
	Zeki Alasya	Rıza Tefvik	15.03.2002
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	29.03.2002
HİSAR	Zübeyir Han	Avrupa Birliğı ve Kopenhag Kriteri	15.01.2002
	Ahmet Han	Yeni Kavramlarla Küreselleşme	26.02.2002
ÜÇGEN	Kerem Alkin	Türkiye'nin Ekonomik ve Siyasetteki Değışimi ve Stand-by Antlaşması	11.01.2002
	Tuncel Gülsoy	Caz ve Masonluk	08.02.2002
	Tanju Koray	Sofra Locası	08.03.2002
	Viktor Sidi	Liderlik ve Masonluk	22.03.2002
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	05.04.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
ÜÇİŐİK	Erşan Tınay,	Masonluğun Yazılı Olan ve	14.01.2002
	Abbas Şahin, Nişan Sönmez, Semih Yanar Sedat Konurca	Olmayan Kuralları Hakikatin Nuru ÇalıŐmalarımızı Aydınlatıyor	11.03.2002
GÜN	Haluk Sanver	İntizam ve Tanınma Üzerine Söyleşi	17.01.2002
	Tanju Koray	Ezoterizm	14.03.2002
	Abdurrahman Erginsoy	Bugünün Türkiyesi ve Biz Masonlar	28.03.2002
ÖZLEM	Mesut İlgim,	Nazar Boncuğu ve	04.03.2002
	İzzet GÜNdağ Kayaoğlu Kaya Paşakay	Anadolu'da Nazar İnancı Kıta Avrupası ve Fransa Masonluğu	18.03.2002
	Oktay Belli	Anadolu'da Unutulan Bir Uygarlık	01.04.2002
BAŐAK	Yılmaz Altuğ	Ünlü Masonlar	31.01.2002
	Turgay Berksoy	Türkiye Ekonomisinde Son Gelişmeler	14.03.2002
İREM	Tanju Koray	Sofra Locası	01.02.2002
	Koray Darga	EĞitimci Mason KardeŐlerimizden Mustafa Necati Kardeş	01.03.2002
EVREN	Seyhan Çelikkol	Dış Aleme Yönelme	07.03.2002
	Somer ÖneŐ	2. Derecenin Sembolleri	21.03.2002
PİRAMİT	C. Asım Kutlu	En Velasquez Tablosu Üzerine ÇeŐitlemeler	01.02.2002
	Feridun Buyurman	Harf Devrimi	15.02.2002
	Onur Uysal	25. Yıl Nedeniyle Ufak Bir Tebessüm	01.03.2002
	Önder Bilgi	Uygarlık Tarihinde Anadolu'nun Rolü ve Yeri	12.04.2002
NİLÜFER	Mehmet Özerk	Hakikate Giden Yolda, Kendini Bilmek ve Sokrates	08.01.2002
	Halit Kakińç	Aydınlanmacı Masonluk	22.01.2002
	Sezgin Köksal	Masonluk Ne Değildir?	12.02.2002
BURÇ	Ersan Sarıdal	M.'luk - Felsefe İlişkileri	14.01.2002
	İlhan Özdem	M.'lukta E. K. S. R.'nin Önemi ve Mümtaz Yeri	28.01.2002
	Kaya Paşakay	Kıta Avrupası ve Fransada Masonluk	11.03.2002
	Nişan Sönmez	Malzememiz İnsan	25.03.2002
SEMBOL	Zeki Alasya	Filozof Doktor Rıza Tevlik	07.01.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Kürőat Alnıaçık	Sen Doğmadan Önce Yüzün Nasıldı?	21.01.2002
	Ertan Sunay	Sorular ve Alternatif Yanıtlar	04.02.2002
	Mehmet Ali Tanaydı	Bir Masonun Sorumlulukları	18.02.2002
	Fevzi Zambaklar	Yeni Medeni Kanun Hakkında	18.03.2002
	Çetin Us	Sevgi Üzerine Düşünceler	01.04.2002
GÜVEN	Hilmi Or	İnsanın Doğa ile Uyumu: Kuzey Tayland	17.01.2002
	Hüsnu Özer	Ahilik	28.02.2002
	Erşan Tınay, Nişan Sönmez, Semih Yanar, Orhan Okay, Ali Abbas şahin	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	28.03.2002
MEŐALE	Haluk Sanver	Masonluk ve İntizam Üzerine Söyleşi	13.03.2002
ANADOLU	Raőit Temel	İnsan Ruhunun Özellikleri	08.01.2002
	Aktan Okan	Masonluk ve Kültür	05.02.2002
SEZĞİ	Rıfık Kahramaner	Masonluğun Aydınliğında K.'ler	26.03.2002
	Mahmut Gürtuna	Loca-Mabet ve Müzik	09.04.2002
BOĞAZIÇI	Cahit őaher	Masonik Müzik	23.01.2002
	Ümit Işığöllü	Adalet Kavramı	20.02.2002
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	06.03.2002
	Serdar Sağkan	Kutsal Kitaplarda Hz. Süleyman	20.03.2002
YEDİTEPE	Bingür SÖNMEZ	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	28.03.2002
	Rafet Faralyalı	őarab'ın Tarihi Teknolojisi	11.04.2002
GÖNYE	Fatih Eker,	Düşünce ve Dinlerin Tarihsel	
	Ali Aydın Aydemir	Gelişiminde Ekonominin Rolü	14.01.2002
	Nesim Zalma, Yekta Nizamooğlu	Yaratıcı Düşünce	28.01.2002
	Ali Dinçol	Kil'den Tabletler	11.02.2002
	Rasih Üçğüler	Tanrı İnsanlara Düşman mı?	11.03.2002
	Samuel Kohen, Mehmet Rodop	İnsan Olmak	25.03.2002
GÜZEL	Kamuran Atılgan	Vefa ve Sadakat	11.01.2002
İSTANBUL	Can Kapyalı	Mevsimler	25.01.2002
	Turgut Derinkök	Masonlukta Felsefi Boyut	15.02.2002
	Ali Oktay Cever	Ölüm Anını Düşününüz	01.03.2002
	Özata Ayan	Gönül Diliyle M.'luk	08.03.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
GÜNIŐİĐİ	İsmail Evren IŞık Dikmen	Ezoterizm	07.01.2002
		Locada KonuŐma Üslubu	18.02.2002
TANYERİ	Ömer Faruk AĞıl	Masonlukta Görev ve Ödevler	15.03.2002
SADAKAT	Gürkan Aktoluğ UĞur Kayın	Niçin Buradayız?	22.01.2002
		Harici Teklif Etmenin Sorumlulukları	19.02.2002
SABAH GÜNEŞİ	Ahmet Aktoluğ Lami Tümay Aslan Aydın Sürel Solakozlu Erhan BaŐoĐlu	Ayna	05.03.2002
		M.'ik Kültür	28.01.2002
		Genel Felsefe	11.02.2002
		M.'ik Felsefe	11.02.2002
DOSTLUK	Behzat Rızvani Ahmet Örs	Reşat Nuri'nin Eserlerinde M.'ik Hayat	25.03.2002
		Semboller ve Hikayeler	14.01.2002
GELİŞİM	Mehmet Fahri TavŐanlı Rıfat Doğan Erşan Tınay, Nişan Sönmez, Semih Yanar, A. Abbas Şahin	Masonluk İnsanları Nasıl Mutlu Eder?	28.01.2002
		Anadolu Misterleri	15.01.2002
		Stress	12.02.2002
ONUR	NeŐet Akdağ Affan KeleŐ Gündüz Can Dursun Buğra	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	26.02.2002
		3 Basamak	15.01.2002
		Yılların İçinden	12.02.2002
		Birkaç Temel Bilgi	26.02.2002
UMUT	Naif Timur Erdal Özdede Sevil Çalışkan Hakan Veral	EĞitimci Üstatlarımız II- Hasan Âli Yücel	26.03.2002
		3. Bin Yılda Teknoloji, Terör ve Masonluk	07.01.2002
		Hür Masonluğun Kökeni	21.01.2002
		Evrenin Matematik Dili	04.02.2002
YAKACIK	İsmail Hakkı Demirci Mutlu Yüksel Ahmet Örs	Ahilik	18.02.2002
		Hiram Öğretisi ve Kuvvetten Kudrete Yükseliş	04.03.2002
		Kalfalığın 5 Erdemi	18.03.2002
KADIKÖY	Yavuz Gezicioğlu Naif Timur Üner Birkan	Loca	01.04.2002
		Vitriolden Om Mani Padme Huma	21.01.2002
		İnsan Hakları ve Bu Hakların Gelişmesinde Masonların Rolü	04.02.2002
		Atatürk'ün Üniversite Reformu ve 2. Dünya Savaşı Öncesinde Türkiye'ye Sığınan Yabancı Bilim ve Sanat Adamları	04.03.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Kâmil Aksoy	Aydınlanma ve Hür Masonluk Yolunda Ketûmiyet, İtaat ve Sadakat	18.03.2002
GEOMETRİ	Aktan Okan	Masonluk ve Kùltür	23.01.2002
	Sinan Dallı	Sihirli Flût	06.02.2002
	Murat Bilgili	Tarihsel Diyalektikte Kùltür Kardeřliđi	20.02.2002
	Tanju Koray	Rit Nedir?	06.03.2002
	Ahmet Kalın	Ritüellerin Karşılaştırılması	06.03.2002
	Uğur Tuzlacı	Sembolizma	20.03.2002
DOĞU	Zeki Alasya	Filozof Doktor Rıza Tefvik	22.01.2002
	Erdoğan Ersever	Bu Dilin Ustaları	19.02.2002
ÜLKÜM	Naif Timur	3. Binyılda Teknoloji, Terör ve Masonluk	05.02.2002
	Gürmen Türkan	Türk Musikisinde Üs. Mesut Cemil K.	19.02.2002
	Kaya Paşakay	Mozart K. ve Masonik Hayatı	05.03.2002
	Mithat Melen	11 Eylül Sonrası Dünya ve Türkiye	19.03.2002
UFUK	Ergün Ayar	Niçin Buradayız?	10.01.2002
	Levent Dirlik	Küreselleşme ve Masonluk	07.02.2002
DORUK	Celal Fuat Uralman	Masonlukta Grafik Sanatı Açısından "Allegori ve Sembolizma"	15.01.2002
	Turgay Tonguç	Masonik Felsefe ve Felsefi Dereceler	29.01.2002
	Nadir Sarışeker	Eski Yükmümlüklere Genel Bir Bakış	26.02.2002
	Ömer Hùlagü	Görev ve Görevliler	12.03.2002
ÖRS	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojileri	10.01.2002
	Erşan Tınay, A. Abbas şahin, Nişan Sönmez, Semih Yanar	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	04.04.2002
TESVİYE	Oktay Atak	Bir M. Neden Mutlu İnsandır?	10.01.2002
	Koray Darga	Eğitimci M. K.'lerimizden Mustafa NECATİ K.	04.04.2002
	Ahmet Örs	Fanatizm Karşısında Masonluk	18.04.2002
SABAH YILDIZI	Zeki Alasya	Filozof Dr. Rıza Tefvik	08.04.2002
GÜNEY	Erhan Altınay	Ezoterizm	17.01.2002
	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	14.02.2002
	Aziz Azmet	33 Gün M.'ik Magazin	28.02.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Halit Erol	Kudüsün Kutsallığı	14.03.2002
ATAYOLU	Şadan Ersoy	Masonlar Karşısında Atatürk'ün Bir Tavrı	07.01.2002
	Ergun Zoga	Masonluk ve Toplum	04.02.2002
	Suha Aksoy	Türkiye Büyük Locasının Bağımsızlığını Kazanması	01.04.2002
ALTAR	Dursun Buğra	Eğitimci Üstatlarımız-II: Hasan Ali YÜCEL K.	18.02.2002
	Koray Darga	Giacomo Puccini	05.03.2002
	Umur Aysal, Ali Çakır, A. Kazanç, Murat Mert	Masonik Ezoterik Düşünce Tarihi-V: Orta Asya ile Anadoludaki Ezoterik Akımlar	19.03.2002
	Harun Kuzgun	Eğitimci Üstatlarımız-III: Salim Rıza KIRKPINAR	02.04.2002
NAR	Mükerrem Hiç	Dünyada ve Türkiye'de Piyasa Ekonomisi	14.01.2002
	Burhanettin Seri	Çağımızda Deniz Korsanları	11.02.2002
	Kaan Baturay	Spekülatif Masonluğa Geçiş	11.03.2002
YÜCEL	Erhan Altınay	Ezoterizm	31.01.2002
	Fikret Nemli	Beethoven 9. Senfoni	14.02.2002
	Ahmet S. Kalın	Masonik Kurallara Bakış	28.02.2002
	Yılmaz Suner	Masonik Ana Kurallar, Disiplin ve Düşündükleri	28.03.2002
GÜZELLİK	Bülent Mesci	Gönül Güzü ile Doğudaki Semboller	05.02.2002
	T. Tüfenk	Loca Bijusunun Sembolik Anlatımı	19.02.2002
	Kaya Kerim Ekinci	Masonik Düzen ve Etiket	05.03.2002
	Sami Maçoro	İnsanın Güvendiği Dostlarının Yardımına Her Zaman Muhtaç Olduğu Düşüncesi	19.03.2002
KÜRE	Sonad Pelit	Dinler Tarihi V-Çin Dinleri	21.01.2002
	İsmail Kuran	Dinler Tarihi VI-İran Dinleri	04.03.2002
	Koray Tulgar	Dinler Tarihi VII-Batı Asya Dinleri	01.04.2002
ÇEKİÇ	Cihangir Gener	Bafni Bir Ekol "İsmaililik"	15.01.2002
	Ömür Altınçizme	Beyniniz Kutsal Sarayınızdır	12.02.2002
	Muharrem Kutlualp	Ezoterik Öğretilerde İnisiasyon	26.02.2002
	Koray Darga	Puccini	12.03.2002
TAŞOCAĞI	Ali Öneli	Anahtar	09.01.2002
	Erol Değerli	Olumlu Düşüncenin Zaferi	23.01.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ahmet Kurtaran	Evrimden Evrenselliğe Masonik Sembolizma	20.02.2002
	Cihangir Gener Nezih Öрге	Ahilik Türk Masonluğunda Önemli Olaylar Dizisi - 3: "Havuz - Yavuz Davası"	06.03.2002 20.03.2002
MİMAR HİRAM	Yusuf Bahar Yetvart Kovan Kemal Görkey	Çırak Tablosu Çırak Avadanlıkları Aydın'ın Hamtaş Serüveni	13.02.2002 27.02.2002 27.03.2002
ANIT	Fadıl Güvenç	Hakikatın Aynasında Şamanizmden Bektaşiliğe Tanrı Sevgisi	11.02.2002
KÖRFEZ	Bingür Sönmez Yılmaz Bahadır Kaya Paşakay Murat Bilgili	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi 3 Sosyal Olgu: Felsefe, Bilim, İnanç Fransada Masonluk Tarihsel Dialektikte Kültür Kardeşliği	17.01.2002 31.01.2002 14.02.2002 14.03.2002
ZEYTİNDALI	Ahmet Turat Ahmet Madenci Bülent Arman	Kardeşlerim Beni Böyle Tanırlar Türk Dili ve Masonik Terminoloji Masonluğun İnsan Sağlığındaki Yeri	08.03.2002 22.03.2002 05.04.2002
IRMAK	Haşim Büyükbacı Samim Ergeneli Tarhan Özgökmen İsmet Vildan Alptekin Asil Gönemli Tufan Türeñç	Özgürlük Felsefesi Osmanlı Türk Anayasalarında Özgürlük Kavramının İncelenmesi Özgür M. ve Özgürlük Doğa ve Özgürlük Yasalar ve Özgürlük Basın ve Özgürlük	29.01.2002 12.02.2002 26.02.2002 12.03.2002 26.03.2002 09.04.2002
SEBAT	İlhan Ersen, L. Üçüncü, Faruk Ayabakan Oktay Sargın, Ergün Özgüç, Peyami Çukurova, İlhami Akkum Özalp Birol, Sertaç Fidan, Bülent Satır, Aytekin Şahin Kutlu Eryar, Okan Onaran, Y. Cem Ünlügerçi, Erhan Çağlı	Mason ve İnanç Mason ve Harici Alemdeki Davranış Mason ve Tolerans Mason ve Disiplin	22.01.2002 05.02.2002 19.02.2002 02.04.2002
SEVGİ YOLU	Ahmet Ruta Ahmet Madenci Levent Aksüt	Sevgi M. Terminolojisi Mimarlık ve İnsan	07.01.2002 21.01.2002 04.02.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Reşit Ata	Kalfalık Nedir, Ne Değildir?	18.02.2002
	Naif Timur	Adalet ve İnsan Hakları	01.04.2002
	Ahmet Ruta	Sevgi	15.04.2002
RÖNESANS	Osman elik Uluöz	Masonlukta Toleransın Neresindeyiz?	19.02.2002
	Oktay Gök	Hermetik Tekris	19.03.2002
VEFA	Remzi Sanver	Bilgiye Giden Yol	18.01.2002
	Koray Darga	Eğitimci Üs.'larımızdan Mustafa Necati K.	25.01.2002
	Kerem Doksat	Bilginin Kaynağına Yolculuk	01.02.2002
SUR	Mehmet Beyazyürek	Zaman Tünelinde Mısır Piramitleri	03.01.2002
	Cüneyt Korhan Oral	Ham Taş	31.01.2002
	Kaya Paşakay	Fransada Masonluk	14.03.2002
AYDINLANMA	Koray Darga	Eğitimci Mason Kardeşlerimizden Mustafa Necati K.	06.02.2002
	Halit Kakin	Küresel Eşitsizlik ve Masonluğun Anahtar Rolü	20.02.2002
	Ahmet Han	Yarım Kalmış Bir Devrim - Türk Aydınlanması	06.03.2002
	Haluk Sanver	Masonluğumuzun Yarını Nasıl Olmalı?	03.04.2002
AKASYA	Emin Ersen	Siyah Beyaz Kareler	07.02.2002
	Necdet Üskent	Tıpta Etik	07.03.2002
ATAİZİ	Ahmet Erdem	Yardım Kesesi	07.02.2002
	Mithat Melen	11 Eylül Sonrası Dünya ve Türkiye	07.03.2002
	Tayfun İlıca	Uygurlık Tarihi	21.03.2002
	Unvan İnci	Dünyadaki Mason İmajının Oluşmasında Masonların Etkisi	04.04.2002
SÖZ	Hayati Mitrani	"Ben", "Benlik" Üzerine Masonik Konuşma	12.02.2002
AKEV	Erol Dolunay	Tolerans Üzerine Notlar	24.01.2002
	Rüştü Bozkuş	Mabed	07.02.2002
	Koray Darga	Bir Yaşam Öyküsü-Giacomo PUCCİNI	05.03.2002
	Murat Bilgen	Güneş ve Ay Sembolizması	21.03.2002
	Alpay Sarıoğlu	Duygusal Zekâ ve Masonluk	04.04.2002
CUMHURİYET YILDIZI	Kaya Paşakay	Mozart Kardeş ve Masonik Hayatı	23.01.2002
	Ahmet Kurtaran	Evrimden Evrenselliğe Masonik Sembolizma	06.02.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ahmet Erman	İtalya'da Masonluk	20.02.2002
	Erdoğan Ersever	Nazım Hikmet'i Anma Töreni	06.03.2002
İSTANBUL	Gülcemal Dingçkan	İl. D . Sembolizması	15.02.2002
	Kâzım Sarı	Duygu Seli	01.03.2002
	Naif Timur	3. Bin Yılda Terör, Teknoloji ve Masonluk	15.03.2002
	Kerem Doksat	Bilgi Kaynağına Giden Yollar	29.03.2002
PETEK	Engin Eker	Günümüzün Yalnız İnsanı ve Masonluk	21.03.2002
	Baki Selçuk Dikmen	Üç Pencere	04.04.2002
ZAFER	Mehmet Hacıhanefioğlu	Nuh Tufanı	31.01.2002
	Haluk Sanver	İntizam ve Tanınma Üzerine Bir Söyleşi	14.02.2002
	Behzat Rızvani	Semboller ve Hikâyeler	14.03.2002
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	28.03.2002
	Erşan Tınay, Murat Bilgili, Semih Yanar, Orhan Okay, A. Abbas Şahin	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan kuralları	11.04.2002

ANKARA

UYANIŐ	Suat Ungan	Masonik Eğitim, Gelenek ve Göreneklerimiz	04.01.2002
	Seyhan Çenetoğlu	Hiram Efsanesi	18.01.2002
	Avarkan Atasoy	Arşivimden Seçtiklerim	01.02.2002
	İlhan Erkan	İl. D.'ye bir Yorum	15.03.2002
DOğUŞ	Hakkı Ayhan	Davranışlarımızın Biçimlenmesi	08.01.2002
	Yalçın Aral	Sütunlardan Yorumlar	22.02.2002
YÜKSELİŞ	Ragıp Buluç	Masonluk ve Estetik	31.01.2002
	İsmail Hakkı Ayhan	Davranışlarımızın Biçimlenmesi	07.02.2002
İNANIŐ	Bozkurt Güvenç	Osmanlıdan Günümüze Türk Kültürü Üzerine Etkileşimleri	18.02.2002
	Okan Işın	Kin, Nefret, Düşmanlık ve Terörizm Karşısında Hür Masonluğun Tutumu	11.03.2002
BİLGİ	Can Arpaç	Çekicimin 3. Vuruşunda	16.01.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Yaşar Aysev	3. Milenyumda Görevimiz Nedir?	06.02.2002
	Atilla Çezik	XII. Yüzyıl Rönesansı	20.02.2002
	Birkan İzgın	Estetik Bilimi	20.03.2002
	Murat Kayı	Güzel Nedir?	17.04.2002
BARIŞ	Cihangir Gener	İsmaililik	07.01.2002
DİK MEN	Cevad Gürer	Ve Bunların En Büyüğü Hasenattır	17.01.2002
	Osman Ened	Yabancı Sermayenin Türkiye'ye Bakışı	07.02.2002
	Cahit Geveci	Masonluğun Dünü, Bugünü ve Yarını	21.03.2002
YILDIZ	Necmi Söker	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	10.01.2002
	Atilla Çelik	İnsan ve Masonluk	24.01.2002
	Zeki Özdilekcan	Landmarklar	28.02.2002
	İsmail Atak	Toplum ve Masonluk	14.03.2002
ÇANKAYA	Türev Berki, Tevfik Orbey	Mozart K. İle Yedi Yıl (1784 - 1791)	08.03.2002
	Asım Akin	(Ezoterik İnisiasyon) Tekris	22.03.2002
ARAYIŞ	Nihat Al	Nazım Hikmet ve Őiirleri	15.01.2002
ÜÇGÜL	Aktan Okan	Masonik Eğitim Nedir? Ne Değildir?	09.01.2002
	Orhan Gemicioğlu	Masonik Disiplin Hukuku	30.01.2002
	Osman Omay, Metin Feyzioğlu, Süleyman Baőterzi	Sosyal ve Ekonomik Yönden İnsan Hakları	27.03.2002
AHİLER	Atilla Ersin	Yazılı Olmayan Kurallar	10.01.2002
	Abdülmuttalip Ünal, Asım Ak'ın, Metin Ercan Metin Aytaç, Güngör Öcal, İsmail Bayer	Hakikatı Aramak	24.01.2002
	Musa Yolak	K.'lik Sevgisi	14.02.2002
	Ergin Özsinmaz	K.'lerim Beni Öyle Tanırlar	28.02.2002
	Hakan Çınar	Üç Nokta	25.04.2002
	Bozkurt Güvenç	Temiz Toplum Arayışı	14.03.2002
	Ahmet İsfendiyaroğlu	Yemin	11.04.2002
ÇAĞ	Atilla Akkaő	Can	18.02.2002
GÖNÜL	Őemsettin Bilgütay	Empati	15.01.2002
MİMARLARI	Hamdi Kozacı	Landmarklar	05.02.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Hüseyin Yavuz Güven	Ahilik	19.02.2002
	Öcal Özfıdan	Globalleşme	05.03.2002
	Faik Belkayalı	M.'luğun Dört Temel İlkesi: Akıl, Adalet, İtidal, Tolerans	02.04.2002
EŞİTLİK	Teoman Güre	Bektaşılık ve Alevilik	29.01.2002
	Bozkurt Güvenç	Osmanlı'dan Günümüze Avrupa'nın Kültürümüz Üzerine Etkileri	12.02.2002
	Behçet Sepici	Ahilik	26.02.2002
	Talat Öncü	Ruhun Ölümsüzlüğü: Bir Sembolizma Arayışı	12.03.2002
	Demokan Erol	Sümerler	26.03.2002
ANKARA	Volkan Erkal	Neden Tarih Boyunca İnisiyasyon, Neden Ezoterizm?	01.02.2002
	Asaf Böke	Bereketli Toprak "Anadolu"	15.02.2002
	Metin Köksal	Bereketli Toprak "Anadolu"	01.03.2002
	Yavuz Güven	Ahilik	15.03.2002
YUNUS EMRE	Kaya Ekinci	Koruyucu Kimdir? Görevleri Nelerdir?	14.01.2002
	Seçkin Kıracağı	Yunus Emre'nin İnsaniyetçiliğini Oluşturan Temel Düşünceler	
ÇUKUROVA	Şakir Akdemir	Taassup	02.04.2002
ERDEM	Can Arpaç	Dereceler Dünyasında Kısa Bir Gezinti	15.01.2002
	Yavuz Hakman	"Ali Ramis K. Kardeşlerime Birkaç Söz"	29.01.2002
	Hüseyin Yavuz Güven	Ahilik	19.02.2002
	Ufuk Elçin	Kardeşlerim	25.03.2002
DENGE	Bülent Özenen	M.'luğa Doğru	25.12.2001
	Haluk Alatan	Bir M. Besteci (Sibellius)	05.01.2002
	Hakan Şatıroğlu	Deli mi? Dahi mi?	22.01.2002
	Mahir Güney	Osmanlı İmparatorluğu: T. C. Onun Devamı mı? Değil mi?	29.01.2002
	Koray Özalp	Birey mi? Örgüt mü?	12.02.2002
	Güneri İrmak	Teknoloji Sanatı Öldürüyor mu?	26.02.2002
	Orhan Dinç	Hissenin Kıssası-II	26.02.2002
	Erkan Yücel	Masonik Kavramların Tarihteki İzleri	26.03.2002
DOĞAN GÜNEŞ	Ahmet İçduygu	Kuvvet	09.01.2002
	Bekir Peynircioğlu	Müzik	23.01.2002
	Behçet Sepici	Ben Masonum, Çünkü...	11.02.2002

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
KUTUP YILDIZI	İhsan Delilbaşı	Őamanizm	17.01.2002
	Osman Emed	Yabancı Sermayenin Türkiye'ye Bakışı	07.02.2002
	Erkan Őahmalı	Kaos	07.03.2002
ÜÇNUR	Çetin Özer	II. D. Sembolizması	14.01.2002
	Sinan Somer	Dik Açı	28.02.2002
	Metin Aydemir	Rehberlik	11.02.2002
BAŐKENT	Oktaş Solak	Muhk.'ten Açıklamalar	07.01.2002
	Erdem Özsinmaz	Bir Üs. Olarak Görevlerimiz	07.01.2002
	Murat Yurdakök	Mabetten Dış Dünyaya "M.'luğun Kökleri, Ezoterik Tarih"	21.01.2002
	Yılmaz Kaptan	Mabetten Dış Dünyaya "M.'ik Eğitim"	04.03.2002
	Sezai Sami Yılmaz	Düşüncenin Evriminde Bilim ve Metafizik	18.03.2002
GÖKKUŐAđI	Erçin Kasapoğlu	İnsan Doğmak ve İnsan Olmak	15.02.2002
	Asım Akin	Masonluk Nedir?	01.03.2002
HOŞGÖRÜ	Mehmet Yazıcıoğlu	Barış, Umud ve Dürüstlük	19.12.2001
	Murat Uslu	Taş, Tuğla ve Harç	02.01.2002
	Oruç Bulgurlu	Devamın Önemi ve K.'lik DayanıŐması	16.01.2002
	Yaşar Aysev	Üçüncü Milenyumda Görevimiz Nedir?	06.02.2002
	Faruk Çetin	Landmarklar	20.02.2002
	Yaşar Aysev	Üçüncü Milenyumda Görevimiz Nedir?	06.02.2002
ANTALYA	Okan İŞin	İnsan Bir Mabettir	07.02.2002
	Nubar Kazanç	M.'luktan Esinlemeler	04.04.2002
EKİN	Nihat Al	Nazım ve Őiirleri	15.01.2002
	Şerif Aktaş	Ebedi Metin Karşısında İnsan	19.02.2002
	Ruhi Esirgen,	Eğitimde Birlik	05.03.2002
	İbrahim Barbaros	(Tevhidi Tedrisat)	02.04.2002
	Uğur Arkun	Martı	16.04.2002
YÖRÜNGE	Şerif Aktaş	Köy Enstitüleri	16.04.2002
	Murat Ünal	Ezoterizme Giriş	22.01.2002
	Mutlu Payaslıoğlu,	Ezoterizme Giriş	12.02.2002
	Murat Ünal	Çevresel Faktörlerin Kişilik OluŐumuna Etkisi	26.02.2002
	Tolga EryoldaŐ	Masonik Miçyon	12.03.2002
	Yüksel Karaburçak	Patent, Marka ve Endüstriyel Tasarımların Korunması	26.03.2002
	Bülent Gazi Atuğ		

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
PERGEL	Demir Bayka Öner Yılmaz	Ölümsüzlüğün Sırrı Sinerji	05.02.2002 19.03.2002
UYUM	Bülent Ağarı, Cenap Emre, Alper Erköse Cihat Taneri, Sahir Minican Demokan Erol, Buğra Karabey S. Gaffaroğlu, Tanju Gültekin, Alp Yoloğlu İsmail Atak Nejat Evis, Altuğ Ekni	Genç Werther'in Acıları Çok Sesli Türk Müziğinin Kilometre Taşları Sümer'den Günümüze Güzellik ve Kuvvet Toplum ve Masonluk Anderson Yasaları ve Landmarklar	27.12.2001 10.01.2002 14.02.2002 28.02.2002 14.03.2002 28.03.2002
GÜNEY YILDIZI	Okan Işın Pekşen Tamdoğan	Spekülatif Hür Masonluğun İnanç Sisteminin Tarihsel Gelişimi Aklımızın Mimarları: Rene Descartes	14.03.2002 28.03.2002
AND	Çağatay Güler Enver Ural Rutkay Uğur Büğet Belgin Erkan	Mizah ve Masonluk Kişilikte İmaj Evrenin Beşinci Boyutu - BİLİNÇ - Bir Hariciyi Teklif Ederken Mesleğimizin Geleceğini Düşünmeliyiz	28.02.2002 14.03.2002 28.03.2002 11.04.2002
ESKİŞEHİR	Şadan Aktaş Erkan Yücel Ünsal Yavuz Ali Kaş	Mozart ve M.'lük Giordano BRUNO-Özgür Düşünce Atatürk'çülüğün Genel Değerlendirilmesi ve Sapmalar Sembolizma ve Ezoterizm	03.01.2002 17.01.2002 07.02.2002 21.03.2002
ÇINAR	Yurdanur Sepkin Mustafa Sayın Murat Öcal, Teoman Benli Mehmet Ali Özer Asım Ak'in Teoman Alptürk	Ömer Hayyam Teklif ve Tahkikat'ın Önemi Yeraltından Notlar Gizli Taşı Arayanlar Masonluk ve Gerçeği (Hakikatı) Aramak Dostluk	17.01.2002 07.02.2002 21.02.2002 07.03.2002 21.03.2002 04.04.2002
EVİRİM	Kaya Ekinci Umut Tunga Okan Işın	Ömer Hayyam İnişiye midir? Masonluktan Anladıklarım Yeni Milenyumda Değişim Beklentileri	21.01.2002 18.02.2002 01.04.2002
PUSULA	Rahmi Aktepe Ahmet Emin Aslan	Yemin Kürsüsü Kendini Bil	02.01.2002 16.01.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Aydın Orgey	M.'luğun Özü Kendi İçinde Yaşayan Ülküdür	06.02.2002
	Haşmet Esen	B ve J Sütunları	20.02.2002
	Ömer Uçman	Biz Hakikati Ararız ve Kendimizi Olgunlaştırmaya Çalışırız	06.03.2002
	Ender Kefeoğlu	M.'luk Tarihi Hakkında Bir Araştırma	20.03.2002
ODAK	Doğan Vural, Mehmet Ungan, Doğan Sunal, Murat Özkan	İnsan Hakları ve Mason	17.01.2002
DEFNE	Orkun Ağaoğlu, Mehmet Necati Kutlu	Laiklik Karşısı Yaşam ve Giyim Faaliyetleri ve Masonlar	02.01.2002
	Mete Ünal	Masonluk ve Müzik	30.01.2002
	Yaşar Aysev	Üçüncü Milenyumda Görevlerimiz	20.02.2002
BİLİM	Okan Işın Ural Ada	Üçüncü Bin Yılda Yeni Umutlar Evrenin Gizli Sırlarının Türk Düşünce Tarihi İçindeki Yeri	09.01.2002 23.01.2002
		İnanç Sistemlerinde Tanrı Algılayışı	
ÖZGÜRLÜK	Necmi Söker	Felsefeye İhtiyacımız Var mı?	08.01.2002
	Alparslan Özdoğru	Zaman ve Yaşam	22.01.2002
	Mehmet Sungur	Değişebilir miyiz?	26.02.2002
	Erkan Yücel	M. Kavramların Tarihteki İzleri	26.03.2002
MOZAİK	Kaya Ekinci Teoman Güre	Ömer Hayyam İnsiyeye midir? Yemin	11.01.2002 08.03.2002
GÜNEŞ	Orhan Yamanoğlu Ertuğrul Bülent Eyiler	Operatiflikten Spekülatifliğe İlkelerde İnanç	10.01.2002 14.02.2002
	Mesut Kaplan	Ahlâk	14.03.2002
	Hayati Sevgen	Masonluk Nasıl Bir Topluluktur?	28.03.2002
ÇAĞRI	Beşir Erakman	İnsanlığın Evrensel Birikimini Oluşturan Kurumlar	25.12.2001
	Eralp Özgen	Cumhuriyet Döneminde Eğitim	12.03.2002
	Şahin Yenişehirlioğlu	Mason ve Sevgi	26.03.2002
HİTİT GÜNEŞİ	Vedat Güler	Tekris ve Müzik	14.01.2002
	Arif Emre Erkoca	Tekrise Hazırlık	14.01.2002
	Ahmet Erhan Işık	Yılların Akışında Türk Locaları	24.12.2001
	Gürsun Savut	Ritüel Tanımı ve Evrimi	11.02.2002
	Aybars Ongun	Masonluğa Elki Eden Kurum ve Kuruluşları	25.03.2002
BİALİK	Vedat Güley	Görev ve Sorumluluklarımız	28.12.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ali Fuat Özyaşar	Eşitlik ve Doğruluk	28.12.2001
	Metin Özerçiyes	Masonik Eğitim ve Loca Görevlileri	15.01.2002
	Turan Yıldırım	Tevazu	29.01.2002
	Asım Ak'in	Ülkü Mabedi ve Mutluluk	05.02.2002
	Ertan Karasu	Masonlukta Temel Yapı	19.02.2002
	Ethem Sena Çınar	Doğruluk ve Sabır	02.04.2002
TANYILDIZI	Ercan Tura	Yunus Emre Üzerine	14.01.2002
	Mehmet Emin Ünver	Boş Sayfa ile Yüzleşme	28.01.2002
	Hamit Hancı	Nedir Bu Ölüm Dedikleri?	11.02.2002
	Yaşar Aysev	Üçüncü Milenyumda Görevimiz Nedir?	11.03.2002
	Seyhun Tunaşar	Uсталık Kavramı ve Felsefesi	25.03.2002
ŞAFAK	Ertan Karasu	M.'lukta Temel Yapı	20.01.2002
	Yılmaz Kadioğlu	M.'lukta Teklif ve Rehberlik Müessesesi	01.02.2002
	Teoman Güre	Yemin	08.03.2002
<u>İZMİR</u>			
İZMİR	Yaşar Şendal	Laiklik	20.12.2001
	Sabri Acar	M.'luk Tarihi - 1717 ve Öncesi	03.01.2002
	Osman Çallı	M.'luk Tarihi - II - 1717 - 1909 Dönemi	28.02.2002
NUR	Ahmet Örs	M.'luk İnsanlık Mutluluğuna Nasıl Etki Eder?	12.12.2001
	Kemal Gülsular	Kal. Derecesi Avadanlıkları	25.12.2001
	Muzaffer Ateşin	Zenginlik ve Mevki	25.12.2001
	Günhan Baydoğan	Kuvvet	25.12.2001
	Yusuf Kökdamar	Şiirlerden Esintiler	08.01.2002
	Yüksel Kazmirci	Ne İçin Nasibimiz Kadar Alırız?	22.01.2002
PROMETHEE	Cenk Erdinç, Berk Ergüler	M.'luğun Maddi ve Manevi Hedefleri	19.12.2001
	Hayin Danon, Mehmet Emin Bozdağ	Niçin M. Olmak İstiyoruz?	02.01.2002
	Cengiz Kaynak	Kötü Birlikteликтен Yalnızlık İyidir	16.01.2002
	San Kaya	Tolerans Teorilerin Tarihçesi	30.01.2002
	Kemal Haykır	Ayna	13.02.2002
	Selim Besimzade	Tapınak Şövalyeleri	27.02.2002
GÖNÜL	Hakan Kündük	Mason Olmaya Çalışma	04.01.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Doğan Dirik	İzmir M.'luğunun Demografik Yapısı ve Geleceği	13.12.2001
	Mesut Polat	Hürriyet	27.12.2001
	Tufan Tunç	Denge	27.12.2001
	Tufan Özçayır	Mezopotamya ve Anadolu İnsanı	10.01.2002
	Levent Olgun	Destanların Ezoterizmi Gılgamış Destanı ve M.'luk	24.01.2002
	Levent Uşıkay	Ç. Olarak Avadanlıklarım	07.02.2002
	Murat Seyirden	Akıl ve Hikmet	07.02.2002
	Murat Çim, Teoman Gürđan, Haluk Kâhyaoğlu	M.'ik Terimler Uygulamalar ve Etiket	21.03.2002
İRFAN	Cihat Gündüz	Örgün-Yaygın Eğitim İnisivasyon ve Ezoterizm	05.12.2001
	Macit Toksoy	Başlangıçlar 2 - Terimlerin, Sembollerin Başlangıcı	24.12.2001
	Cumhur Özđilekcan	Yaşamın Dinamikleri ve M.'luk	14.01.2002
	Yalçın Diler	Toplum Hayatında "Zengin Olmanın Rolü"	28.01.2002
	Hilmi Eğilmez	Mevkii Sahibi Olmanın Rolü	28.01.2002
	Enis Alpin Güneri	Kuvvet (İktidar) Sahibi Olmanın Rolü	28.01.2002
	Enver Turanlı	21. Yüzyıla Giderken Değişen Toplumsal Dinamiklerin M.'luk Neresindedir?	11.02.2002
	Cihat Gündüz	e-posta Hakkında Bilgilendirme	11.02.2002
	Yaman Gürkaynak	Ferdi Değişimler ve M.'luk	25.03.2002
ÜMİT	Serdar Kaçar	Gölgeler Yok Oldu	25.12.2001
	Melih Büyüksirin	1. Derecenin Felsefesi	25.12.2001
	Berkhan Savaşçın	Üstadın Aynası	08.01.2002
	Türkhan Slem	Karanlığı Aşıp Daima Aydınlığa Yönelmeleri	05.02.2002
	Tarkan Kasapoğlu	Damalı Döşeme	19.02.2002
	Atilhan Akısü	Mabert Taşlarının Uyumu	19.02.2002
	Yetkin Arıtman	İnsanın Entelektüel Evrimi ve Ölümsüzlük	19.03.2002
EPHESUS	David Enriguez	M.'lukta İlk Yılım	24.12.2001
	Teoman Gürđan, Murat Çim, Haluk Kahyaoğlu	M.'ik Terimler, Uygulama ve Etiket	07.01.2002
	Haluk Günugur	Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerinde Gelişmeler	21.01.2002
	Gürhan Tümer, Doğan Abukay	Evreni, Dünyayı Tanımının Üç Yolu: Felsefe, Bilim, Sanat	18.03.2002
EYLEM	Yüksel Keskiner	Globalleşen Dünya ve Biz	07.01.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Ruhi ankayalı	M.'luk ve Ötenazi	18.02.2002
	Yücel Fesli	Kendini Bil	18.02.2002
	Gürhan Tümer, Doğan Abukay	Evreni, Dünyayı Tanımının Üç Yolu: Felsefe, Bilim, Sanat	18.03.2002
MANİSA	Ömer Aydemir	Görev Yorgunluğu	16.01.2002
	Ahmet Mesut Palamutçu	Adalet ve Hoşgörü	30.01.2002
	Mustafa Hakgüder	İyi Bir Mason	13.01.2002
	Mustafa Erol	Masonluk Üzerine	13.03.2002
EGE	Levent Özbakkaloğlu	Savaş, Barış ve M.'luk	10.01.2002
	Levent Olgun	Destanların Ezoterizmi Gılgamış Destanı ve M.'luk	24.01.2002
	Tamer Gediz	Doğu ve Türk Destanları	07.02.2002
	Mert Özbakkaloğlu	Rehberlik	26.02.2002
	Avram Selanikio	Yunan Mitolojisi	07.03.2002
	Ragıp Aykutluğ	Antik Çağ ve M.'luk	21.03.2002
İŞİN	Şükrü Bircan	Kuvvet Bana Destek Olsun	24.12.2001
	Burak Yalın	Akıl ve Hikmet Bize Kendimizi Tanıtsın	24.01.2001
	Nuri Erçetin	Hint Felsefesi	07.01.2002
	Orkan Sözer	Çin Felsefesi	07.01.2002
	Haluk Günöğür	Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerinde Gelişmeler	21.01.2002
	Gürhan Tümer, Doğan Abukay	Evrenin, Dünyayı Tanımının Üç Yolu: Felsefe, Bilim, Sanat	18.03.2002
	Üstün Dökmen	Empatik Düşünce ve Varolma Sanatı	01.04.2002
BAŐARI	Erhan Ada	M. Üretkenliği	14.01.2002
	Mustafa Akın	M. Gözüyle Tıp Açısından İnsan Denen Mucize	28.01.2002
ÜŐSÜTUN	Gökhan Özsan	Felsefi Söylem	05.12.2001
	Haluk Dönmez	Taassup ve Boş İnançlar	05.12.2001
	Ahmet Onur OdabaŐı	Geometri	05.12.2001
	Gökhan Özsan	Felsefi Söylem	20.12.2001
	Efe Erginer	1. Derece Üzerine	20.12.2001
	Gökhan Özsan	Felsefi Söylem	03.01.2002
	Necmettin Erdoğan	Eldiven ve Önlük	03.01.2002
	Erhan Etemoğlu	Aydınlanma ve Masonluk	03.01.2002
	Gökhan Özsan	Felsefi Söylem	17.01.2002
	Osman Bahadır	M.'luğun Vizyonu	17.01.2002
	Mehmet Ali Kaptanoğlu	Ahlāk	31.01.2002
	Gökhan Özsan	Felsefi Söylem	31.01.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Serdar Çilek	Dil ve Toplum	31.01.2002
	Ali Rıza Saysen	Kaybedilmiş Akıl ve Hikmet Üzerine	14.02.2002
	Ali Özdoğan	Samimiyet ve Tevazu	28.02.2002
	Renan Ataman	Vicdan	28.02.2002
	Efe Erginer	İkinci Derece Üzerine	28.03.2002
KARŞIYAKA	Yılmaz Çanoğlu	Suyun Taşı Delmesi Gücünden Değil, Sürekli Akmasındandır	07.01.2002
	Zemin Akdoru	Doğru Düşünce, Doğru Bilgi, Doğru Davranış	04.02.2002
	Selim Turgay	Hatalarınızı Başkaları Onu Büyütmeden İtiraf Edin	04.03.2002
	Kudret Şener	Yaşama Sanatı	18.03.2002
BODRUM	Rıdvan Dursun	Mistisizm	10.01.2002
	Bilgiç Tür	Tam Kusursuz Düzenli Bir Loca	24.01.2002
	Bolar İren	Merhaba Felsefe - 3: Nedir Bu Estetik?	14.02.2002
	Murat Şeremetli	Masonluğun Yolu Çıracılıktan Geçer	28.02.2002
	Sonat Pelit	Çin Dinleri	14.03.2002
	Ahmet Kurtaran	Evrimden Evrenselliğe Masonik Sembolizma	28.03.2002
KORDON	Yahya Şerif Tosun	İnsanlık Hizmetinde Bilim ve Teknoloji	20.12.2001
	Gökhan Kır	Kalfa Avadanlıkları ve Toplumsal Erdemler	03.01.2002
	Reha Yorgancıoğlu	Kalfanın 5 Erdemi	03.01.2002
	Halil Çelik	Niçin Buradayız?	03.01.2002
	Tahsin Senik, Atilla Dirlik	Ç.'Iğın Alfabetesi	17.01.2002
	Onur Karasan	Toplumumuzda M.'luğun Yeri ve Rolü	31.01.2002
	Ali Rıza Saysen	Kaybedilmiş Akıl ve Hikmet Üzerine	14.02.2002
	Abidin Yeni	Gönüllülük	28.02.2002
	Doğan İşsever	Hipokrat Yemini ve M.'luk	14.03.2002
	Sinan Etemoğlu	Türk M.'luğunun Tarihî Gelişimi	28.03.2002
DOĞA	Necdet Şenoğlu	Geleneksel Mimarlık	19.12.2001
	Fikret Çolak	Birinci Derece Ritüeli ile İlgili Soru ve Cevaplar	02.01.2002
	Aziz Taşkın	Hoşgörü - Tolerans - Müsamahakârlık ve Demokrasi	31.01.2002
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Üstad Üzerine Düşünceler	13.02.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Tamer Çınaroğlu	İyi İnsan, İyi Vatandaş Olmada Masonluğun Etkisi	27.02.2002
	Fikret Çolak	Tefekkür Hücresi, Tefekkür Edebildik mi?	27.03.2002
TAN	Cenap Zeka Özenç	Sembolik Anlatım	22.01.2002
	Ertuğrul Gülerbaşı	Düşünce Odası	22.01.2002
	Cihangir Turantaş	Güven Duygusu ve Yemin	05.02.2002
	Yüksel Erkin	Tekris	05.02.2002
	Sinan Önem	Kalfa Derecesinin Düşündürdüğüleri	19.02.2002
	Murat Çim	M.'ik Öğretinin Hedefi Nedir?	05.03.2002
	Nazım Ece Özbaş	G Harfi	19.03.2002
	Gökhan Şensan	Ayna	19.03.2002
OCAK	Levent Olgun	Destanların Ezoterizmi Gılgamış Destanı ve M.'luk	24.01.2002
	Avram Aji	İnsanlık Mabedi	07.02.2002
	Süleyman Doğu	I. Derece Tablosunda Neden Duvar Yoktur	07.03.2002
ŐAKUL	Kasım Ercan	Mason Locası Nedir?	14.01.2002
	Yüksel Kazmirci	Ne İçin Nasibimiz Kadar Alırız?	11.03.2002
	Tacetin Ürkmen	Masonluk ve Toplum	25.03.2002
MARMARİS	Levent Seral	Eskilerden Bir Masal	28.02.2002
	Zeki Alasya	Filozof Rıza Tevfik	21.03.2002
NOKTA	Celal Aydın Saraç	Vasiyetnamemizde Ne Yazdık- Ritüelde Ne Bulduk?	14.01.2002
	Ferit Arsan	Dünya Enerji Alternatifleri	28.01.2002
	Türker Ünal	Sosyal Toplum ve Demokratikleşme	11.02.2002
İMBAT	Suphi Varım	Ritüel	15.01.2002
	Murat Tekşen	İçtenlik	29.01.2002
	Ergun Bozkurt	Kırk Yıllık Bazı Anılar	12.02.2002
	Mazhar Aykol	M.'ca Yaşamak	26.02.2002
	İbrahim İzmit	İnternet Masonluğu	26.03.2002
NİRENGİ	Deniz Erginün	Düşünce Odası	24.01.2002
	Remzi Önder	Üç Yolculuk	24.01.2002
	Emre Çeçen	Alev Saçan Yıldız	20.02.2002
	Savaş Ziyrek	Ayna	20.02.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Landmarklar	21.03.2002
AGORA	Ali Rıza Ayder	Masonlukta Hoşgörü	03.01.2002
	Erol Tüzgel	Türkiye'de Askeriye	03.01.2002
	Kamil Samir	Türk Halk Müziği	17.01.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Tunç Özey	Őakul	31.01.2002
	Aydın Zekiler	Türkiye'nin Hukuki Düzeni	31.01.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Türkiye'nin Sanayi Portresi	14.02.2002
	Murat Özer	Tesviye	28.02.2002
	Mehmet Daldal	Türkiye'de Arkeoloji ve Müzecilik	28.02.2002
	Suat Türkmenoğlu	Sır Saklamak	14.03.2002
	Uğur Ok	Bir M. Gözü ile Atatürk İlkeleri Çerçevesinde Türkiye'nin Dış İlişkileri	14.03.2002
	Uğur CoŐkun	Önlük ve Ona Lâyük Olmak	28.03.2002
	Ömer Akyüz	Türkiye'de Turizm	28.03.2002
İŐIK	Sıtkı Aytaç	İnsansıdan İnsana	28.01.2002
FETHİYE	Övünç Pamir	Mevlâna	08.01.2002
	Giray Süzen	Masonluk ne Değildir?	22.01.2002
	Ekmel Bircan	Masonik Düzen	12.02.2002
	Ömer Karayumak	Yunus Emre	26.03.2002
TERAZİ	Burak Esentepe	Alev Saçan Yıldız	15.11.2001
	Ünlü Yukarıç	Öz O'dur, Ruh O'ndadır	29.11.2001
	Alpaslan GümüŐdiŐ	Geçiş Töreninde Kardeşlik Zinciri	14.12.2001
	Okan Buldanlıoğlu	Ritler	10.01.2002
	Mukan GirginkardeŐler	Kendini Bil	24.01.2002
	Korkut Özsoy	Tolerans	07.02.2002
	Bahattin Taylan, Erdal Özkol	Mason Gözü İle Gerçek ve Gerçekçilik	07.03.2002
SENTEZ	Numan Nurhat, Uğur Onur	Eski Mısır Hermetizmi	25.12.2001
	Haldun Özörten	Gönül Aynasında Biz Masonlar	08.01.2002
	Timuçin Öner	Zenginliği İyiye Kullanamayacak Olan Kimse Onu İstemesin	08.01.2002
	Rıfat Apaydın	Hukuk Konusunda Avrupa Birliğinin Neresindeyiz?	29.01.2002
	Kaya Manoğlu	Masonlukta Sembolizma ve Ezoterizm	19.02.2002
	Uğur Onur	Çekiç ve TaŐçı Kalemının Felsefi Yorumu	12.03.2002
	Güven Zeyrek	Sanat ve M.'luk	19.03.2002
KUŐADASI	Suat Aydar	Bir Sözcüğün Öyküsü	05.12.2001
	İlhan Özkan	Hipokrat M.'muydu?	19.12.2001
	Süleyman Kasırđa	Almanya'da Masonluk	02.01.2002
	Nuri KöŐkli	Ölçülü Davranmak	16.01.2002
	Engin Tolđay	Kardeşlik Zincirindeki Kalfa	30.01.2002
	Öner Őavk	İŞaret ve Çağrılara Karşılık Vermek	30.01.2002

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Tuncer Tükel	Bursa 1944	11.12.1990	Uyum	08.01.2001
Ergun Orhunöz	İzmir 1940	14.11.1985	Tan	16.02.2001
Fevzi Aybers	Artvin 1907	23.12.1957	İdeal	26.07.2001
Mehmet Ronay	Bursa 1918	17.05.1977	İzmir	10.09.2001
Tuncer Gönenç	İstanbul 1942	19.12.1983	Eylem	30.10.2001
Hayim Kohen	İstanbul 1921	31.03.1964	Hümanitas	11.12.2001
Cahit Erentürk	Manisa 1921	26.11.1974	Hoşgörü	13.12.2001
Halil Nadaroğlu	İstanbul 1926	17.11.1971	Kültür	14.12.2001
Nihat Özün	İstanbul 1921	11.12.1979	Ülke	20.12.2001
Ali Özdeş	İzmir 1946	28.11.1986	Piramit	02.01.2002
Neş'et Yazgan	Antalya 1917	26.09.1967	Fazilet	04.01.2002
A. Şevket Dedeoğlu	Ankara 1953	10.10.1988	Hitit Güneşi	19.01.2002
Aykut Barka	İstanbul 1952	24.10.2000	Doruk	01.02.2002
Davit Razon	İstanbul 1910	14.04.1966	Ülkü	20.02.2002
Erkan Yatağan	Çorum 1954	08.10.1993	Vefa	09.03.2002

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

7. Message from the Grand Master .....Demir SAVAŞÇIN
9. Order of Improvement ..... Tamer AYAN - Uğur ÖZCAN
36. The Translation of Arabic Texts and the Foundation of the
University Triggered the Enlightenment of the
Middle Ages ..... Celil LAYİKTEZ
48. Lodge Officers in the GL of
Turkey before the 70's ..... Ergin KOPARAN
82. The Three Columns and the
Five Point Star in Mythology ..... Ahmet GİRĞİN
89. Human Mind's Journey Through Wisdom..... Oğuz TANRIDAĞ
94. Prehistoric Myths and Their Influence on
Teaching to Masonry..... Leon HAKİM
105. News from Lodges ..... Mimar SİNAN
127. Obituaries ..... Mimar SİNAN

Address : 25, Nuruziyya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2002

NO : 123

